

20 Aars Dyrkningsforsøg med Bælgsæd til Modenhed.

---

28. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.

De i denne Beretning omhandlede Forsøg med Sorter af Ærter, Hestebønner og Vikker er udførte paa Statens Forsøgsstationer ved Tystofte, Lyngby, Askov og Vester Hassing i Aarene 1887—1906. Beretningen er udarbejdet af Assistent ved Lyngby Forsøgsstation, mag. scient., Landbrugskandidat *M. L. Mortensen* under jævnlig Konference med Ordføreren for disse Forsøg, Statskonsulent *K. Hansen*.

Bestyrerne ved Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur.

I. Indledning.

Dyrkningen af Bælgsæd til Modenhed spiller kun en ringe Rolle her i Landet, og dens Betydning har i det sidste halve Aarhundrede været i Aftagende. Medens det med Bælgsæd til Modenhed besaaede Areal ved den første Arealopgørelse, i 1861, var ca. 76,000 Tdr. Ld. eller 2.1 pCt. af Agerjorden, var det i 1881 kun ca. 52,000 Tdr. Ld. eller 1.2 pCt. af Agerjorden, og i 1901 ca. 16,000 Tdr. Ld. eller kun 0.3 pCt. af Agerjorden. Tabel 1 viser Forandringerne i Bælgsædarealets Størrelse i Forhold til Agerjorden i de enkelte Amter efter Arealopgørelserne 1861, 1871, 1881, 1896 og 1901. Tabellen viser, at Bælgsæd-

dyrkingen gennem hele denne Periode har haft størst Betydning i den østlige og sydlige Del af Landet, Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm; mindre Betydning har den altid haft paa Fyn og mindst i Jylland. Stærkest bælgssæddyrkende var i 1861 Københavns, Præstø og Maribo Amter, hvor Bælgssæden,

Tabel 1. Oversigt over Bælgssæddyrkningens Betydning i Landets Amter 1861—1901.

Amt	Bælgssædarealet udgjorde pCt. af Agerjorden					Tdr. Ld. med Bælgssæd til Modenhed		
	1861	1871	1881	1896	1901	1861	1881	1901
Københavns	7.8	4.4	2.9	0.7	0.6	12592	4875	1030
Frederiksborg	4.4	1.7	1.3	0.2	0.2	6817	2189	299
Holbæk	3.2	2.0	1.9	0.4	0.3	6714	4411	676
Sorø	4.1	2.8	1.8	0.5	0.5	7842	3737	1061
Præstø	7.2	5.2	4.0	1.3	1.2	15709	9268	2688
Bornholms	4.6	4.4	2.9	0.9	0.6	2589	2002	419
Maribo	5.0	5.2	3.6	1.5	1.5	11067	8630	3569
Svendborg	1.3	2.3	1.1	0.6	0.6	2672	2602	1375
Odense	1.3	1.4	1.6	0.2	0.3	3325	4232	694
Øerne tilsammen	4.1	3.1	2.3	0.7	0.6	69327	41946	11811
Vejle	0.4	0.7	0.6	0.2	0.3	1066	1764	853
Aarhus	0.4	0.6	0.6	0.2	0.2	1218	1832	735
Randers	0.5	0.4	0.8	0.1	0.1	1232	975	234
Aalborg	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	456	399	220
Hjørring	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1	506	391	218
Thisted	1.0	1.5	1.4	0.4	0.3	1366	2299	462
Viborg	0.2	0.3	0.2	0.1	0.1	374	799	501
Ringkøbing	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	107	348	601
Ribe	0.1	0.4	0.4	0.1	0.2	256	1018	510
Jylland tilsammen	0.8	0.4	0.4	0.2	0.2	6581	9825	4333
Hele Landet	2.1	1.6	1.2	0.4	0.3	75908	51771	16144

overvejende Ærter, optog henholdsvis 7.8, 7.2 og 5.0 pCt. af Agerjorden, hvilket vil sige, at der i de fleste Landbrug har været dyrket et halvt til et helt Skifte med Ærter. Maaske har Ærterdyrkingen tidligere haft endnu større Betydning i disse Egne. Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede skriver *Begtrup**) saaledes om Falster, at Ærter her ligesom Byg og Hvede

*) *G. Begtrup*: Beskrivelse af Agerdyrkingens Tilstand i Danmark, 1.—7. Bind, København 1803—1812.

er en Hovedsæd (d. v. s. optager hele Skifter), og lignende Udtryk benyttes om Præstø Amt, specielt Baarse, Hammer og Stevns Herreder. Som andre Egne, hvor Ærterdyrkningen spillede en stor Rolle, nævner *Begtrup* Lolland, Tune Herred i Københavns Amt, Øerne syd for Fyn samt Salling Herred i Svendborg Amt. Om Jylland skriver han, at Ærter i mange Egne slet ikke saas, men at Ærterdyrkningen dog er udbredt i enkelte Egne, saasom Hads Herred, Mols, Samsø og det nordlige Thy. Af Hestebønner dyrkedes der den Gang som nu kun lidt enkelte Steder paa Falster, Lolland, i Sydfyn og i Aarhus-Eggen. Vikker blev dyrkede lidt i de samme Egne som Ærterne, men i langt mindre Udstrækning. Paa Lolland dyrkedes endnu den Gang lidt Linser, men Dyrkningen af disse var i Aftagende, og i det siden da forløbne Hundreaar er Linsedyrkningen helt ophørt her i Landet.

I 1901 var de stærkest bælgæddyrkende Amter Maribo og Præstø med henholdsvis 1.5 og 1.2 pCt. af Agerjorden; langt bagefter kommer Københavns, Bornholms og Svendborg Amter med 0.6 pCt.; alle de øvrige Amter har endnu mindre. Den stærkeste Bælgæddyrkning finder vi altsaa endnu i ganske de samme Amter som for Hundrede Aar siden. I Jylland var Bælgædarealet i 1861 i alle Amter ubetydeligt, men i de følgende femten Aar tiltog det næsten overalt for senere atter at aftage. Størst Betydning har Bælgæddyrkningen haft i Thisted Amt, hvor den i 1876 optog 2.2 pCt. af Agerjorden; i 1901 optog den dog kun 0.3 pCt. I de senere Aar har der atter kunnet spores en svag Tiltagen af Bælgædarealet i de fleste jyske Amter.

Det maa dog erindres, at de i Tabel 1 opførte Tal kun gælder Bælgæd i Renudsæd og til Modenhed. Der dyrkes i de senere Aar betydelige Arealer med Blandinger af Bælgæd og Kornarter til Modenhed, ligesom der jo indgaar en eller flere Bælgædarter i de fleste Staldfoderblandinger, og for saa vidt er Bælgædens Betydning nu til Dags ikke saa lidt større, end de anførte Arealtal udviser. Angaaende de Arealer, der dyrkes med Blandinger af Bælgæd og Kornarter til Modenhed, foreligger der kun Oplysninger fra 1896, og disse er opførte i sidste Kolonne i Tabel 2. Man ser af denne Tabel, at dette Areal for Landet i sin Helhed var omtrent af samme Størrelse som det med Bælgæd i Renudsæd besaaede Areal. Bælgæd-

blandingerne indtager i Jylland et betydelig større Areal end den rene Bælgsæd, paa Øerne derimod et mindre. I øvrigt er de, som Tabellen viser, af meget ulige Betydning i de forskellige Amter.

Tabel 2. Oversigt over Bælgsædarealernes Størrelse i Landets Amter 1896.

Amt	Tønder Land besaaet med				
	Ærter	Vikker	Hestebønner	Bælgsæd i alt	Bælgsæd i Blanding med Korn til Modenhed
Københavns	553	559	1	1113	1459
Frederiksborg	281	130	1	412	393
Holbæk	799	209	1	1009	593
Sorø	791	318	2	1111	1619
Præstø	2137	827	2	2966	1559
Bornholms	366	269	0	635	343
Maribo	2702	981	77	3760	1058
Svendborg	1045	240	40	1325	1081
Odense	483	109	16	608	914
Øerne i alt	9156	3643	138	12937	9018
Vejle	732	5	0	737	500
Aarhus	639	9	3	651	511
Randers	281	28	11	320	580
Aalborg	172	24	9	205	658
Hjørring	91	45	0	136	1381
Thisted	460	184	0	644	1432
Viborg	312	35	5	352	560
Ringkøbing	284	23	2	309	917
Ribe	410	3	10	423	503
Jylland i alt	3381	356	40	3777	7043
Hele Landet	12537	3998	179	16714	16062

Forholdet mellem de tre Bælgsædarters Arealer fremgaar for Aaret 1896 af Tabel 2. Denne viser, at Ærterne indtager langt det største Areal, forholdsvis større i Jylland end paa Øerne, og for hele Landet nøjagtig $\frac{3}{4}$ af Bælgsædarealet; lidt under $\frac{1}{4}$ af dette benyttes til Vikker, medens Hestebønnerne kun indtager et meget lille Areal, for hele Landet kun 178 Tdr. Ld. eller 1.1 pCt. af Bælgsædarealet. Dette Forhold er næppe i væsentlig Grad forrykket siden 1896.

Man kunde tænke sig, at Aarsagen til Bælgsæddyrkningens Tilbagegang laa i en Formindskelse af Foldudbyttet, og dette

er da ogsaa ofte blevet paastaet. Materiale til en Afgørelse af dette Spørgsmaal foreligger imidlertid kun siden 1875, da den første Høststatistik udarbejdedes. En Sammenligning af de enkelte Aars Foldudbytte kan ikke give noget brugbart Resultat, da Aarenes Vejrlig paavirker Udbyttet meget stærkt; men tager man Gennemsnit for ti Aar, udlignes Vejrligets Indflydelse nogenlunde, og ved Sammenligning af tiarige Perioder kan man da faa nogen Oplysning om, hvorvidt der har været Fremgang eller Tilbagegang i Udbyttet. Dette er gjort i Tabel 3,

Tabel 3. Oversigt over Udbyttet af Bælg­sæd, sammenlignet med de fire Kornarter, for hele Landet 1875—1904.

Plantear­ t	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.		
	1875—1884	1885—1894	1895—1904
Hvede	23.7	27.7	30.1
Byg	18.1	19.1	20.4
Rug	18.0	18.2	18.5
Havre	14.0	14.7	16.5
Bælg­sæd	13.9	14.0	15.1

hvor endvidere Udbyttet af de fire Kornarter er opført til Sammenligning. Høststatistikens Tal, der er angivne i Tdr. pr. Td. Ld., er omregnede til Ctn. pr. Td. Ld. ved Multiplikation med 2.20 for Bælg­sæd, 2.15 for Hvede, 2.05 for Rug, 1.85 for Byg og 1.80 for Havre. De af Statistisk Bureau indsamlede Tal gælder Bælg­sæd under eet, men da Ærterne indtager langt den overvejende Del af Bælg­sædarealet, maa Opgivelserne antages hovedsagelig at gælde for disse. Tabellen viser, at der i dette Tidsrum dog har været nogen Fremgang i Udbyttet; thi medens dette i Perioden 1875—84 kun var 13.9 Ctn. pr. Td. Ld., var det i 1895—1904 steget til 15.1 Ctn., altsaa en Fremgang af 1.2 Ctn. pr. Td. Ld. I det samme Tidsrum steg imidlertid Udbyttet af Hvede fra 23.7 til 30.1 Ctn., af Havre fra 14.0 til 16.5 Ctn., og af Byg fra 18.1 til 20.4 Ctn., altsaa en Fremgang af henholdsvis 6.4, 2.5 og 2.3 Ctn. pr. Td. Ld.; kun Rugen har en mindre Stigning end Bælg­sæden at opvise, nemlig fra 18.0 til 18.5 Ctn. eller kun 0.5 Ctn. pr. Td. Ld.

Tabel 3 viser tillige, at Udbyttet af Bælg­sæd er mindre end Udbyttet af alle fire Kornarter; til Gengæld er Prisen for Bælg­sæd, navnlig for Kogearter og for Vikker og Staldfoderarter til Saasæd højere end Kornpriserne, ligesom Foderværdien maa antages at være større, og man kan næppe i det gennemsnitlige Foldudbytte søge den egentlige Aarsag til Bælg­sæddyrkningens Aftagen. I Tabel 4 er Udbyttet for hvert af Aarene

Tabel 4. Udbyttet af Bælg­sæd i Centner pr. T.d. Ld. for hvert af Aarene 1887—1905 for hele Landet og for fire Amter.

Aar	Centner Kærne pr. T.d. Ld.				
	Hele Landet	Sorø Amt	København's Amt	Ribe Amt	Aalborg Amt
1887	16.5	16.3	16.7	11.4	11.1
1888	12.8	11.1	9.7	14.8	13.0
1889	12.1	10.8	13.6	11.5	8.8
1890	15.2	14.7	15.8	13.6	10.1
1891	14.3	14.4	21.2	13.3	12.7
1892	15.8	15.3	16.3	14.2	12.0
1893	11.0	10.0	10.4	10.2	12.3
1894	12.8	12.8	15.5	13.0	13.0
1895	15.2	11.1	15.0	13.4	17.0
1896	14.3	14.4	14.8	11.7	15.3
1897	15.2	14.5	13.7	12.3	11.5
1898	15.0	13.7	13.4	13.0	16.2
1899	14.5	16.0	14.7	10.0	12.5
1900	13.4	16.0	11.9	12.0	13.7
1901	15.8	15.2	16.1	17.8	24.1
1902	14.1	17.7	16.5	9.8	15.7
1903	17.6	19.2	19.4	13.4	19.4
1904	16.0	17.3	17.5	13.0	15.7
1905	17.2	17.3	19.3	15.8	15.8
Gennemsnit . .	14.7	14.7	14.7	12.0	14.2

1887—1905 opført for hele Landet under eet og for hvert af de fire Amter, hvori Forsøgsstationerne ligger, nemlig Sorø Amt (Tystofte Forsøgsstation), Københavns Amt (Lyngby), Ribe Amt (Askov) og Aalborg Amt (V. Hassing). Det fremgaar af denne Tabel, at Bælg­sæden for hele Landet under eet har givet størst Udbytte i 1903, nemlig 17.6 Ctn. pr. T.d. Ld., mindst i 1893, nemlig 11.0 Ctn. pr. T.d. Ld.; Forskellen mellem højest

og lavest Aarsudbytte er ikke større, end den kan være for de fleste andre Afgrøder. Noget større er Svingningerne, naar vi gaar til de enkelte Amter: i Sorø Amt varierer Udbyttet saaledes fra 10.8 Ctn. i 1889 til 19.2 Ctn. i 1903, i Københavns Amt fra 9.7 Ctn. i 1888 til 21.2 Ctn. i 1891, i Ribe Amt fra 9.8 Ctn. i 1902 til 17.8 Ctn. i 1901 og i Aalborg Amt fra 8.8 Ctn. i 1889 til 24.1 Ctn. i 1901. Det maa dog erindres, at Opgivelserne af Udbyttets Størrelse kun gælder meget smaa Arealer, saa at de næppe kan gøre Krav paa saa stor Paalidelighed som Opgivelserne af f. Eks. Udbyttet af Kornarterne. Paafaldende er det, at der gennemgaaende kun er meget lidt Forskel paa Udbyttet af Bælgsæden i de to frugtbare sjællandske Amter og de to jydskke Amter med overvejende tarvelig Jord, et Forhold, der sammen med flere andre Ting kunde tyde paa, at Bælgsæddyrkningen har nogen Fremtid for sig netop paa mange af Jyllands tarveligere Jorder.

De store Svingninger, som Bælgsædafgrødernes Størrelse er underkastede i det enkelte Landbrug, belyses ganske godt af Tabellerne 5, 6 og 7, der viser Udbyttet af Kærne og Halm af henholdsvis Ærter, Vikker og Hestebønner paa de seks Forsøgsmarker, hvor Bælgsædforsøgene har været foretagne. Tallene er »Markgennemsnit«, d. v. s. Gennemsnit af alle Forsøgsstykker i Marken, saa at alle Sorter, baade gode og daarlige, indgaar deri. De egner sig netop af denne Grund godt til Sammenligning med Høststatistikens Tal, der jo fremkommer paa tilsvarende Maade. Da Opgivelserne angaaende Foldudbyttet af Bælgsæd maa antages aldeles overvejende at gælde Ærter, vil Høststatistikens Tal (i Tabel 4) bedst kunne sammenlignes med Tabel 5. Som man vil se, har Udbyttet paa Forsøgsmarkerne, naar V. Hassing Sandmark undtages, gennemgaaende været noget større end Udbyttet for det paagældende Amt; men der er mange og store Svingninger til begge Sider. Naar der paa Forsøgsmarkerne naas et større Udbytte af Bælgsæd saavel som af alle andre Afgrøder, end der, efter Høststatistiken at dømme, gennemsnitlig naas i det almindelige Landbrug, er Grunden ikke den, at Afgrøderne paa Forsøgsmarkerne er særlig store; de svarer omtrent til, hvad der naas i et veldrevet Landbrug med tilsvarende Jord paa samme Egn, og Forsøgsmarkernes Drift er ogsaa, hvad Gødskning, Jordbehandling etc. angaar, kun i Overensstemmelse med almindelig god Praksis. Naar

Høststatistikens Tal er saa lave, kommer det sikkert hovedsagelig af, at der i mange Landbrug endnu avles meget smaa Afgrøder.

Tabellerne 5—7 viser tilfulde, at det ikke er med Urette, at Bælgsæd til Modenhed har Ord for at være en usikker Afgrøde. Kærneudbyttet kan i nogle Aar være stort, indtil 40 Ctn.

Tabel 5. Markgennemsnit for Ærterne paa Forsøgsmarkerne 1887—1905.

Aar	Centner Kærne pr. Td. Ld.						Centner Halm pr. Td. Ld.					
	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark
1887	18.1	—	—	—	—	—	29.6	—	—	—	—	—
1888	15.7	—	—	—	—	—	55.8	—	—	—	—	—
1889	10.9	—	—	4.3	—	—	16.3	—	—	15.7	—	—
1890	16.9	—	—	19.5	—	—	37.3	—	—	38.1	—	—
1891	15.0	—	—	14.2	—	—	32.3	—	—	32.5	—	—
1892	21.6	—	26.1	20.9	—	—	42.6	—	39.6	39.1	—	—
1893	13.3	7.5	22.6	5.2	—	—	22.2	17.3	31.0	16.0	—	—
1894	10.8	21.5	14.5	19.3	—	12.2	27.9	43.3	48.6	38.4	—	19.5
1895	19.9	14.9	9.2	24.5	21.8	10.7	26.3	21.8	45.3	42.5	46.3	17.9
1896	12.7	12.4	13.6	13.1	12.9	3.2	20.0	16.1	24.2	19.1	21.8	9.1
1897	13.0	12.4	16.6	18.0	4.0	8.9	32.9	25.4	33.3	31.3	10.9	16.2
1898	23.0	14.4	7.7	23.4	8.5	17.8	—	44.3	51.0	49.8	13.3	34.3
1899	—	18.0	—	—	17.7	10.2	—	28.1	—	—	27.1	16.3
1900	—	13.8	—	—	24.3	20.3	—	24.1	—	—	45.3	34.9
1901	—	25.0	—	—	24.4	7.2	—	44.4	—	—	31.6	25.6
1902	—	25.8	—	—	—	—	—	49.0	—	—	—	—
1903	—	20.8	—	—	—	—	—	29.2	—	—	—	—
1904	—	21.5	—	—	—	—	—	37.0	—	—	—	—
1905	—	16.1	—	—	—	—	—	27.8	—	—	—	—
Gennemsnit.	16.0	17.2	15.3	16.2	16.2	11.3	31.2	31.4	39.1	32.3	28.0	21.7

og derover, men i andre Aar kan det synke saa lavt ned, at der næppe avles Udsæden. Ser vi paa Tabel 5, vil vi finde, at Kærneudbyttet af Ærterne paa Forsøgsmarken ved Tystofte har bevæget sig fra 10.8 Ctn. i 1894 til 23.0 Ctn. i 1898, paa Lyngby fra 7.5 Ctn. i 1893 til 25.8 Ctn. i 1902, paa Askov Lermark fra 7.7 Ctn. i 1898 til 26.1 Ctn. i 1892, paa Askov Sandmark fra 5.2 Ctn. i 1893 til 24.5 Ctn. i 1895, paa V. Hassing Lermark fra 4.0 Ctn. i 1897 til 24.4 Ctn. i 1901, og paa

V. Hassing Sandmark fra 3.2 Ctn. i 1896 til 20.3 Ctn. i 1900. Tabel 6 viser, at Vikkerne er underkastede ganske lignende Svingninger, kun at Udbyttet her gennemgaaende er langt mindre end af Ærterne og kan synke endnu længere ned. Tabel 7 viser, at Hestebønnerne har givet et endnu mere vekslende Udbytte. Paa de tre Forsøgsmarker med lermuldet Jord, ved Tys-

Tabel 6. Markgennemsnit for Vikkerne paa Forsøgsmarkerne 1887—1901.

Aar	Centner Kærne pr. Td. Ld.						Centner Halm pr. Td. Ld.					
	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark
1887	18.6	—	—	—	—	—	28.1	—	—	—	—	—
1888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1889	5.6	—	—	0.9	—	—	10.2	—	—	12.1	—	—
1890	8.6	—	—	5.9	—	—	31.9	—	—	67.6	—	—
1891	10.5	—	—	13.3	—	—	36.8	—	—	39.4	—	—
1892	17.0	—	—	12.4	—	—	41.3	—	—	29.0	—	—
1893	5.9	2.4	—	5.3	—	—	19.3	18.3	—	22.4	—	—
1894	7.4	17.7	16.1	9.9	—	4.7	24.8	63.5	49.1	45.9	—	16.9
1895	10.4	13.6	13.6	8.6	17.0	10.7	34.8	—	48.1	37.7	53.1	15.9
1896	6.9	—	4.6	7.8	17.0	1.8	19.0	—	19.8	19.1	25.8	6.7
1897	22.9	—	16.9	8.0	4.2	4.5	43.1	—	36.3	23.8	13.7	13.8
1898	—	—	5.8	13.9	3.8	—	—	—	68.7	47.1	14.2	—
1899	—	—	—	—	19.4	—	—	—	—	—	21.0	—
1900	—	—	—	—	21.6	9.3	—	—	—	—	39.0	30.0
1901	—	—	—	—	21.4	3.2	—	—	—	—	32.6	11.2
Gennemsnit.	11.4	11.0	11.4	8.6	14.9	5.7	29.0	40.9	44.3	34.4	28.4	15.8

tofte, Lyngby og Askov, har Hestebønnerne gennemgaaende givet større Udbytte end Ærterne, paa Askov Lermark endogsaa henimod det dobbelte; paa de to Sandmarker ved Askov og V. Hassing og paa V. Hassing Lermark har Hestebønnerne derimod givet mindre end Ærterne. Som Eksempel paa, hvor store de aarlige Svingninger kan være, behøver vi kun at se paa Askov Lermark, hvor Hestebønnerne i 1894 og 1895 har givet henholdsvis 44.6 og 40.1 Ctn., men i 1896 kun 4.5 Ctn.

Grunden til, at Udbyttet af Bælg sæden er saa varierende fra Aar til Aar, er sikkert for en stor Del den, at Bælg sæd-

arterne er overordentlig følsomme overfor Sommertørke*). Den umiddelbare Sammenhæng mellem Høstudbyttet og Nedbøren i Voksetiden træder tydeligt frem, naar man sammenstiller flere Aar, saaledes som det for Ærternes Ved-

Tabel 7. Markgennemsnit for Hestebønnerne paa Forsøgsmarkerne 1888—1906.

Aar	Centner Kærne pr. Td. Ld.						Centner Halm pr. Td. Ld.					
	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark	Tystofte	Lyngby	Askov Lermark	Askov Sandmark	V. Hassing Lermark	V. Hassing Sandmark
1888	28.4	—	—	—	—	—	79.4	—	—	—	—	—
1889	5.2	—	—	5.8	—	—	11.4	—	—	13.5	—	—
1890	10.6	—	—	11.6	—	—	34.7	—	—	36.9	—	—
1891	29.5	—	—	25.8	—	—	42.7	—	—	33.6	—	—
1892	6.5	—	29.7	9.0	—	—	32.0	—	—	43.8	—	—
1893	7.5	—	14.2	2.6	—	—	13.5	—	35.1	19.8	—	—
1894	13.9	33.4	44.6	25.8	—	8.9	24.2	59.8	81.9	24.9	—	16.3
1895	25.6	12.4	40.1	29.4	35.9	4.9	28.2	—	45.8	27.2	32.5	10.1
1896	12.5	—	4.5	9.1	15.8	2.4	13.9	—	17.7	9.8	16.1	4.2
1897	33.8	12.8	25.3	15.1	5.4	6.7	34.7	26.0	47.8	11.9	6.7	8.3
1898	39.1	22.6	29.3	21.7	4.2	17.5	—	—	80.2	25.6	8.4	22.5
1899	—	—	—	—	3.7	4.2	—	—	—	—	6.0	5.8
1900	—	—	—	—	7.8	9.7	—	—	—	—	14.4	16.0
1901	—	26.7	—	—	10.3	5.6	—	56.9	—	—	15.8	10.7
1902	—	15.7	—	—	—	—	—	35.0	—	—	—	—
1903	—	17.5	—	—	—	—	—	38.1	—	—	—	—
1904	—	14.2	—	—	—	—	—	21.3	—	—	—	—
1905	—	24.6	—	—	—	—	—	30.2	—	—	—	—
1906	—	22.8	—	—	—	—	—	32.9	—	—	—	—
Gennemsnit.	19.3	20.3	26.8	15.3	11.8	7.5	31.5	37.5	51.2	24.7	14.8	11.7

kommende er gjort i Tabel 8. Tallene i denne Tabel er fremkomne ved, at Forsøgsaarene for hver enkelt Forsøgsmark er delte i tre Grupper med henholdsvis stor, middelstor og lille Nedbør i Maj—Juni, og indenfor hver af disse Grupper er Gennemsnits-Nedbøren og Gennemsnits-Kærneudbyttet

*) En Tabel over de maanedlige Nedbørssummer paa Forsøgsstationerne i Tiden fra September 1894 til August 1904 findes i dette Tidsskrifts 14. Bind, Side 123, Tabel 45. For Aarene 1887—1894 giver Tabel 7 a Oplysning om Nedbøren i Sommermaanederne.

beregnet. Paa en enkelt Undtagelse nær, nemlig Askov Lermark, viser der sig da en meget smuk Sammenhæng mellem Nedbør og Udbytte. I Gennemsnit for alle seks Forsøgsmarker har Kærneudbyttet i den fugtigste Tredjedel af Aarrækken været

Tabel 7 a. Sommermaanedernes Nedbørssummer paa Stationerne Tystofte og Askov 1887—94 og Lyngby 1891—94.

Station	Aar	Nedbør i Millimeter					
		April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.
Tystofte	1887	44	57	14	41	40	51
	1888	41	38	62	117	52	18
	1889	30	13	37	47	139	48
	1890	47	49	65	77	100	28
	1891	36	60	29	75	106	46
	1892	23	40	70	38	68	66
	1893	1	26	28	58	51	71
	1894	21	21	45	70	54	28
Askov	1887	30	41	15	43	60	108
	1888	46	20	91	101	81	35
	1889	25	24	19	57	153	80
	1890	93	50	50	148	115	44
	1891	29	81	9	176	204	68
	1892	27	74	94	16	61	67
	1893	6	31	16	64	54	140
	1894	46	36	105	75	161	49
Lyngby	1891	24	67	60	73	212	34
	1892	34	36	84	29	92	44
	1893	5	17	25	55	47	73
	1894	78	47	42	121	58	27

18.3 Ctn., i den middelfugtige Tredjedel 15.5 Ctn. og i den tørreste Tredjedel 12.6 Ctn. Nedbøren i Juli Maaned synes ikke at være af saa stor Betydning for Ærterne som Nedbøren i Maj og Juni. Gaar vi derimod til Hestebønnerne, viser det sig, at Nedbøren i Juli Maaned spiller en stor Rolle, medens Nedbøren i Maj er af mindre Betydning. Denne Forskel mellem Ærterne og Hestebønnerne beror vistnok ikke saa meget paa Tørkens direkte Indvirkning som paa dens indirekte Virkning gennem Bladlusene. Overfor Tørken er Hestebønnerne

Tabel 8. Oversigt over, hvorledes Ærteafgrøderne afhænger af Nedbøren i Maj—Juni Maaneder.

Aarene er delte i tre Grupper, saaledes at f. betegner de fugtigste, t. de tørreste, m. de middelfugtige Aar.

Forsøgsmark	Gennemsnitlig Nedbør i Maj—Juni i Millimeter			Gennemsnitligt Kærneudbytte i Ctn.			Antal Aar		
	f.	m.	t.	f.	m.	t.	f.	m.	t.
Lyngby	149	81	44	21.7	17.1	12.0	4	5	4
Tystofte	141	82	45	18.6	15.1	14.2	4	4	4
Askov Lermark	188	121	45	16.9	13.4	18.1	2	3	2
Askov Sandmark	172	103	44	21.2	19.1	7.5	3	4	3
V. Hassing Lermark ...	148	92	50	16.5	16.7	15.8	2	3	2
V. Hassing Sandmark ..	131	92	62	15.1	11.5	7.4	3	2	3
Gennemsnit	155	95	48	18.8	15.5	12.6	3	3.5	3

næppe mere følsomme end Ærterne, men naar Juni og Juli er tørre, lider de overordentlig stærkt under Bladlusangreb; Ærterne kan ganske vist ogsaa i tørre Somre blive angrebne af Bladlus, men de ødelægges aldrig saa stærkt deraf som Hestebønnerne. I Tabel 9 er foretaget en lignende Sammen-

Tabel 9. Oversigt over, hvorledes Hestebønneafgrøderne afhænger af Nedbøren i Juni—Juli Maaneder.

Aarene er delte i tre Grupper, saaledes at f. betegner de fugtigste, t. de tørreste og m. de middelfugtige Aar.

Forsøgsmark	Gennemsnitlig Nedbør i Juni—Juli i Millimeter			Gennemsnitligt Kærneudbytte i Ctn.			Antal Aar		
	f.	m.	t.	f.	m.	t.	f.	m.	t.
Lyngby	171	138	86	20.7	22.0	17.6	3	4	3
Tystofte	158	109	76	28.0	16.6	12.7	4	3	4
Askov Lermark	196	135	62	34.7	33.2	9.4	2	3	2
Askov Sandmark	196	147	66	20.9	18.8	5.8	3	4	3
V. Hassing Lermark ...	132	95	52	21.9	6.6	9.5	2	3	2
V. Hassing Sandmark ..	124	97	61	10.7	7.8	4.1	3	2	3
Gennemsnit	163	120	67	22.8	17.5	9.0	3	3	3

stilling som i Tabel 8, kun at Nedbøren gælder Juni og Juli. Tabellen viser, at ogsaa for Hestebønnernes Vedkommende er Udbyttet i høj Grad afhængigt af Sommernedbøren. I Gennemsnit for alle seks Forsøgsmarker har Kærneudbyttet af Hestebønner i den fugtigste Tredjedel af Aarene været 22.8 Ctn., i den middelfugtige Tredjedel 17.5 Ctn., og i den tørreste Tredjedel kun 9.9 Ctn.

II. Bælgsædens Dyrkningsforhold paa Forsøgsmarkerne.

Bælgsædforsøgene har i den forløbne Aarrække været foretagne paa Forsøgsstationerne ved Tystofte, Lyngby, Askov og V. Hassing, for de to sidste Stationers Vedkommende baade paa Sandmarken og Lermarken.

Jordbundsforholdene paa Forsøgsmarkerne kan kortelig karakteriseres saaledes:

Tystofte: God og dyb lermuldet Jord med Lerunderlag.

Lyngby: Lettere lermuldet Jord med stenet og sandblandet Lerunderlag.

Askov Sandmark: Meget let og tør stenfri Sandjord med Sandunderlag.

Askov Lermark: Let lermuldet, noget kold Jord med stenet Lerunderlag.

V. Hassing Sandmark: Meget let og tør, stenfri Sandjord (meget fint Sand) med Sandunderlag.

V. Hassing Lermark: Lermuldet Jord med stærkt Ler som Underlag.

Dyrkningsforholdene for Bælgsæden har været meget forskellige paa de forskellige Forsøgsmarker, som derfor lettest betragtes hver for sig.

Paa Forsøgsmarken ved **Tystofte** har Forfrugten for Bælgsæden næsten altid været Vintersæd, i 1887*) dog Havre og i 1888 Roer; i 1889, 1890, 1891, 1895 og 1897 var Forfrugten Rug, i 1892, 1893, 1894, 1896 og 1898 Hvede. Til Forfrugten er der i alle Tilfælde (undtagen maaske 1889) givet Staldgød-

*) Her og i det følgende forstaas altid ved 1887 den Mark, der i 1887 var besaaet med Bælgsæd, o. s. v.

ning, medens der til Bælgsåden aldrig er anvendt Gødning af nogen Art. Der kan ikke paavises nogen bestemt Forskel mellem Rug og Hvede som Forfrugt. Efter Høst er Jorden skrællepløjet, harvet og tromlet, og i Oktober er den pløjet 8 Tom. dybt. Om Foraaret er Jorden fældet, saa snart den har været bekvem, og senere er den svenskharvet lige før Saaning. Forud for denne er Jorden fra 1892 af kammet op med Haandplov, og Såden er saa bredsaet over Kammene eller i Reglen rad-saet (med Haanden) i Furerne; Dækningen er sket ved Harvning paa tværs af Kammene med en let Haandharve. I 1891 og tidligere er Jorden ikke kammet op, men Bælgsåden er bredsaet og dækket ved Svenskharvning eller Skrællepløjning. Saamængden har rettet sig noget efter Frøenes Størrelse hos de forskellige Sorter; for Ærter har den gennemsnitlig varieret fra 260 Pd. pr. Td. Ld. for de mest smaafrøede til 400 Pd. pr. Td. Ld. for de mest storfrøede Sorter, for Vikker fra 210 til

Tabel 10. Bælgsådens Saadato paa Forsøgsmarkerne.

Aar	Tystofte	Lyngby		Askov Sandmark			Askov Lermark	Vester Hassing Sandmark	Vester Hassing Lermark
		Ærter	Bønner	Ærter	Bønner	Vikker			
1887	24/4	—	—	—	—	—	—	—	—
1888	17/5	—	—	—	—	—	—	—	—
1889	16/4	—	—	2/5	2/5	2/5	—	—	—
1890	11/4	—	—	10/4	11/4	25/4	—	—	—
1891	19/4	—	—	18/4	18/4	20/4	—	—	—
1892	9/4	—	—	21/4	6/4	28/4	20/4	—	—
1893	5/4	14/4	—	11/4	11/4	24/4	20/4	—	—
1894	31/8	5/4	5/4	3/4	3/4	9/5	15/4	10/4	—
1895	9/4	5/4	6/4	10/4	10/4	20/4	18/4	18/4	22/4
1896	10/4	31/8	—	31/8	31/8	16/4	14/4	9/4	17/4
1897	14/4	12/4	—	5/4	6/4	22/4	22/4	14/4	17/4
1898	28/4	5/4	16/4	6/4	6/4	28/4	3/5	15/4	16/4
1899	—	18/4	—	—	—	—	—	14/4	19/4
1900	—	11/4	—	—	—	—	—	26/4	28/4
1901	—	22/4	22/4	—	—	—	—	20/4	25/4
1902	—	12/4	16/4	—	—	—	—	—	—
1903	—	12/8	21/8	—	—	—	—	—	—
1904	—	2/4	14/4	—	—	—	—	—	—
1905	—	26/8	8/4	—	—	—	—	—	—
1906	—	—	8/4	—	—	—	—	—	—
Gennemsnit.	16/4	6/4	9/4	11/4	10/4	25/4	22/4	17/4	21/4

270 Pd. og for Hestebønner fra 310 til 390 Pd. Parcelstørrelsen har oftest været 140 Kvdal., undtagelsesvis kun 70 eller 35 Kvdal. Ud mod Gangene er der saaet to Værnerækker af Hestebønner, og mellem Ærte- og Vikkeparcellerne er der oftest saaet en Skelrække af Hestebønner. Saadatoen har varieret mellem 31. Marts og 17. Maj og har gennemsnitlig været den 16. April; den fremgaar for de enkelte Aar af Tabel 10. I 1888 er Hestebønnerne saaede paa to Smaastykker udenfor den regelmæssige Drift den 5.—6. Maj og den 19. Maj. I 1890 og 1891 har Vikkerne paa lignende Maade været saaede udenfor den regelmæssige Drift paa Smaastykker i »Vænget«; Saadatoen er henholdsvis den 20.—21. Maj og den 19. Maj. Ifølge gammel Praksis skal Bælgsæd, i hvert Fald Ærter og Hestebønner, saas saa tidligt som paa nogen Maade muligt; egentlige Saatidsforsøg med Bælgsæd er imidlertid endnu ikke foretagne her i Landet, saa noget bestemt om Saatiden kan der ikke siges. Størst Betydning har en tidlig Saaning vistnok for Hestebønnerne, da det gælder om, at Frugtsætningen hos disse er saa langt fremme som muligt, naar Bladlusenes Angreb begynder om Sommeren; og maaske kunde Forklaringen til det lave Udbytte af Hestebønnerne paa Forsøgsmarken ved Tystofte for en Del ligge i den lidt for sene Saaning. Under Væksten er Bælgsæden holdt ren ved Radrensning og — undertiden — Lugning.

Paa Forsøgsmarken ved **Lynghby** har de tre Bælgsædarter saa godt som altid været dyrkede paa forskellige Marker, og deres Dyrkningsforhold maa derfor betragtes hver for sig. Vi ser dog bort fra Vikkerne, da Forsøgene med disse kun har haft et meget lille Omfang ved Lynghby.

Forsøgene med Ærter er foretagne gennem 13 Aar, fra 1893 til 1905. Forsøgene har i Aarene 1893—98 og 1904—05 været indlagte i den »gamle Forsøgsmark«, i Aarene 1899—1903 i »Virummarken«. Pladsen i Sædskiftet har været vekslende, og Tabel 11 giver en Oversigt over Forfrugt og Gødskning. Som det fremgaar af Tabellen, har Forfrugten i 4 Aar været Rodfrugter, i 3 Aar Kartoffler, i 3 Aar Byg, 1 Aar Havre, 1 Aar Ærter og 1 Aar Helbrak efter forskellige Afgrøder. Hvor Forfrugten er Rodfrugter eller Kartoffler, er der i Reglen til disse givet Staldgødning eller Kompostgødning, i 1898 dog alsidig Kunstgødning. I 1893 er der givet Latrin til Bygget og i 1899 og 1905 alsidig Kunstgødning til Bygget og Havren, medens

Tabel 11. Oversigt over Forfrugt og Gødskning for Ærteforsøgene paa Forsøgsmarken ved Lyngby.

Aar	Forfrugt	Gødning til Forfrugten	Gødning til Ærterne
1893	6 rd. Byg	Latrin	Ingen
1894	Roer	35,200 Pd. Staldgødning	Ingen
1895	Helbrak efter forskellige Afgrøder	Ingen	230 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 300 Pd. Kainit
1896	Byg	200 Pd. Chilisalpeter	Ingen
1897	Roer	16,000 Pd. Staldgødning	Ingen
1898	Kartofler	Alsidig Kunstgødning	Ingen
1899	Byg	200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 400 Pd. Kainit + 200 Pd. Chilisalpeter	Ingen
1900	Ærter	Ingen	Ingen
1901	Kartofler	30,000 Pd. Staldgødning	Ingen
1902	Roer	40,000 Pd. Staldgødning	Ingen
1903	Turnips	40,000 Pd. Staldgødning	Ingen
1904	Kartofler	30,000 Pd. Kompost	Ingen
1905	Havre	200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 100 Pd. 37 pCt. Kaligødning + 100 Pd. Chilisalpeter	260 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 150 Pd. 37pCt. Kaligødning

Forfrugten i 1895 og 1900 ingen Gødning fik. Til Ærterne er der i Reglen ikke anvendt Gødning af nogen Art, kun i 1895 og 1905 er der tilført Fosforsyre og Kali. I det hele er der vistnok blevet gødet noget for sparsomt paa Forsøgsmarken, og det er ikke usandsynligt, at dette har formindsket Ærteafgrødernes Størrelse en Del. For at undersøge Spørgsmaalet lidt nærmere, er der i Tabel 12 foretaget en Sammenstilling af Aarene, eftersom der er givet Staldgødning til Forfrugten eller ikke, og for saa vidt muligt at kunne borteliminere Vejrligets Indflydelse er Foldudbyttet for Københavns Amt opført til Sammenligning. Tabellen viser, at Ærterne ganske utvivlsomt i høj Grad har nydt Gavn af den Aaret forud givne Staldgødning. Medens Ærterne i Gennemsnit af de Aar, da der ikke er staldgødet til Forfrugten, kun har givet samme Udbytte som i Københavns Amt, har de i de Aar, da der er staldgødet til Forfrugten, givet 8 Centner mere. Forskellen her er saa stor, at den næppe kan være tilfældig, og tyder paa, at der kunde være Anledning til at undersøge Gødningsspørgsmaalet noget nærmere for Ærternes Vedkommende. For et Tilskud af Super-

Tabel 12. Oversigt over den Indflydelse, Jordens Gødningskraft har paa Ærteafgrødens Størrelse.

Staldgødning til Forfrugten paa Forsøgsmarken			Ingen Staldgødning til Forfrugten paa Forsøgsmarken		
Aar	Avlet Centner Kærne pr. Td. Ld.		Aar	Avlet Centner Kærne pr. Td. Ld.	
	paa Forsøgsmarken	i Københavns Amt		paa Forsøgsmarken	i Københavns Amt
1894	26.2	15.5	1893	7.8	10.4
1897	21.4	13.7	1895	17.5	15.0
1901	25.4	16.1	1896	11.0	14.8
1902	29.8	16.5	1898	16.9	13.4
1903	21.8	19.4	1899	19.4	14.7
1904	22.7	17.5	1900	15.2	11.9
			1905	18.0	19.8
Gennemsnit.	24.6	16.5	Gennemsnit.	15.0	14.9

fosfat og Kaligødning, udstrøet umiddelbart før Ærternes Saa-ning om Foraaret, synes de ikke at være taknemlige; i hvert Fald er der ikke i de to Aar, da et saadant Tilskud er givet (1895 og 1905) naaet noget Merudbytte i Forhold til Udbyttet i Københavns Amt.

Jorden er om Efteraaret (i Oktober) pløjet ca. 8 Tom. dybt; om Foraaret er Vinterfuren i de senere Aar blot jævnet med en Letharve; i de første Forsøgsaar fik Jorden desuden et Par Træk af en Svenskharve. Jorden er derpaa glattromlet eller slæbt og ved Hjælp af en Haandplov kammet op med en Afstand af 8—9 Tom. mellem Kammene. Ærterne er saa bredsaaede og dækkede ved to Træk af en let Haandharve paa tværs af Kammene. Paa denne Maade kommer saa godt som alle Ærterne til at ligge i Bunden af Rillerne og staar, naar de kommer op, i smukke Rækker. Denne Metode er foreløbig den bedste til Radsaaing af saa smaa Stykker som Forsøgsparcellerne. Som Skel mellem Parcellerne er der altid saadet en Række Hestebønner, og ud mod Gangene er der saadet to Værnerækker af Hestebønner. Parcelstørrelsen har i 1893, 1894 og 1899 været 140 Kvdal., i 1905 kun 70 Kvdal., ellers altid 100 Kvdal. Saadatoen har varieret fra 12. Marts til 22. April og har i Gennemsnit for alle Aar været den 6. April; den fremgaar for de enkelte Forsøgsaar af Tabel 10. Den anvendte

Saatid maa vist anses for at være meget passende. Saamængden har rettet sig noget efter Ærtesorternes Kornstørrelse; gennemsnitlig har den varieret fra 210 Pd. pr. Td. Ld. for de mest smaafrøede til 440 Pd. pr. Td. Ld. for de mest storfrøede Sorter. Som Regel er Saasæden ved Hjælp af et Sorterebræt blevet befriet for største Delen af de beskadigede Frø, og ved Haandpilning har man søgt at holde Prøverne saa sortsrene som muligt. I Sommerens Løb er Ærtemarken holdt ren ved Hakning mellem Rækkerne og Bortflugning af større Ukrudsplanter i disse. Ved Høsten er Ærterne rykkede op.

Forsøgene med Hestebønner har i Aarene 1894, 1895 og 1901 været indlagte i samme Mark som Ærteforsøgene. I Aarene 1897 og 1898 har de været saaeede paa Smaastykker udenfor den regelmæssige Drift. I Aarene 1896, 1899 og 1900 har der ingen Hestebønneforsøg været. Tabel 13 giver en Oversigt over Forfrugt og Gødskning, og det fremgaar af denne Tabel, at Forfrugten de fleste Aar har været Roer eller Kar-

Tabel 13. Oversigt over Forfrugt og Gødskning for Hestebønnerne paa Forsøgsmarken ved Lyngby.

Aar	Forfrugt	Gødning til Forfrugten	Gødning til Hestebønnerne	Parcelstørrelse i Kvdal.
1894	Roer	35,200 Pd. Staldgødning	Ingen	140
1895	Helbrak efter forskellige Afrøder	Ingen	230 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 300 Pd. Kainit	100
1897	Havre	Alsidig Kunstgødning	Ingen	70
1898	Byg	Alsidig Kunstgødning	Ingen	70
1901	Kartofler	30,000 Pd. Staldgødning	Ingen	100
1902	Kartofler	30,000 Pd. Staldgødning	Ingen	42
1903	Ærter	Ingen	Ingen	35
1904	Roer	40,000 Pd. Staldgødning	200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 100 Pd. 37 pCt. Kaligødning	70
1905	Roer	40,000 Pd. Staldgødning + 100 Pd. Chilisalpeter	200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 100 Pd. 37 pCt. Kaligødning + 100 Pd. Chilisalpeter	68
1906	Roer	40,000 Pd. Staldgødning + 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 100 Pd. Chilisalpeter	200 Pd. 18 pCt. Superfosfat + 100 Pd. 37 pCt. Kaligødning + 100 Pd. Chilisalpeter	72

tofler, hvortil der er staldgødet; i 1895 har den været Helbrak og i 1903 Ærter uden Gødning. Til Hestebønnerne er der de to sidste Aar, 1905 og 1906, givet alsidig Kunstgødning og i 1895 og 1904 Fosforsyre og Kali. Noget sikkert om Gødningens Virkning kan der ikke efter det foreliggende Materiale siges, bl. a. fordi der mangler noget at sammenligne Afgrøden med; men sammenligner man Tabel 13 med Udbyttetallene i Tabel 7 og med de meteorologiske Tabeller, vil man her som ved Ærterne finde, at de forholdsvis største Afgrøder er høstede i de Aar, da der er staldgødet Aaret iforvejen; og ligesom ved Ærterne vil det være vanskeligt at finde noget Udslag for den samme Foraar givne Kunstgødning. Man maa imidlertid haabe, at de Gødningsforsøg med Hestebønner, der nu iværksættes paa Forsøgsstationerne, maa give nogen Oplysning om dette for Hestebønedyrkningen vigtige Spørgsmaal. Jordbehandling og Saametode er ganske som omtalt under Ærterne; kun har Afstanden mellem Rækkerne været større, indtil 1902 dog kun ca. 9—11 Tom., fra 1903 af derimod 18—20 Tom. Som Skel mellem Parcellerne er der i de senere Aar saaet en Række gule Lupiner, der ligeledes er benyttede til Værnerækker ud mod Gangene; i de første Forsøgsaar benyttedes Hestebønner til Værnerækker, og mellem Parcellerne var der et ubesaaet Bælte paa 6—8 Tom. Bredde. Parcelstørrelsen har været meget variabel, fra 35 til 140 Kvdal.; den er opført i sidste Kolonne i Tabel 13. Saamængden har vekslet noget efter Sorternes Kornstørrelse; gennemsnitlig har den varieret fra 230 Pd. pr. Td. Ld. for de mest smaafrøede til 330 Pd. pr. Td. Ld. for de mest storfrøede Sorter. Saadatoen for de enkelte Aar fremgaar af Tabel 10; den har ligget mellem 21. Marts og 22. April og har gennemsnitlig været den 9. April. Under Væksten er Hestebønnerne holdt rene ved Radrensning og Bortlugning af større Ukrudsplanter i Rækkerne. Da Hestebønnerne i Modsætning til Ærterne krydses stærkt, har det været vanskeligt at holde Sorterne rene, men Saasæden er hvert Aar haandpillet, hvorved i hvert Fald de fra den paagældende Sort mest afvigende Typer er holdt borte.

Paa Askov Forsøgsstations Sandmark har de tre Bælg-sædarter altid været saaede paa samme Mark, men til noget forskellig Tid. Forsøgene har strakt sig gennem ti Aar, fra 1889 til 1898. Da Marken først overtoges til Forsøg 1889,

kendes Forfrugten for Bælg-sæden i dette Aar ikke med Sikkerhed; men sandsynligvis har det været Blandsæd til Modenhed (Havre og Byg), uden Gødning. I alle de øvrige Forsøgsaar har Forfrugten været Rug, hvortil der er gødet med ca. 20,000 Pd. Staldgødning pr. Td. Ld. Til Bælg-sæden er der aldrig givet Gødning af nogen Art. Om Efteraaret er Jorden skrælplojet i August og dybpløjet i Oktober. Om Foraaret er Jorden jævnet med en Letharve. Hestebønnerne er altid radsaaede med en Rækkeafstand af 12 Tom.; Ærterne er derimod som Regel bredsaaede og dækkede ved Skrælplojning til 3 Tom.s Dybde (med Haandplov); enkelte Aar er de dog radsaaede paa samme Maade som omtalt under Lyngby. Saamængden har for Ærternes Vedkommende rettet sig noget efter Sorternes Kornstørrelse; gennemgaaende har den varieret fra 260 Pd. pr. Td. Ld. for de mest smaafrøede til 400 Pd. pr. Td. Ld. for de mest storfrøede Sorter. For Hestebønnerne har den været 360 og for Vikkerne 220 Pd. pr. Td. Ld. for alle Sorter. Saa-datoen har for Ærter og Hestebønner ligget mellem 31. Marts og 2. Maj og har gennemsnitlig været henholdsvis den 11. og den 10. April; for Vikkerne har den ligget mellem 16. April og 9. Maj og har gennemsnitlig været den 25. April. Parcelstørrelsen har været 70 Kvdal., i 1890 dog kun 35 Kvdal. Den radsaaede Bælg-sæd er som Regel hakket og luget under Væksten, medens den bredsaaede kun undtagelsesvis er luget lidt.

Paa Askov Forsøgsstations Lermark er de tre Bælg-sædarter altid saaede paa samme Mark og til samme Tid, saa at Afgrøderne direkte kan sammenlignes. Forsøgene med Ærter og Hestebønner har strakt sig gennem syv Aar, fra 1892 til 1898; Forsøgene med Vikker gennem fem Aar, fra 1894 til 1898. Da Dyrkningsforholdene har været en Del varierende, er der i Tabel 14 givet en Oversigt over Forfrugt og Gødskning. Som det fremgaar af denne Tabel, har Forfrugten i 1892, 1893, 1894 og 1896 været Rug, hvortil der er gødet med 20,000 Pd. Staldgødning pr. Td. Ld., i 1895 og 1898 Roer, hvortil der er gødet med henholdsvis 50,000 og 40,000 Pd. Staldgødning, og i 1897 etaarigt Græs (Sneglebælg og Italiensk Rajgræs), der ikke er gødsket. Til Bælg-sæden er der i 1893 og 1894 givet 20,000 Pd. og i 1896 30,000 Pd. Staldgødning pr. Td. Ld.; i 1898 er der givet 8000 Pd. Ajle og 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat pr. Td. Ld. forud for Saaningen; i 1892, 1895 og 1897 er der ikke

Tabel 14. Oversigt over Bælgsædens Dyrkningsforhold paa Askov Forsøgsstations Lermark 1892—1898.

Aar	Forfrugt	Gødning til Forfrugten	Gødning til Bælgsæden
1892	Rug	20,000 Pd. Staldgødning + 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat	Ingen
1893	Rug	20,000 Pd. Staldgødning	20,000 Pd. Staldgødning
1894	Rug	20,000 Pd. Staldgødning + 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat	20,000 Pd. Staldgødning
1895	Roer	50,000 Pd. Staldgødning	Ingen
1896	Rug	20,000 Pd. Staldgødning + 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat	30,000 Pd. Staldgødning
1897	Etaarigt Græs	Ingen	Ingen
1898	Roer	40,000 Pd. Staldgødning	8000 Pd. Ajle + 200 Pd. 18 pCt. Superfosfat

gødet til Bælgsæden. For Ærternes Vedkommende er det paa-faldende, at Afrøderne er overmaade smaa i 1895 og 1898 efter Roer, henholdsvis 9.2 og 7.7 Ctn. pr. Td. Ld. (se Tabel 5), medens de efter Rug er meget større, fra 13.6 til 26.1 Ctn.; dette er saa meget mere mærkeligt, som Aarene 1895 og 1898 for Ribe Amt har givet over Middelafrøde af Bælgsæd. Det lave Kærneudbytte har maaske dog ingen Sammenhæng med Forfrugten, men skyldes den Omstændighed, at Ærterne ikke har kunnet afslutte Udviklingen om Efteraaret, men er blevet ved at vokse. Et direkte Tilskud af Staldgødning synes ingen af Bælgsædarterne, efter Materialet fra denne Mark at dømme, at være taknemlig for. Jordbehandlingen og Saametoden har været den samme som paa Sandmarken; dog er Jorden om Foraaret svenskharvet, og Rækkeafstanden mellem Hestebønnerne har som Regel været 18 Tom. Den gennemsnitlige Saamængde har for Ærterne varieret fra 240 Pd. pr. Td. Ld. for de mest smaafrøede til 400 Pd. pr. Td. Ld. for de mest storfrøede Sorter; for Hestebønnerne har den været 360 og for Vikkerne 220—230 Pd. pr. Td. Ld. Saadatoen har ligget mellem 14. April og 3. Maj og har gennemsnitlig været den 22. April. Parcelstørrelsen har for Ærterne og Vikkerne været 70 Kvdal., kun undtagelsesvis for enkelte Sorter 35 eller 18 Kvdal.;

for Hestebønnerne har den vekslet noget mere, fra 35 til 120 Kvdal. Under Væksten er Afgrøden rensset ved Hakning og Lugning i omtrent samme Udstrækning som paa Sandmarken.

Paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark har de tre Bælgædarter altid været saaede paa samme Mark og til samme Tid. Forsøgene med Ærter og Hestebønner har strakt sig gennem otte Aar, fra 1894 til 1901, Forsøgene med Vikker gennem fire Aar, fra 1894 til 1897. Da Marken først overtoges til Forsøg 1894, kendes Forfrugten for Bælgæden i dette Aar ikke; i alle de følgende Aar har Forfrugten været Rug, der i 1895—1898 fik et Tilskud af 200 Pd. Thomasfosfat, medens den i 1899—1901 blev gødet med 20,000 Pd. Staldgødning pr. Td. Ld. Til Bælgæden er der altid, naar undtages 1894, givet 20,000 Pd. Staldgødning pr. Td. Ld., saa naar Afgrøderne helt igennem har været smaa, kan Aarsagen ikke antages at være Næringsmangel, snarere Kalkmangel. Om Efteraaret er Jorden skrælplojet i August og dybpløjet i Oktober; om Foraaret er den harvet og tromlet. Ærterne er som Regel bredsaaede og dækkede ved Skrælplojning (med Haandplov); enkelte Aar er de dog radsaaede med 8 Tom. Rækkeafstand paa samme Maade som omtalt under Lyngby. Hestebønnerne er altid radsaaede, i Reglen med 12 Tom. Rækkeafstand, idet der er rillet op med Haandploven og igen dækket med denne. Saamængden har for Ærternes Vedkommende rettet sig noget efter Sorternes Kornstørrelse; gennemsnitlig har den varieret fra 300 til 450 Pd. pr. Td. Ld. For Hestebønnerne har den været 300, for Vikkerne 210 Pd. for alle Sorter. Saadatoen har ligget mellem 9. og 26. April og har gennemsnitlig været den 17. April; den fremgaar for hvert enkelt Aar af Tabel 10. Parcelstørrelsen har altid været 70 Kvdal. Under Væksten er den bredsaaede Bælgæd altid luget og den radsaaede radrenset.

Paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark har de tre Bælgædarter ligeledes altid været saaede under ensartede Forhold. Forsøgene med Ærter og Hestebønner har strakt sig gennem syv Aar, fra 1895 til 1901, Forsøgene med Vikker kun gennem tre Aar, 1895—1897. Forfrugten har altid været Byg, undtagen i 1900, da den var Rug. Til Bygget er der hvert Aar (undtagen 1895, da det var ugødet), givet 200 Pd. Thomasfosfat og 300 Pd. Kainit pr. Td. Ld.; til Rugen i 1900 er der gødet med 20,000 Pd. Staldgødning. Bælgæden har altid faaet et

Tilskud af 200 Pd. Thomasfosfat og 300 Pd. Kainit pr. Td. Ld. Om Efteraaret er Jorden skrælplojet og tromlet straks efter Høst og derefter dybpløjet i Oktober; om Foraaret er den harvet og tromlet. Saametoden har været som paa Sandmarken. Saamængden har for Ærterne varieret fra 300 til 400 Pd. pr. Td. Ld. efter Kornstørrelsen; for Hestebønnerne har den været 300 og for Vikkerne 220 Pd. for alle Sorter. Saadatoen har ligget mellem 17. og 28. April og har gennemsnitlig været den 21. April; den fremgaar for hvert enkelt Aar af Tabel 10. Parcelstørrelsen har stedse været 70 Kvdal. Under Væksten er Bælgæden holdt ren ved Lugning og Radrensning.

III. Resultater af Forsøgene med Ærtesorter.

A. Forsøgene ved Lyngby.

De mest omfattende Forsøg med Ærtesorter er, som tidligere nævnt, foretagne paa Forsøgsstationen ved Lyngby, hvor de er fortsatte gennem 13 Aar, fra 1893 til 1905, og hvor ikke mindre end 76 Sorter har været inddragne i Forsøgene; af disse har dog kun 10 Sorter været prøvede gennem alle Forsøgsrækkens Aar, idet de fleste Sorter er udskudte efter faa Aars Forløb, naar de har vist sig de bedste Sorter betydelig underlegne. Det normale Antal Fællesparceller har været fire i 1896, 1897 og 1905, tre i 1895, 1900, 1901, 1902 og 1904, to i 1894, 1898, 1899 og 1903, een i 1893; Antallet har altsaa været temmelig lille; men noget bødes der dog herpaa ved Forsøgsrækkens Langvarighed. Hvor store Forskellighederne mellem Fællesparcellerne kan være, selv i et gunstigt Aar, kan man f. Eks. se af Tallene fra 1905. De fire Parceller med Tidlig gul Sne-dinge-Ært har dette Aar givet henholdsvis 1200, 1960, 2060 og 1860 Pd. Kærne pr. Td. Ld., de fire Parceller med Svaløfs Concordia-Ært 1240, 1600, 2320 og 1880 Pd., de fire Parceller med Svaløfs Solo-Ært 1260, 2240, 2200 og 2200 Pd.; i Gennemsnit kommer Solo-Ært højest af disse tre Sorter; men det vil være vanskeligt at afgøre, om den virkelig er bedre end de to andre, eller om Forskellen væsentlig beror paa Parcellernes Beliggenhed. I et Aar, hvor Ærterne delvis mislykkes paa Grund

af Tørke, bliver Forskellen mellem Fællesparcellerne endnu mere iøjnefaldende, og er der da kun faa Fællesparceller, bliver Tallene fra et saadant Aar ganske ubrugelige til Sammenligning. Dette er selvfølgelig i særlig Grad Tilfældet, naar der, som i 1893, kun er een Parcel af hver Sort. Af denne Grund er Udbyttetallene fra de to daarlige Ærteaar 1893 og 1896 ikke tagne med i Gennemsnitsberegningerne. Desuden er der i 1903 udskudt en halv Parcelrække, fordi Jorden her var meget uensartet. Ved Beregningerne af Kvalitetsvægt etc. er derimod alle Forsøgsaar tagne med.

I Tabel 15 er opført Gennemsnitstallene for de 29 sikrest prøvede Ærtesorter; kun de Sorter, der har været prøvede gennem mindst fire (brugelige) Forsøgsaar, er tagne med i denne Tabel. Udbyttetallene for Kærne og Halm er fundne ved Forholdsberægning, idet Gennemsnitstallet for de 10 gennem alle Aarene prøvede Sorter er benyttet som Maalestok. Gennemsnits-Forholdstallene for hver Sort er igen omregnede til Ctn. pr. Td. Ld. ved Multiplikation med Gennemsnitsudbyttet af de 10 nævnte Sorter for alle 13 Forsøgsaar, saa at det, at Forholdstallene for de to daarlige Ærteaar 1893 og 1896 er udeladte af Beregningerne, ikke faar nogen Indflydelse paa Udbyttetallenes absolute Størrelse. De nævnte to Aar er ikke talte med i de to Kolonner, der angiver Antallet af »Aar i Forsøgene« og »Parceller i alt«, lige saa lidt som 1903 for de Sorters Vedkommende, der kun var saaede paa den udskudte halve Parcelrække. Kærneprocenten er beregnet af de ved Forholdsberægningen fundne Udbyttetetal for Kærne og Halm. De øvrige Gennemsnitstal (for Saamængde, Kornvægt, Tøndevægt og Høstdato) er fundne ved Differensberægning med Benyttelse af de 10 før nævnte Sorters Gennemsnit som Maalestok.

Som det fremgaar af Tabellen, har Tidlig gul Snedinge-Ært af alle Sorterne givet det største Kærneudbytte, 22.7 Ctn. pr. Td. Ld.; den meget nær beslægtede Tidlig gul Ærø-Ært har givet lidt mindre, 22.2 Ctn. Det næststørste Kærneudbytte har Tidlig graa engelsk Ært givet. Alle disse tre Sorter er tidligmodne og halmfattige, hvorfor de har en høj Kærneprocent; de egner sig til Dyrkning, hvor man f. Eks. vil dyrke Vintersæd efter Ærterne. Da de kun dækker Jorden svagt, fordrer de, naar de dyrkes i Renudsæd, meget ren Jord eller Renholdelse under Væksten. Hvor man vil dyrke

Tabel 15. Gennemsnitstal for de 29 bedst prøvede Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1894—1905.

Nr. efter		Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde		Vægt af		Høstdato
Kærne-udbytte	Halm-udbytte		Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd		1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.			
								1 Frø i Mgr.			1 dansk Td. i Pd.		
1	27	Tidlig gul Snedinge-Ært.	11	30	22.7	27.2	19.7	3.0	45.5	212	230	28/7	
2	25	Tidlig graa engelsk Ært.	11	31	22.3	29.4	18.3	3.5	43.1	237	221	31/7	
3	28	Tidlig gul Ærø-Ært.....	4	12	22.2	25.0	19.1	3.1	46.2	222	229	25/7	
4	23	Engelsk Markært.....	11	39	21.3	30.1	18.6	3.2	42.0	251	223	7/8	
5	19	Marmoreret Glænø-Ært..	11	31	21.4	32.7	17.9	3.5	39.6	244	226	10/8	
6	14	Marmoreret falstersk Ært	11	30	20.8	34.1	17.5	3.3	37.9	253	224	12/8	
7	24	Middelstor blaagrøn Ært.	9	22	20.7	29.7	17.7	3.0	41.1	182	229	9/8	
8	9	Sjællandsk Agerært.....	9	26	20.3	35.8	17.2	3.1	36.2	234	225	13/8	
9	10	Punkteret Glænø-Ært...	11	30	20.6	35.7	17.4	2.6	35.0	142	227	10/8	
10	17	Marmoreret engelsk Ært.	11	33	19.9	33.6	16.7	3.2	37.2	223	224	13/8	
11	22	Rimpaus Ært.....	5	14	19.9	31.1	16.7	3.2	39.0	275	233	9/8	
12	12	Blakket Glænø-Ært.....	11	45	19.8	34.7	17.1	2.7	36.3	160	228	10/8	
13	11	Fredensborg-Ært.....	9	24	19.4	35.2	16.9	2.5	35.5	142	226	12/8	
14	13	Victoria-Ært.....	11	45	19.3	34.5	15.4	3.0	35.9	261	225	9/8	
15	8	Gul Stevns-Ært.....	7	20	19.2	36.0	16.2	3.0	34.8	165	230	12/8	
16	21	Gul Erfurter-Ært.....	6	12	19.1	31.8	16.4	2.7	37.5	180	228	7/8	
17	6	Lollandsk Rosin-Ært....	7	16	19.0	36.7	15.3	3.7	34.1	356	207	14/8	
18	20	Mørkegrøn amerik. Ært.	10	26	18.1	32.6	15.2	2.9	35.7	184	230	11/8	
19	4	Graagul Bastard-Ært....	8	19	17.1	38.4	14.7	2.4	30.8	128	230	14/8	
20	3	Sønderjyds Ært.....	9	23	16.8	39.3	13.8	3.0	29.9	185	225	17/8	
21	5	Sandært.....	10	23	15.8	38.2	13.5	2.3	29.3	118	231	19/8	
22	29	Graagrøn Erfurter-Ært..	9	25	15.6	25.6	13.6	2.6	37.9	154	227	26/7	
23	7	Sildig grøn Ært.....	11	53	15.1	36.6	12.5	2.6	29.2	147	231	17/8	
24	1	Sildig gul Ært.....	9	24	15.0	40.3	12.5	2.5	27.0	140	231	18/8	
25	18	Gul Aggersø-Ært.....	5	7	14.9	33.1	12.2	2.7	31.0	126	231	15/8	
26	2	Guld-Ært.....	11	26	14.6	40.2	12.0	2.6	26.6	152	232	17/8	
27	16	Uplands-Ært.....	4	13	14.2	33.7	12.1	2.1	29.6	91	230	11/8	
28	15	Lille sildig blaa Ært....	9	24	11.5	34.1	9.3	2.2	25.2	105	229	18/8	
29	26	Graa norsk Ært.....	4	6	10.7	29.4	8.2	2.5	26.7	74	227	10/8	

Ærter til Salg som Kogearter, er Tidlig gul Snedinge- og Ærø-Ært blandt de fordelagtigste af de hidtil kendte Sorter. — Nærmest disse tre Sorter i Henseende til Kærneudbytte kommer tre middeltidlige Sorter, Engelsk Markært med 21.3, Marmoreret Glænø-Ært med 21.4 og Marmoreret falstersk Ært med 20.8 Ctn. pr. Td. Ld. Den sidste har givet et middelstort Halmudbytte, Marmoreret Glænø-Ært lidt under Middel og Engelsk Mark-Ært betydeligt derunder. Det er Sorter,

der normalt modnes samtidig med Dansk Havre, og Marmoreret Glænø-Ært har faaet en betydelig Udbredelse her i Landet netop til Dyrkning i Blanding med Havre. Som Staldfoderært overgaas den dog af flere andre Sorter.

Det største Halmudbytte har to meget sildige Sorter, Sildig gul Ært og Guld-Ært, givet, nemlig henholdsvis 40.³ og 40.² Ctn. pr. Td. Ld. Det er to fortrinlige Staldfoderærter, der passer godt sammen med Hvid Sværðhavre; paa bedre Jorder, hvor man ikke kan bruge Havre til Staldfoder paa Grund af Havreaal-Angreb, kan de vistnok ogsaa saas i Blanding med Vaarhvede. En Ulempe ved dem er, at de kun giver et lille Kærne-Udbytte, saa at Udsæden bliver forholdsvis dyr; til Gengæld er de ganske vist temmelig smaafrøede, saa at Udsædsmængden ikke behøver at være stor. En anden meget sildig Sort, Sønderjydsk Ært, staar tredjehøjst i Henseende til Halmudbytte med 39.³ Ctn. pr. Td. Ld., og derefter følger Graagul Bastard-Ært med 38.⁴ Ctn.; da denne sidste knapt er saa sildig som de andre og giver et noget større Kærneudbytte, kunde den maaske ogsaa faa nogen Betydning som Staldfoderært. Omtrent samme Halmudbytte, 38.² Ctn., har Sandært, der ogsaa er en meget sildig Sort, givet. De middeltidlige Sorter, der har givet størst Halmudbytte og altsaa maa anses for de bedste af de middeltidlige Sorter til Staldfoder, er Sjællandsk Agerært og Punkteret Glænø-Ært med henholdsvis 35.⁸ og 35.⁷ Ctn. Halm pr. Td. Ld.; de har tillige begge givet et godt Kærneudbytte, men da Punkteret Glænø-Ært er den mest smaafrøede og altsaa kræver den mindste Udsæd, maa den foretrakkes; den har givet 3 Ctn. Halm mere end Marmoreret Glænø-Ært, hvilket antagelig vil svare til mindst 10 Ctn. Grønvægt. — Af de tidlige Sorter har ingen givet noget stort Halmudbytte; mest, 29.⁴ Ctn., har Tidlig graa engelsk Ært givet.

I Tabel 16 er opført de Ærtesorter, der kun har været prøvede i 2—3 Aar. Tallene er alle beregnede paa samme Maade som de tilsvarende Tal i Tabel 15; de kan blot ikke gøre Krav paa saa stor Paalidelighed som disse, med hvilke de i øvrigt direkte kan sammenlignes. Som Tabellen viser, har Svaløfs Solo-Ært givet et meget stort Kærneudbytte, 24.⁴ Ctn. pr. Td. Ld., altsaa noget mere end Tidlig gul Snedinge-Ært og 3 Ctn. mere end Marmoreret Glænø-Ært. Yderligere Forsøg

Tabel 16. Gennemsnitstal for 34 i 2—3 Aar prøvede Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1894—1905.

Nr. efter		Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde		Vægt af		Høstdato
Kærne-udbytte	Halm-udbytte		Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efterFrødrag af Udsæd		1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	5	Svaløfs Solo-Ært	2	5	24.4	34.5	21.3	3.1	41.4	255	220	8/8	
2	19	Tidlig gul Lundstorp-Ært	3	8	23.9	31.0	21.0	2.9	43.1	212	230	27/7	
3	23	Svaløfs Gröp-Ært	2	7	23.0	28.7	19.9	3.1	44.5	291	223	31/7	
4	15	Marmoreret Svaløf-Ært . .	2	6	22.8	32.1	19.7	3.1	41.5	272	225	5/8	
5	24	Svaløfs Concordia-Ært . .	2	7	22.7	28.3	19.5	3.2	44.5	190	228	4/8	
6	21	Marmoreret Erfurter-Ært	3	5	22.2	30.8	18.3	3.0	42.0	253	—	9/8	
7	16	Blakket lollandsk Ært . .	2	6	21.7	32.1	18.4	3.3	40.3	247	225	18/8	
8	12	Paradis-Ært	3	4	21.1	32.3	18.5	2.6	39.5	168	—	11/8	
9	13	Vernale	2	3	20.0	32.3	18.2	2.4	38.9	128	—	2/8	
10	7	Oakshotts Markært	3	4	20.1	33.7	15.7	4.4	37.4	553	198	19/8	
11	2	Graagul Wien-Ært	2	2	19.8	36.8	17.5	2.3	35.0	155	—	11/8	
12	11	Graagrøn Svaløf-Ært	2	5	18.9	32.5	16.3	2.0	36.8	158	227	7/8	
13	31	Hundredfold-Ært	2	7	18.7	24.5	15.4	3.3	43.3	245	225	31/7	
14	3	Gul Slagelse-Ært	2	4	18.3	36.7	15.3	3.0	33.3	184	231	15/8	
15	17	Hvid engelsk Ært	3	7	18.3	32.0	14.7	3.6	36.4	258	230	8/8	
16	29	Lille tæt punkt.Svaløf-Ært	2	7	18.0	25.8	15.7	2.3	41.1	108	223	27/7	
17	22	Blaagrøn engelsk Ært	2	5	17.9	29.0	15.1	2.3	38.2	179	235	12/8	
18	26	Thebanisk Ært	3	7	17.9	26.8	14.9	3.0	40.0	192	225	26/7	
19	6	Hvid svensk Kogeært	3	13	17.7	33.8	15.2	2.5	34.4	126	228	9/8	
20	25	Lille middelstærkt punkteret Svaløf-Ært	2	7	17.7	28.1	15.4	2.3	38.0	106	232	20/7	
21	32	Lille svagt punkteret Svaløf-Ært	2	7	17.7	24.2	15.1	2.6	42.2	104	232	2/8	
22	33	Dippes Maj-Ært	2	7	17.5	20.4	14.4	3.1	46.2	213	225	25/7	
23	1	Marmoreret svensk Ært	3	6	16.4	38.6	13.4	3.0	29.8	165	220	18/8	
24	14	Blaa engelsk Ært	3	6	16.2	32.2	13.7	2.5	33.5	143	230	10/8	
25	10	Gul Askov-Ært	3	7	15.7	33.0	13.0	2.7	32.2	138	232	14/8	
26	28	Glænø Bastard-Ært	3	9	15.5	26.3	13.1	2.4	37.1	169	227	10/8	
27	8	Blaa skotsk Ært	2	5	15.4	33.5	13.0	2.4	31.5	154	231	11/8	
28	18	Quadratum	2	2	15.2	32.0	11.6	3.6	32.2	325	—	12/8	
29	30	Jemtlands-Ært	2	7	15.2	24.7	13.2	2.0	38.1	78	233	27/7	
30	20	Stor lysegraa Ært	2	10	15.1	31.2	11.9	3.2	32.6	247	221	14/8	
31	9	Lille gul Skelskør-Ært	2	4	12.4	33.1	9.6	2.8	27.3	111	233	8/8	
32	34	Ginnip-Ært	2	4	12.3	14.6	9.0	3.3	45.7	358	227	7/8	
33	4	Sildig blaa Foderært	2	6	11.8	35.3	9.0	2.8	25.1	147	234	17/8	
34	27	Punkteret irsk Ært	2	3	10.7	26.5	8.3	2.4	28.8	131	225	11/8	

maa vise, om den virkelig er en mere yderig Sort end denne; at det er en god Sort ligesom i øvrigt ogsaa Svaløfs Gröp-Ært, Marmoreret Svaløf-Ært og Svaløfs Concordia-Ært, er utvivlsomt; de er alle tidlige eller middeltidlige.

Tabel 17. Resultater af Forsøg med nogle Ærtesorter ved Svaløf 1893—1905*).

Sortens Navn	Antal Aar i Forsøgene	Avlet Kg. pr. Ha.	
		Kærne	Halm
Svaløfs Concordia-Ært	6	2500	3180
Svaløfs Solo-Ært	6	2470	3380
Early Britain (= Engelsk Mark-Ært)	12	2410	3280
Svaløfs Gröp-Ært	6	2390	2580
Svaløfs Kapital-Ært I	13	2360	2980
Blaagrøn engelsk Ært	9	2270	2990
Svaløfs Kapital-Ært II	6	2220	3170
Svaløfs 0351	6	2020	3670
Victoria-Ært	9	1890	3530
Østgöta-Ært	3	1880	4090
Gul skaansk Ært	4	1820	3160
Peluschker (= Sandært)	10	1380	3470

Ved Svaløfs egne Forsøg (se Tabel 17) har baade Solo-Ært og Concordia-Ært givet et større Kærneudbytte end Engelsk Mark-Ært; men det er jo ikke givet, at disse Resultater uden videre kan overføres paa danske Forhold, og den bedste af vore Sorter, Tidlig gul Snedinge Ært, er ikke prøvet i disse Forsøg.

Tidlig gul Lundstorp-Ært er meget nær beslægtet med Tidlig gul Snedinge, og naar den har givet lidt mere Kærne end denne, beror det muligvis paa Tilfældigheder. — Ingen af de i Tabel 16 opførte Sorter har udmærket sig ved noget særlig stort Halmudbytte.

I Tabel 18 er opført de Sorter, der kun har været prøvede i eet Aar; Tallene er beregnede saaledes, at de kan sammenlignes med Tallene i Tabellerne 15 og 16, men de kan ikke gøre Krav paa ret stor Paalidelighed; højst kan de give Andtndninger.

Ærternes Kornstørrelse varierer, som det fremgaar af Tabellerne 15, 16 og 18, overordentlig stærkt, fra 74 til 553 Milligram; den mest storfrøede Sort har altsaa omtrent 8 Gange saa store Frø som den mest smaafrøede, en Variation, der

*) *H. Tedin*: Utsädesföreningens arbete med ärter och vicker samt haljväxtodlingens betydelse för våra dagars jordbruk. (Sveriges Utsädesförenings Tidskrift, XVI Aargang, 1906, Side 135—150.)

Tabel 18. Gennemsnitstal for 13 kun i 1 Aar prøvede Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1894—1905.

Nr. efter		Sortens Navn	Parceller i alt	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato	
Kærne-udbytte	Halm-udbytte			Kærne	Halm	Kærne efterFrødrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.		
												1
2	9	Hollandsk Ager-Ært	1	19.6	33.8	15.6	4.0	36.7	253	—	—	18/8
3	13	Blaa Prag-Ært	4	19.8	30.7	16.9	2.4	38.6	131	—	—	5/8
4	7	Graa Husholdnings-Ært	2	18.7	35.8	15.4	3.3	34.8	229	—	—	12/8
5	12	Italiensk sortnavlet Ært	1	18.6	31.9	—	—	36.8	—	—	—	15/8
6	8	Gul Hornshered-Ært	2	18.2	34.2	15.6	2.6	34.7	121	—	—	11/8
7	4	Gul Prag-Ært	2	18.0	40.1	15.4	2.6	31.0	165	228	—	15/8
8	2	Lysblaa grøn Koge-Ært	1	16.8	41.8	14.5	2.3	28.9	142	—	—	19/8
9	3	Holløse-Ært	4	15.8	40.8	12.2	3.1	27.8	213	221	—	16/8
10	10	Lille gul Koge-Ært	1	14.9	32.5	12.7	2.2	31.4	95	—	—	18/8
11	11	Blaagrøn Spise-Ært	1	14.7	32.1	12.3	2.4	31.4	141	234	—	18/8
12	1	Sildig skaansk Ært	6	11.4	42.8	8.5	2.9	21.0	137	231	—	17/8
13	6	Gul Brünn-Ært	1	11.1	37.0	8.8	2.3	23.1	153	—	—	20/8

vistnok er større end hos nogen anden af vore Landbrugsplanter. De mindste Frø har Graa norsk Ært, Jemtlands-Ært og Uplands-Ært (Kornvægt henholdsvis 74, 78 og 91 Mgr.), tre beslægtede, fra Skandinavien stammende Sorter af graa Ærter. Af de gulfrøede Sorter har Lille gul Kogeært og Lille gul Skelskør-Ært de mindste Frø (95 og 111 Mgr.), af de blaa- og grønfrøede Lille sildig blaa Ært (118 Mgr.). De største Frø har Oakshotts Markært og Lollandsk Rosin-Ært (553 og 356 Mgr.), begge graa, samt Ginnip-Ært (358 Mgr.), der er blaafrøet, men nærmest er en Have-Ært. Af de gulfrøede Sorter har Rimpaus-Ært og Victoria-Ært de største Frø (275 og 261 Mgr.).

Ærternes Tøndevægt varierer fra 198 til 235 Pd.; den afhænger væsentlig af Frøenes Form, idet de kuglerunde har en høj, de stærkt kantede en lav Tøndevægt. Den højeste har Blaagrøn Foderært (235 Pd.), Sildig blaa Foderært (234 Pd.), Rimpaus-Ært, Lille gul Skelskør-Ært og Jemtlands-Ært (alle 233 Pd.); den laveste har Oakshotts Markært (198 Pd.) og Lollandsk Rosin-Ært (207 Pd.);

fra dem er der et stort Spring til den tredje laveste, Marmoreret svensk Ært (220 Pd.).

Kærneprocenten varierer fra 25.1 til 46.2; den er gængs højst for de tidlige og lavest for de sildige Sorter, men nogen bestemt Sammenhæng mellem Kærneprocent og Tidlighed er der dog ikke. Den laveste Kærneprocent har Sildig blaa Foderært (25.1), Lille sildig blaa Ært (25.2) og Guld-Ært (26.6), den højeste har Tidlig gul Ærø-Ært og Dippes Maj-Ært (46.2), Ginnip-Ært (45.7) og Tidlig gul Snedinge-Ært (45.5).

Høstdatoen varierer fra 25. Juli til 19. August, hvilket giver en gennemsnitlig Voksetid af fra 110 til 135 Dage. De tidligste Sorter er Dippes Maj-Ært og Tidlig gul Ærø-Ært (²⁵/₇), Thebanisk Ært og Graagrøn Erfurter-Ært (²⁶/₇); de sildigste er Oakshotts Markært (¹⁹/₈), Sildig gul Ært, Lille sildig blaa Ært og Marmoreret svensk Ært (¹⁸/₈).

Kemiske Analyser.

I Tabel 19 er opført Resultaterne af de paa Lyngby Forsøgsstations kemiske Lahoratorium foretagne Analyser af Ærter af Forsøgsstationens egen Avl 1904 og 1905. Kun Kvælstofindholdet af Frøene er bestemt, og Analysen er foretaget efter Kjeldahls Metode. Tabellen viser, at Kvælstofindholdet gængs er betydelig højere i 1904 end i 1905, hvilket maaske kan hænge noget sammen med, at Ærterne i 1904 fulgte efter Kartofler, der fik rigelig god Kompostgødning, medens de i 1905 fulgte efter Havre, der kun fik sparsom Kunstgødning; Ærterne gav i 1905 et betydelig mindre Kærneudbytte end i 1904. Der vilde dog kræves flere Aars Analyser for at faa et fuldt paalideligt Udtryk for Sorternes Forskellighed i denne Henseende. Gængs staar Kvælstofprocenten i omvendt Forhold til Kornstørrelsen; den højeste Kvælstofprocent, 4.33, har de meget smaafrøede Sorter Jemtlands-Ært og Lille sildig blaa Ært, den laveste de meget storfrøede Sorter, Ginnip-Ært (3.33) og Rimpaus-Ært (3.52). Forskellen mellem det højeste og det laveste Kvælstofindhold er 1 pCt. Af Sorternes Tidlighed synes Kvælstofprocenten at være ret uafhængig, og ligeledes synes den at være uafhængig af, hvilken botanisk Gruppe Sorterne tilhører.

Tabel 19. Oversigt over Kvælstofindholdet i Ærtesorternes Frø paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1904—1905.

Sortens Navn	pCt. Kvælstof i Tørstoffet			Sortens Navn	pCt. Kvælstof i Tørstoffet		
	1904	1905	Gennem- snit		1904	1905	Gennem- snit
Jemtlands-Ært	4.75	3.90	4.88	Sønderjydsk Ært	4.27	3.68	3.98
Lille sildig blaa Ært	4.58	4.08	4.88	Fredensborg-Ært	4.08	3.85	3.97
Lille tæt punkteret Svaløf- Ært	4.44	3.98	4.21	Stor lysegraa Ært	4.37	3.57	3.97
Middelstor blaagrøn Ært.	4.60	3.76	4.18	Blakket Glæno-Ært	4.16	3.78	3.96
Mørkegrøn amerik. Ært ..	4.58	3.81	4.17	Victoria-Ært	4.15	3.78	3.94
Guld-Ært	4.88	3.98	4.16	Engelsk Markært	4.27	3.59	3.98
Sildig grøn Ært	4.45	3.80	4.18	Glæno Bastard-Ært	4.11	3.78	3.92
Gul Stevns-Ært	4.87	3.87	4.12	Punkteret Glæno-Ært ...	4.07	3.75	3.91
Tidlig gul Snedinge-Ært ..	4.29	3.98	4.11	Tidlig gul Æro-Ært	3.74	4.05	3.90
Uplands-Ært	4.60	3.60	4.10	Svaløfs Gröp-Ært	3.98	3.88	3.90
Graagrøn Svaløf-Ært	4.88	3.86	4.10	Lollandsk Rosin-Ært	4.18	3.62	3.90
Sildig gul Ært	4.40	3.77	4.09	Marmoreret Svaløf-Ært ..	4.27	3.52	3.90
Lille svagt punkteret Sva- løf-Ært	4.88	3.78	4.08	Marmoreret engelsk Ært.	4.10	3.67	3.89
Lille middelstærkt punk- teret Svaløf-Ært	4.27	3.84	4.06	Tidlig graa engelsk Ært.	3.88	3.84	3.86
Sandært	4.82	3.78	4.05	Hundredfold-Ært	3.99	3.68	3.84
Holløse-Ært	4.28	3.80	4.04	Graagul Bastard-Ært	4.08	3.58	3.81
Svaløfs Concordia-Ært...	4.28	3.75	4.01	Sjællandsk Agerært	3.92	3.68	3.80
Marmoreret Glæno-Ært...	4.28	3.71	4.00	Svaløfs Solo-Ært	3.98	3.66	3.80
Marmoreret falstersk Ært	4.11	3.86	3.99	Graagrøn Erfurter-Ært ..	3.60	3.71	3.66
				Dippes Maj-Ært	3.71	3.50	3.61
				Rimpaus-Ært	3.77	3.27	3.52
				Ginnip-Ært	3.15	3.50	3.88

B. Forsøgene ved Tystofte.

Paa Forsøgsmarken ved Tystofte er Forsøgene med Ærtesorter fortsatte gennem 12 Aar, fra 1887 til 1898; i alt har 43 Sorter været inddragne i Forsøgene, for største Delen saadanne, som ogsaa er prøvede ved Lyngby; kun 13 Sorter har været dyrkede gennem alle Forsøgsrækkens Aar. Der har som Regel kun været een Parcel aarlig af de fleste Sorter, hvilket maa anses for ganske utilstrækkeligt, selv om der bødes noget derpaa ved Forsøgsrækkens Langvarighed. Af nogle Sorter (Tidlig gul Snedinge-Ært, Victoria-Ært, Tidlig graa engelsk Ært, Lille gul Skelskør-Ært, Hvid svensk Kogært, Marmoreret svensk Ært) har der dog som Regel været 2 eller flere Parceller aarlig. Bereg-

ningen af de forskellige Gennemsnitstal er foretaget ganske som ved Lyngby. Fra 1898 foreligger der kun Tal for Kærneudbyt- tet, og da forskellige uheldige Forhold (Ujævnheder i Marken, vanskeligt Høstvejr) greb ind, maa ogsaa disse anses for mindre paalidelige. Aaret 1898 er derfor udeladt af Beregningerne.

Tabel 20. Gennemsnitstal for de 32 bedst prøvede Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Tystofte 1887—1897.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saact Ctn. pr. Td. Ld.	Vægt af		pCt. gnavede Ærter	Høstdato	
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd		Kærne i pCt. af samlet Afrøede	1 Fro i Mgr. i dansk Td. i Pd.			
1	27	Engelsk Markært	8	8	19.6	27.4	15.9	3.6	41.6	297	227	12	11/8
2	31	Tidlig gul Snedinge-Ært	11	24	19.3	23.8	16.1	3.2	45.8	222	229	23	4/8
3	28	Tidlig graa engelsk Ært	10	28	19.1	25.6	15.6	3.5	42.7	310	229	21	11/8
4	30	Tidlig gul Lundstorp-Ært	11	17	18.6	23.8	15.4	3.2	43.9	219	230	24	7/8
5	9	Marmoreret falstersk Ært	11	15	18.4	34.4	14.7	3.7	34.8	276	226	25	20/8
6	14	Middelstor Skelskør-Ært	10	11	18.2	33.4	14.9	3.3	35.3	219	230	27	21/8
7	15	Victoria-Ært	11	81	17.4	33.8	13.6	3.8	34.8	337	229	36	17/8
8	25	Hvid engelsk Ært	10	19	16.7	29.2	12.9	3.8	36.4	329	225	27	14/8
9	20	Marmoreret Glæne-Ært	11	13	16.5	31.4	12.8	3.7	34.4	276	226	22	18/8
10	22	Gul Erfurter-Ært	11	14	16.8	30.9	13.2	3.1	34.5	207	229	29	18/8
11	11	Punkteret Glæne-Ært	11	13	16.2	33.7	13.2	3.0	32.5	151	232	17	17/8
12	17	Punkteret Bjerre-Ært	10	10	16.2	32.4	13.1	3.1	33.3	172	227	20	18/8
13	18	Gul Askov-Ært	10	11	15.9	31.8	12.4	3.2	32.9	191	230	26	14/8
14	8	Gul Slagelse-Ært	11	12	15.2	34.6	12.0	3.2	30.5	238	228	39	18/8
15	16	Blakket Glæne-Ært	11	12	15.2	32.7	12.2	3.0	31.7	159	229	23	19/8
16	1	Lollandsk Rosin-Ært	10	11	15.0	38.8	11.1	3.9	28.1	417	208	32	29/8
17	23	Hvid svensk Kogeært	11	22	15.0	30.9	12.1	2.9	32.7	131	230	23	16/8
18	21	Oakshotts Markært	8	23	14.8	31.2	10.8	4.0	32.2	610	205	32	24/8
19	2	Marmoreret engelsk Ært	7	7	14.3	36.7	10.6	3.7	28.0	243	226	—	20/8
20	24	Blaa engelsk Ært	10	10	14.2	29.3	11.2	3.0	32.6	156	232	26	19/8
21	29	Grøn engelsk Ært	8	11	13.9	25.4	10.7	3.2	35.4	224	229	24	15/8
22	5	Marmoreret svensk Ært	11	18	13.8	35.8	10.2	3.1	27.1	186	224	24	26/8
23	13	Lille gul Skelskør-Ært	11	24	13.2	33.6	10.6	3.0	28.2	136	228	29	21/8
24	7	Gul Aggersø-Ært	9	10	12.6	35.1	9.5	3.1	26.4	156	230	29	18/8
25	32	Thebanisk Ært	9	10	12.5	20.7	9.4	3.1	37.7	191	226	19	6/8
26	6	Sildig grøn Ært	11	18	12.2	35.6	9.0	3.2	25.5	162	231	36	24/8
27	4	Sildig blaa Foderært	9	9	11.8	36.0	8.6	3.2	24.7	167	231	25	28/8
28	10	Blaagrøn Foderært	9	10	11.0	34.0	8.0	3.0	24.4	172	229	31	26/8
29	12	Sandært	9	10	11.0	33.7	8.4	2.6	24.6	129	226	27	29/8
30	3	Sildig skaansk Ært	7	7	10.9	36.5	7.8	3.1	23.0	170	228	32	21/8
31	19	Gul Boderupgaard-Ært	8	9	10.8	31.6	7.9	2.9	25.5	133	229	28	24/8
32	26	Graa norsk Ært	10	17	10.4	29.1	7.7	2.7	26.3	102	228	28	20/8

I Tabel 20 er opført Gennemsnitstallene for de 32 sikrest prøvede Ærtesorter; kun de Sorter, der har været med i Forsøgene i mindst 7 Aar, er tagné med her. Hvad Kærneudbyttet angaar, er Sorternes Rækkefølge ikke helt den samme som ved Lyngby; øverst staar Engelsk Markært med 19.5 Ctn. pr. Td. Ld.; efter den følger Tidlig gul Snedinge-Ært og Tidlig graa engelsk Ært med henholdsvis 19.3 og 19.1 Ctn. Det er de samme tre Sorter, der stod øverst ved Lyngby, om end i en lidt anden indbyrdes Orden; efter dem følger Tidlig gul Lundstorp-Ært og Marmoreret falstersk Ært med henholdsvis 18.6 og 18.4 Ctn. Kærne pr. Td. Ld., hvilket ogsaa stemmer overens med Resultaterne fra Lyngby; en betydelig Afvigelse er det derimod, at Marmoreret Glænø-Ært først kommer som Nr. 9 i Rækken med et Udbytte af kun 16.5 Ctn. Kærne. — Ingen af de Sorter, der ved Lyngby har givet det største Halmudbytte, findes i denne Tabel. Højest i denne Henseende staar den sildige Lollandsk Rosin-Ært med 38.3 Ctn. Halm pr. Td. Ld., derefter Marmoreret engelsk Ært med 36.7 Ctn.; den er middeltidlig; af andre, mere kendte middeltidlige Sorter med et godt Halmudbytte kan nævnes Marmoreret falstersk Ært med 34.4 Ctn. og Punkteret Glænø-Ært med 33.7 Ctn. Af de tidlige Sorter har her som ved Lyngby Tidlig graa engelsk Ært givet det største Halmudbytte, 25.6 Ctn.

I Tabel 21 er opført de 11 Sorter, der kun har været prøvede i 1—4 Aar; Tallene kan direkte sammenlignes med Tallene i Tabel 20, men de kan ikke gøre Krav paa nogen stor Paalidelighed. Hvad Kærneudbytte angaar, staar disse Sorter alle lavt, naar undtages Tidlig gul Basnæs-Ært, der vistnok er identisk med Tidlig gul Snedinge. Et betydeligt Halmudbytte har her som ved Lyngby Sønderjydske Ært givet.

Kærneprocenten er gennemgaaende den samme som ved Lyngby; af de mere sikkert prøvede Sorter har Tidlig gul Snedinge-Ært og Tidlig gul Lundstorp-Ært den højeste Kærneprocent, henholdsvis 45.3 og 43.9, Sildig skaansk Ært og Blaagrøn Foderært den laveste, henholdsvis 23.0 og 24.4.

Kornstørrelsen varierer fra 88 til 610 Mgr.; den mest storfrøede Sort har altsaa ca. 7 Gange saa store Frø som den

Tabel 21. Gennemsnitstal for 11 i 1—4 Aar prøvede Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Tystofte 1887—1897.

Nr. efter		Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
Kærneudb.	Halmudbytte		Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	11	Tidlig gul Basnæs-Ært ..	3	3	20.6	24.6	17.4	3.2	45.6	227	226	$\frac{5}{8}$
2	5	Blakket falstersk Ært ...	2	2	16.5	33.7	13.6	2.9	32.9	146	225	$\frac{17}{8}$
3	10	Grøn russisk Ært	4	6	15.9	25.3	13.1	2.8	38.6	156	226	$\frac{11}{8}$
4	3	Blaa skotsk Ært	1	1	15.7	34.6	12.9	2.8	31.3	203	—	—
5	2	Mørkegrøn amerikansk Ært	3	4	15.3	34.7	12.2	3.1	30.6	188	—	$\frac{10}{8}$
6	7	Middeltidlig Snedinge-Ært	3	3	14.4	30.2	11.1	3.3	32.3	160	230	$\frac{11}{8}$
7	8	Gul russisk Ært	2	2	12.2	28.6	9.3	2.9	29.9	147	231	$\frac{19}{8}$
8	1	Sønderjydske Ært	2	2	11.9	43.6	8.2	3.7	21.4	224	—	$\frac{28}{8}$
9	6	Blakket russisk Ært	4	4	10.3	31.6	8.1	2.2	24.6	154	231	$\frac{21}{8}$
10	4	Grøn Erfurter-Ært	1	1	8.7	34.5	5.7	3.0	20.1	273	228	$\frac{17}{8}$
11	9	Marmoreret russisk Ært.	1	1	7.5	27.8	4.4	3.1	21.3	147	222	$\frac{14}{8}$

mest smaafrøede. De mindste Frø har Graa norsk Ært (102 Mgr.); af de gulfrøede er Hvid svensk Kogcært den mindste (131 Mgr.), af de blaa- og grønfrøede Blaa engelsk Ært og Grøn russisk Ært (156 Mgr.). De største Frø har Oakshotts Markært (610 Mgr.) og derefter Lollandsk Rosin-Ært (417 Mgr.), begge graa; af de gulfrøede er Victoria-Ært den største (337 Mgr.), af de blaa- og grønfrøede Grøn Erfurter-Ært (273 Mgr.).

Ærternes Tøndevægt varierer mellem 205 og 232 Pd., altsaa knapt saa stærkt som ved Lyngby. Den laveste Tøndevægt har Oakshotts Markært (205 Pd.) og Lollandsk Rosin-Ært (208 Pd.); fra dem er der et langt Spring til den tredje laveste, Marmoreret svensk Ært (224 Pd.). Den højeste Tøndevægt (232 Pd.) har Punkteret Glænø-Ært og Blaa engelsk Ært.

I fire Aar, 1889, 1890, 1892 og 1893, er Procentmængden (efter Vægt) af insektgnavede Ærter bestemt, og da det er af ikke ringe Interesse, om der kan paavises nogen Forskel mellem de forskellige Sorter i denne Henseende, er de fundne Tal medtagne i Tabel 20. Tallene fra de forskellige

Aar stemmer ikke helt overens, og de i Tabellen opførte Gennemsnitstal kan derfor ikke betragtes som fuldt paalidelige; men noget Indtryk af Sorternes Forskellighed giver de dog; gennemgaaende har de sildige Sorter været stærkere angrebne end de tidlige og de graa Ærter svagere end de gule, blaa og grønne. Af Interesse er det, at Victoria-Ært har været meget stærkt angrebet, hvad der yderligere nedsætter denne Sort i Forhold til Tidlig gul Snedinge-Ært, naar Talen er om Dyrkning til Salg som Kogearter.

Høstdatoen har varieret fra 4. August til 29. August; gennemsnitlig har Ærterne da haft en Voksetid paa 110—135 Dage, ganske nøjagtig som ved Lyngby. Høstdatoerne for de enkelte Sorter er ikke meget paalidelige, da i de allerfleste Aar en stor Mængde Sorter er høstet paa een Gang; der er derfor ingen Anledning til at dvæle ved disse Tal.

C. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Sandmark.

Paa Askov Sandmark har Ærtforsøgene været fortsatte gennem 10 Aar, fra 1889 til 1898. I Forsøgene har været inddraget 15 Sorter, hvoraf 9 har været prøvede gennem alle ti Aar. Ligesom ved Tystofte har der i mange Tilfælde kun været een Parcel aarlig af de fleste Sorter; naar Tallene dog gennemgaaende synes at være mere overensstemmende fra Aar til Aar end ved Tystofte, beror det vistnok for største Delen paa, at Forsøget paa Grund af det lille Antal Sorter har været sammentrængt paa et lille Areal, hvorved der selvfølgelig kan forudsættes større Ensartethed i Jordbunden, end naar Forsøget spænder over et større samlet Areal; maaske er Jorden ogsaa af noget mere ensartet Beskaffenhed end ved Tystofte. Paa et Par Undtagelser nær har alle de paa Askov Sandmark prøvede Sorter ogsaa været med i Forsøgene ved Lyngby og Tystofte.

I Tabel 22 er opført Gennemsnitstallene for alle Sorterne. Beregningsmaaden er den samme som i de foregaaende, tilsvarende Tabeller. Som det vil ses, har Tidlig gul Snedinge-Ært og Tidlig graa engelsk Ært givet det højeste Kærneudbytte, henholdsvis 20.5 og 20.4 Ctn. At disse Sorter her kommer saa højt, beror ikke saa meget paa, at de har givet et stort Udbytte i de gode Aar, som paa, at de har været de

Tabel 22. Gennemsnitstal for Ærtesorterne paa Askov
Forsøgsstations Sandmark 1889—1898.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Frødrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	14	Tidlig gul Snedinge-Ært.	10	19	20.5	28.3	17.4	3.1	42.0	170	223	7/8
2	15	Tidlig graa engelsk Ært.	10	11	20.4	27.4	16.9	3.5	42.7	280	218	11/8
2	8	Marmoreret Glænø-Ært..	10	16	19.4	32.3	15.3	3.5	37.2	243	212	18/8
4	11	Punkteret Glænø-Ært ...	10	16	17.2	31.5	14.2	3.0	35.3	136	220	10/8
5	5	Oakshotts Markært	7	7	17.1	35.2	13.1	4.0	32.7	533	202	24/8
6	9	Victoria-Ært	10	24	17.0	32.8	13.5	3.5	34.1	226	218	18/8
7	6	Blakket Glænø-Ært	3	3	16.7	33.6	13.9	2.8	33.2	136	215	21/8
8	7	Gul Askov-Ært	10	10	16.1	33.0	13.1	3.0	32.8	146	217	20/8
9	10	Blaa engelsk Ært	10	12	15.6	32.3	12.6	3.0	32.6	140	222	18/8
10	13	Middeltidlig Snedinge-Ært	3	4	14.3	30.5	12.0	2.8	32.7	130	223	10/8
11	12	Graa norsk Ært	10	11	13.4	31.4	10.7	2.7	29.9	86	222	17/8
12	4	Sildig grøn Ært	10	10	12.8	35.9	9.9	2.9	26.3	151	218	25/8
13	3	Gul Vejen-Ært	6	6	11.9	37.3	8.8	3.1	24.3	142	220	23/8
14	2	Sandært	4	4	9.8	38.5	7.3	2.6	20.3	116	220	25/8
15	1	Gul Brørup-Ært	3	10	7.0	39.1	3.7	3.3	15.2	147	221	28/8

sikreste Sorter, der ogsaa i daarlige Ærteaar har givet et nogenlunde godt Udbytte. Efter dem følger Marmoreret Glænø-Ært med 19.4 Ctn. Kærne pr. Td. Ld. Det største Halmudbytte har Gul Brørup-Ært givet. Det er en meget sildig, temmelig smaafrøet Sort, der er meget nær beslægtet, om ikke identisk, med den ved Lyngby prøvede Sildig gul Ært. Efter den kommer Sandært med 38.5 Ctn. Halm pr. Td. Ld. Kærneprocenten varierer fra 15.3 for Gul Brørup-Ært til 42.7 for Tidlig graa engelsk Ært. Kornstørrelsen varierer fra 86 Mgr. for Graa norsk Ært til 533 Mgr. for Oakshotts Markært. Gennemgaaende er Kornstørrelsen lidt mindre end ved Lyngby og Tystofte; det samme gælder Tøndevægten, der varierer fra 202 Pd. for Oakshotts Markært til 223 Pd. for Tidlig gul Snedinge-Ært. Høstdatoen varierer fra 7. August til 28. August, svarende til en Voksetid af fra 118 til 139 Dage; den er altsaa lidt længere end ved Tystofte og Lyngby, hvilket vistnok maa tilskrives den større Regnmængde ved Askov.

D. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Lermark.

Paa Askov Lermark har Ærtforsøgene strakt sig over 7 Aar, fra 1892 til 1898, og 24 Sorter har været inddragne i Forsøgene; deraf har 7 været dyrkede gennem alle Forsøgsaar. Antallet af Fællesparceller har gennemgaaende været 2. Hvert Aar har en Del Sorter dog kun været saaet paa 1 Parcel. Overensstemmelsen mellem Aarene er langt fra god, men der har ikke kunnet udskydes noget af Aarene. Udbyttetallene fra denne Forsøgsmark har derfor kun ringe Værdi, naar det gælder en Sammenligning mellem Sorterne. Nævnes

Tabel 23. Gennemsnitstal for Ærtesorterne paa Askov Forsøgsstations Lermark 1892—1898.

Nr. efter	Kærneudb. Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Vægt af		Høstdato	
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd		Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	1 Fø i Mgr.		1 dansk Td. i Pd.
1	23	Tidlig graa engelsk Ært .	6	11	23.7	30.2	20.8	3.4	44.0	232	211	19/8
2	11	Marmoreret Glæno-Ært..	7	13	21.1	40.3	17.7	3.4	34.3	243	208	22/8
3	10	Marmoreret engelsk Ært.	5	7	19.9	41.3	16.9	3.0	32.5	216	209	23/8
4	9	Gul Askov-Ært	6	11	18.1	42.1	15.6	2.5	30.1	137	219	22/8
5	18	Engelsk Markært	6	8	16.9	36.4	13.5	3.4	31.7	243	206	22/8
6	21	Tidlig gul Snedinge-Ært .	7	14	16.2	34.8	13.4	2.8	32.1	148	214	19/8
7	2	Lollandsk Rosin-Ært . . .	6	8	15.9	46.8	11.9	4.0	25.4	349	194	23/8
8	3	Blakket Glæno-Ært	6	10	15.9	45.6	13.2	2.7	25.9	145	215	20/8
9	14	Grøn engelsk Ært	6	11	15.7	39.2	12.9	2.8	28.6	169	217	20/8
10	8	Punkeret Glæno-Ært . . .	7	11	15.6	42.7	12.9	2.7	26.8	138	216	20/8
11	12	Marmoreret falstersk Ært	5	7	15.0	40.8	12.2	3.4	27.9	240	210	22/8
12	15	Victoria-Ært	6	24	15.6	38.5	12.2	3.4	28.8	272	217	19/8
13	20	Gul Erfurter-Ært	6	10	15.5	35.8	12.7	2.8	30.5	174	217	19/8
14	16	Blaa engelsk Ært	7	9	15.0	38.8	12.2	2.8	28.1	170	220	20/8
15	24	Thebanisk Ært	6	8	15.0	26.1	12.2	2.8	36.5	167	204	15/8
16	4	Sildig grøn Ært	7	18	14.5	45.3	11.8	2.7	24.2	145	213	23/8
17	5	Gul Aggersø-Ært	5	9	14.0	44.8	11.5	2.5	23.9	131	217	28/8
18	13	Hvid engelsk Ært	6	10	14.0	40.1	11.0	3.0	25.9	217	218	19/8
19	1	Marmoreret svensk Ært .	6	10	13.6	47.4	10.8	2.8	22.8	159	205	23/8
20	6	Hvid svensk Kogært . . .	6	15	13.5	43.4	11.0	2.5	23.7	122	220	20/8
21	19	Oakshotts Markært	7	18	13.4	35.6	9.4	4.0	27.2	488	189	28/8
22	7	Gul Vejen-Ært	5	7	11.8	42.9	8.5	2.8	20.8	162	216	22/8
23	17	Sandært	6	8	11.0	38.1	8.6	2.4	22.4	110	218	23/8
24	22	Graa norsk Ært	7	9	10.9	33.1	8.5	2.4	24.8	100	217	20/8

bør det, at Tøndevægten er en Del mindre her end paa Sandmarken, fra 194 til 220 Pd. Høstdatoen varierer fra 18. til 23. August, hvilket svarer til en Voksetid af 118 til 123 Dage; naar Forskellen paa Høstdatoen er saa ringe, beror det paa, at Ærterne de fleste Aar er høstede saa godt som alle paa een Dag.

E. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark.

Paa V. Hassing Sandmark har Ærteforsøgene været fortsatte gennem 8 Aar, fra 1894 til 1901, og der har i Forsøgene været inddraget 20 Sorter, af hvilke 14 har været prøvede gennem alle Aarene. Antallet af Fællesparceller har gennemgaaende været 2, undtagelsesvis for enkelte Sorter 1 eller 3.

Tabel 24. Gennemsnitstal for Ærtesorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark 1894—1901.

Nr. efter	Kærneudb. Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Vægt af		Høstdato		
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd	Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde		1 Fve i Mgr. 1 dansk Td. i Pd.	
1	7	Marmoreret falstersk Ært	7	15	14.1	22.0	10.1	4.0	38.4	253	219	18/8
2	10	Marmoreret Glænsø-Ært..	7	16	13.3	21.9	9.3	4.0	38.1	236	217	18/8
3	8	Gul Erfurter-Ært	7	13	12.5	22.5	9.1	3.4	35.7	181	222	15/8
4	15	Tidlig graa engelsk Ært.	7	16	12.1	19.7	8.2	3.0	38.1	277	213	14/8
5	16	Engelsk Markært	7	15	12.0	19.5	8.0	4.0	38.1	263	215	15/8
6	4	Gul Askov-Ært	7	15	11.8	23.8	8.8	3.0	33.1	135	224	15/8
7	19	Blaa engelsk Ært	7	13	11.6	18.0	8.1	3.5	38.4	195	223	15/8
8	6	Victoria-Ært	7	30	11.4	22.7	7.4	4.0	33.4	256	219	13/8
9	12	Hvid svensk Kogeært ...	7	13	11.3	21.5	8.3	3.0	34.5	122	226	15/8
10	9	Marmoreret engelsk Ært.	7	13	11.1	22.4	7.4	3.7	33.1	225	216	18/8
11	11	Blakket Glænsø-Ært	7	12	11.0	21.8	7.7	3.8	33.7	165	221	18/8
12	14	Punkteret Glænsø-Ært ...	3	5	11.0	21.0	8.0	3.0	34.4	140	222	15/8
13	17	Tidlig gul Snedinge-Ært.	7	19	10.9	19.4	7.2	3.7	36.0	204	220	8/8
14	13	Hvid engelsk Ært	7	13	10.5	21.4	6.7	3.8	32.0	208	219	15/8
15	5	Oakshotts Markært	6	11	10.4	23.3	5.9	4.5	31.0	457	200	20/8
16	1	Sandært	7	13	9.7	26.2	6.7	3.0	27.0	127	220	21/8
17	3	Blaagrøn Foderært	6	11	8.6	24.8	5.6	3.0	25.7	157	223	21/8
18	2	Sildig grøn Ært	2	4	8.8	24.9	5.8	3.0	25.0	137	225	21/8
19	20	Graa norsk Ært	3	5	6.2	18.0	3.2	3.0	25.8	96	224	28/8
20	18	Thebanisk Ært	2	4	5.5	19.3	2.5	3.0	22.2	147	212	8/8

Jorden paa denne Forsøgsmark var meget uensartet, og da Antallet af Fællesparceller er saa lille, har Udbyttetallene kun meget ringe Værdi. Det daarligste Aar, 1896, er ikke taget med i Beregningerne. Der høstedes i dette Aar næppe Udsæden af de fleste Sorter, og ogsaa Halmudbyttet var yderst ringe (se Tabel 5). Kærneprocenten er gennemgaaende en Del lavere end paa de andre Forsøgsmarker, fra 22.2 til 38.4. Kornvægten er derimod lige saa stor som ved Lyngby og Tystofte, og ogsaa Tøndevægten nærmer sig disse Forsøgsmarkers; den varierer fra 200 Pd. for Oakshotts Markært til 226 Pd. for Hvid svensk Kogeært. Høstdatoen varierer fra 8. til 23. August, svarende til en Voksetid af 113 til 128 Dage.

F. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark.

Paa V. Hassing Lermark har der været anstillet Forsøg med Ærter i 7 Aar, fra 1895 til 1901. Kun 14 Sorter har været inddragne i Forsøgene, og 4 af disse har været dyrkede gennem alle Aarene. Antallet af Fællesparceller har været noget

Tabel 25. Gennemsnitstal for Ærtesorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark 1895—1901.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæet			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	11	Engelsk Markært	5	15	18.0	25.4	14.0	4.0	41.5	239	211	22/8
2	3	Marmoreret engelsk Ært.	5	13	17.8	31.0	13.8	4.0	36.5	210	211	23/8
3	14	Tidlig graa engelsk Ært .	4	11	17.2	22.1	13.2	4.0	43.8	267	211	18/8
4	8	Marmoreret falstersk Ært	2	6	16.9	27.6	12.9	4.0	38.0	235	216	—
5	9	Marmoreret Glæno-Ært..	5	13	16.8	27.6	12.8	4.0	37.8	219	214	18/8
6	13	Tidlig gul Snedinge-Ært.	4	9	16.2	22.9	12.5	3.7	41.4	191	217	16/8
7	6	Blaa engelsk Ært	1	1	15.9	28.8	11.9	4.0	35.6	210	221	—
8	12	Gul Askov-Ært	3	7	15.8	23.9	12.8	3.0	40.1	126	217	20/8
9	1	Blaagrøn Foderært	4	15	15.6	35.1	12.6	3.0	30.8	152	218	21/8
10	4	Hvid svensk Kogeært . . .	5	14	15.2	30.5	12.2	3.0	33.8	119	218	25/8
11	10	Oakshotts Markært	1	2	14.8	26.8	10.8	4.0	36.0	509	200	27/8
12	2	Victoria-Ært	4	9	14.7	32.0	10.7	4.0	31.1	248	216	25/8
13	7	Hvid engelsk Ært	1	1	13.7	27.9	9.9	3.8	32.0	195	216	25/8
14	5	Sandært	1	2	10.0	30.2	7.6	3.0	26.0	120	220	1/9

varierende: 4 i 1895, 3 i 1898, 1899 og 1901, 2 i 1896 og 1897 og 1 i 1899 for de fleste Sorter. Jorden paa denne Forsøgsmark var meget uensartet og meget uren, og skøndt de to daarligste Aar, 1897 og 1898, da Ærterne næsten helt mislykkedes (se Tabel 5), er udskudte ved Beregningerne, er de i Tabel 25 opførte Udbyttetal af ringe Værdi til Sammenligning mellem Sorterne. Kærneprocenten er gennemgaaende en Del større end paa Sandmarken, hvorimod baade Kornvægten og Tønde- vægten er mindre. Høstdatoen ligger mellem 16. August og 1. September, hvilket giver en gennemsnitlig Voksetid af 117 til 133 Dage.

IV. Resultaterne af Forsøgene med Hestebønne-Sorter.

A. Forsøgene ved Lyngby.

Mere omfattende Forsøg med Hestebønner har kun været anstillet paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor der har været prøvet 36 forskellige Sorter, hørende til alle kendte, botanisk forskellige Varieteter. Forsøgene indtil 1898 omfattede dog kun et ringe Antal Sorter og har ingen større Interesse. I Aarene 1901—1904 foretoges orienterende Forsøg med et stort Antal Sorter, i alt 35; Antallet af Fællesparceller var i 1901 gennemgaaende kun 1, i 1902 derimod 2 og i 1903 og 1904 3. Paa Grundlag af disse orienterende Forsøg udskødes 17 Sorter, der gav saa smaa Afgrøder, at det maatte anses for unyttigt at fortsætte Forsøgene med dem, og de resterende 19 blev saa i 1905 og 1906 prøvede paa 6 Fællesparceller.

I Tabel 26 er opført Gennemsnitstallene for de 19 i Aarene 1905—06 prøvede Sorter. Da de alle har været med i begge Forsøgsaar, har en simpel Gennemsnitsberegning kunnet anvendes helt igennem. Som det fremgaar af Tabellen, har fire Sorter med store (brede og flade) Frø givet det største Kærneudbytte; de tre første har hvide, den fjerde grønne Frø. Højest staar Stor hvid Erfurter-Bønne med 25.3 Ctn. Kærne pr. Td. Ld., derefter Julienne-Bønne med 25.0 Ctn. Som

Tabel 26. Gennemsnitstal for 19 i Aarene 1905—1906
paa Forsøgsmarken ved Lyngby prøvede
Hestebønne-Sorter.

Nr. efter		Sortens Navn	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afrøde	Vægt af	
Kærneudb.	Halmudbytte		Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.
1.	9	Stor, hvid Erfurter-Bønne	25.3	32.1	22.0	3.3	44.1	1346	200
2	12	Julienne-Bønne	25.0	30.3	21.7	3.3	45.2	1520	192
3	7	Stor, hvid Windsor-Bønne	24.8	32.5	21.5	3.3	43.3	1495	195
4	13	Grøn Majlænder-Bønne	24.8	30.8	21.5	3.3	45.0	1298	204
5	5	Granton-Bønne	24.7	33.2	21.9	2.8	42.7	882	221
6	14	Tidlig storfroet Bønne	24.4	30.0	21.1	3.3	44.9	1616	191
7	11	Rødblomstret amerikansk Bønne	24.4	30.7	21.4	3.0	44.8	1207	211
8	10	Sortebrun Bønne	24.4	32.1	21.6	2.8	43.2	902	220
9	15	Engelsk Monarch-Bønne	24.3	30.0	21.0	3.3	44.8	1401	203
10	16	Haarlemmer-Bønne	24.2	29.9	20.9	3.3	44.7	1482	194
11	18	Rød Windsor-Bønne	24.0	28.9	20.7	3.3	45.4	1375	198
12	17	Johnsons Vidunder-Bønne	23.6	29.5	20.8	3.3	44.4	1377	198
13	2	Lothringer-Bønne	23.5	34.8	21.0	2.5	40.8	720	228
14	19	Violet sciciliansk Bønne	23.4	25.1	20.4	3.0	48.2	1088	207
15	6	Oakshotts-Bønne	23.0	32.7	20.2	2.8	41.3	916	205
16	4	Almindelig Hestebønne	22.4	34.1	19.3	2.8	39.6	846	223
17	3	Lille Erfurter-Bønne	21.9	34.7	19.4	2.5	38.7	658	228
18	1	Maasstricht-Bønne	21.4	39.8	19.1	2.3	35.3	507	234
19	8	Due-Bønne	21.2	32.2	18.7	2.5	39.7	629	228

Nr. 5 i Rækken kommer en Sort af samme Type som »Almindelig« Hestebønne, Granton-Bønne, med 24.7 Ctn. Kærne pr. Td. Ld. Da den har meget mindre Frø end de før nævnte Sorter og altsaa kræver en mindre Udsæd, vil den sikkert overalt være at foretrække for hine. Efter Fradrag af Udsæd har den da ogsaa givet omtrent samme Udbytte som Stor hvid Erfurter-Bønne, 21.9 mod 22.0 Ctn. Granton-Bønne har tillige det store Fortrin frem for de andre nævnte Sorter, at den er betydelig lettere at saa.

Det største Halmudbytte er naaet af de mest smaafrøede Sorter; særlig har Maasstricht-Bønne udmærket sig i denne Henseende, idet den har givet 39.3 Ctn. Halm mod f. Eks. 33.2 af Granton-Bønne. Der kan ingen Tvivl være om, at det er den Sort, der bør benyttes, hvor man bruger Hestebønner i

Staldfoderblandinger. Den har tillige den store Fordel, at Frøene er meget smaa, kun lidt større end Ærter, og næsten kuglerunde, saa at de meget let saas i Blanding med anden Sæd; tillige kræver den mindre Udsæd end de mere storfrøede Sorter.

Kærneprocenten varierer fra 35.3 for Maasstricht-Bønne til 48.3 for Violet siciliansk Bønne: gennemgaaende er den mindst for de smaafrøede, størst for de storfrøede Sorter. Kornvægten varierer fra 507 Mgr. for Maasstricht-Bønne til 1616 Mgr. for Tidlig storfrøet Bønne; den mest storfrøede Sort bar altsaa lidt over tre Gange saa store Frø som den mest smaafrøede. Tøndevægten varierer fra 191 Pd. for Tidlig storfrøet Bønne til 234 Pd. for Maasstricht-Bønne; den staar i omvendt Forhold til Kornstørrelsen: de storfrøede Sorter har en lav, de smaafrøede en høj Tøndevægt.

Tabel 27. Gennemsnitstal for 17 paa Forsøgsmarken ved Lyngby i Aarene 1894—1904 prøvede Hestebønne-Sorter.

Nr. efter	Kærneudb. Halmudbytte	Sortens Navn	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afrøede	Vægt af 1 Frø i Milligram
			Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			
1	3	Halberstadt-Bønne	24.8	31.2	22.0	2.8	44.3	931
2	1	Stor Hestebønne	24.0	34.9	21.2	2.8	40.7	973
3	2	Hvid Sværd-Bønne	23.3	33.3	20.0	3.3	41.2	1649
4	4	Erfurter Mark-Bønne	22.3	30.1	19.0	3.3	42.6	1414
5	13	Grøn Sværd-Bønne	21.9	21.4	18.6	3.3	50.6	1367
6	6	Hardy's Pedigre Windsor-Bønne	21.5	28.1	18.2	3.3	43.3	1385
7	9	Windsor-Bønne	21.3	25.5	18.0	3.3	45.3	1362
8	12	Sevilla-Bønne	21.3	22.1	18.1	3.1	48.7	1140
9	10	Purpurrød engelsk Bønne	19.4	23.2	16.1	3.3	45.5	1289
10	14	Stor violet Bønne	19.0	20.8	15.7	3.3	47.7	1574
11	7	Mazagan-Bønne	18.3	27.2	15.3	3.0	40.2	1240
12	16	Lav Dusk-Bønne	18.3	20.3	15.3	3.0	47.4	1035
13	15	Almindelig Valsk-Bønne	17.0	20.8	14.6	3.0	45.3	—
14	8	Tidlig lav Liège-Bønne	17.5	26.0	14.7	2.8	39.4	879
15	11	Kæmpe-Bønne	17.4	23.1	14.4	3.0	43.0	—
16	17	Lav grønfrøet Bønne	16.8	19.5	13.8	3.0	46.3	1061
17	5	Engelsk slaphælget Bønne	16.2	29.1	13.2	3.0	35.3	1057

I Tabel 27 er opført Gennemsnitstallene for de 17 Sorter, der ikke har været med i de to sidste Aars Forsøg. Udbytte-tallene for Kærne og Halm er fundne ved Forholdsberegning, og de er beregnede saaledes, at de direkte kan sammenlignes med Tallene i Tabel 26. De øvrige Tal er fundne ved Differensberegning og omregnede paa tilsvarende Maade. Som det fremgaar af Tabellen, har de allerfleste af disse Sorter givet et meget lille Udbytte baade af Kærne og Halm. Halberstadt-Bønne har dog givet et godt Kærneudbytte, men den gik ved et Uheld tabt, saa at den ikke kom med i de sidste Aars Forsøg; den er af samme Type som Granton-Bønne. Et Par af Sorterne udmærker sig ved meget høj Kærneprocent, navnlig Grøn Sværd-Bønne (50.6 pCt.). En meget høj Kornvægt, 1649 Mgr., har Hvid Sværd-Bønne. Tøndevægten blev ikke bestemt for disse Sorter.

Hestebønnernes Høstdato er ikke opført i Tabel 26—27, fordi alle Sorter modnes saa at sige paa een Gang og derfor er høstet samtidig. I Aarene 1901—06 er de gennemsnitlig høstet den 29. August, hvilket giver en Voksetid af 141 Dage, 6 Dage mere end Voksetiden for de sildigste Ærtesorter. Høsten falder altsaa meget sent, men da Bønnerne er lette at meje og taaler at staa længe paa Marken i ugunstigt Vejr, er Ulempen herved ikke saa stor.

Kemiske Analyser.

I Tabel 28 er opført Resultaterne af de paa Lyngby Forsøgsstations kemiske Laboratorium foretagne Analyser af Hestebønner af Stationens egen Avl 1905 og 1906. Kun den totale Kvælstofmængde er bestemt, og Analysen er foretaget efter Kjeldahls Metode. Som man vil se, er Kvælstofindholdet gennemgaaende ens i de to Aar og en Del højere end Ærternes Kvælstofindhold (sml. Tabel 19). Hvad Sorterne angaar, er der en ikke ubetydelig Forskel, idet Maasricht-Bønne, der staar højest, indeholder omtrent $\frac{3}{4}$ pCt. mere Kvælstof end Grøn Majlænder-Bønne, der staar lavest. Kvælstofindholdet synes til en vis Grad at afhænge af Kornstørrelsen, idet den mest smaafrøede Sort, Maasricht-Bønne, staar højest, derefter to af Typen »almindelig« Hestebønne og saa først de storfrøede Sorter. Men mærkeligt nok synes Kvælstofindholdet ogsaa at

Tabel 28. Oversigt over Kvælstofindholdet i Frøene af 10 Hestebønne-Sorter, avlede paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1905—06.

Nr.	Sortens Navn	pCt. Kvælstof i Tørstoffet			pCt. Tørstof i Gennemsnit
		1905	1906	Gennemsnit	
1	Maastricht-Bønne	4.80	5.00	4.95	85.8
2	Granton-Bønne	4.86	4.88	4.85	87.1
3	Almindelig Hestebønne	4.82	4.80	4.81	85.4
4	Haarlemer-Bønne	4.81	4.57	4.60	87.5
5	Rødblomstret amerikansk Bønne ..	4.43	4.60	4.52	87.9
6	Stor hvid Erfurter-Bønne	4.48	4.56	4.52	88.2
7	Sortebrun Bønne	4.44	4.58	4.51	87.6
8	Rød Windsor-Bønne	4.48	4.50	4.49	85.9
9	Violet siciliansk Bønne	4.40	4.19	4.30	87.8
10	Grøn Majlænder-Bønne	4.27	4.15	4.21	87.4
	Gennemsnit af alle Sorter ..	4.59	4.58	4.59	87.1

staa i Relation til Frøenes Farve, idet de fire Sorter med afvigende Farver (sort, rød, violet og grøn) staar lavest. Noget bestemt herom kan man dog næppe slutte af disse faatallige Analyser.

B. Forsøgene ved Tystofte.

Paa Forsøgsmarken ved Tystofte har der været anstillet Forsøg med Hestebønne-Sorter i 11 Aar, fra 1888 til 1898, men kun med 9 Sorter, af hvilke de 7 har været prøvede gennem alle Aarene. Antallet af Fællesparceller for hver enkelt Sort har været een i 1888—1890, to i 1891—1897 og tre i 1898. I 1888 var Bønnerne saaede paa to Smaastykker udenfor den regelmæssige Drift; de blev saaede meget sent, og Jorden var meget uensartet, og da der tilmed ingen Fællesparceller var, er Tallene fra dette Aar ganske ubrugelige til Sammenligning mellem Sorterne. Tallene fra de andre Forsøgsaar stemmer ikke videre godt indbyrdes, men at skyde nogle Aar ud, lader sig ikke gøre, da det er umuligt at afgøre, hvilke det skulde være. Der er da ikke andet at gøre end at bruge Tal-

lene, som de er, men anvende dem med alt muligt Forbehold. Fra 1898 foreligger der kun Vejninger af Kærnen, og dette Aar er ikke taget med i Beregningerne. Udbyttetallene er fundne ved simpel Gennemsnitsberegning; kun for Due-Bønne har en Forholdsberegning maattet anvendes. De fundne Gennemsnits-tal er opførte i Tabel 29. Af Sorterne har Almindelig Heste-bønne, Granton-Bønne, Halberstadt-Bønne, Oakshotts-Bønne og

Tabel 29. Gennemsnitstal for Hestebønne-Sorterne paa Forsøgsmarken ved Tystofte 1889—1897.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Aigrede	Vægt af	
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Fro i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.
1	2	Almindelig Hestebønne ..	9	19	17.0	26.8	13.1	3.9	38.8	772	225
2	4	White Eye-Bønne	9	17	17.0	25.4	13.2	3.8	40.1	534	232
3	1	Halberstadt-Bønne	9	27	16.6	28.5	12.7	3.9	36.8	612	229
4	8	Granton-Bønne	9	16	16.5	24.5	12.6	3.9	40.2	719	229
5	7	Forbedret Vinter-Bønne .	9	12	16.4	24.7	12.5	3.9	39.9	625	223
6	5	Due-Bønne	2	4	16.1	25.2	13.0	3.1	39.0	422	—
7	6	Kilbride-Bønne	9	17	15.0	24.8	11.1	3.9	37.7	599	230
8	3	Oakshotts-Bønner	9	17	14.8	26.4	11.1	3.7	35.9	518	230

Due-Bønne været prøvede ved Lyngby, og med ganske andet Resultat. Medens f. Eks. Almindelig Hestebønne ved Tystofte har givet det største Kærneudbytte og mere end Granton-Bønne, stod denne sidste paa Lyngby langt over den første. Kærneprocenten er omtrent som ved Lyngby, dog lidt (1—3 pCt.) lavere; Kornstørrelsen er betydelig (100—200 Mgr.) lavere end ved Lyngby, hvorimod Tøndevægten er noget (5—6 Pd.) højere. Alle de prøvede Sorter hører til Typerne »Almindelig Hestebønne« og »Due-Bønne«. Høstdatoen har i Gennemsnit af Aarene 1891—1894 (fra andre Aar foreligger der ikke Oplysninger) været den 25. August, hvilket svarer til en Voksetid af 139 Dage, altsaa omtrent som ved Lyngby.

C. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Sandmark.

Paa Askov Sandmark har der været prøvet 4 Sorter, alle paa 1 Parcel aarlig i 10 Aar, fra 1889 til 1898; til Trods for, at der kun har været een Parcel, er Tallene fra denne Mark, ligesom for Ærternes Vedkommende, nogenlunde overensstemmende fra Aar til Aar. I Tabel 30 er de ved Beregningerne

Tabel 30. Gennemsnitstal for Hestebønne-Sorterne paa Askov Forsøgsstations Sandmark 1889—1898.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af	
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag efter Udsæd			I Frø i Mgr.	I dansk Td. i Pd.
1	1	Halberstadt-Bønne	10	10	16.4	29.3	12.8	3.6	36.0	612	217
2	3	Almindelig Hestebønne	10	10	16.2	23.2	12.6	3.6	41.1	707	217
3	2	Kilbride-Bønne	10	10	14.8	24.4	11.2	3.6	37.8	552	219
4	4	Granton-Bønne	10	10	14.7	21.8	11.1	3.6	40.8	693	216

fundne Gennemsnitstal opførte. Hvad Sorternes Kærneudbytte angaar, stemmer disse Forsøg hverken overens med Forsøgene ved Lyngby eller Tystofte; Halberstadt-Bønne har her givet det største Udbytte, 16.4 Ctn. Kærne. Kærneprocenten er omtrent som ved Tystofte, Kornstørrelsen omtrent 35 Mgr. lavere, Tøndevægten gennemsnitlig 11 Pd. lavere. I Gennemsnit af alle 10 Aar er Hestebønnerne høstede den 29. August, hvilket svarer til en Voksetid af 141 Dage, ganske som ved Lyngby.

D. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Lermark.

Forsøgene paa Askov Lermark har omfattet 4 Sorter ligesom paa Sandmarken og er fortsatte gennem 7 Aar, fra 1892 til 1898. I 1892, 1897 og 1898 var hver Sort kun saet paa een Parcel, i 1895 og 1896 paa to, i 1894 paa fire og i 1893 paa seks Parceller. Fra 1892 foreligger der kun Vejninger af Kærnen, og dette Aar er ikke taget med i Beregningerne. De

Tabel 31. Gennemsnitstal for Hestebønne-Sorterne paa Askov Forsøgsstations Lermark 1893—1898.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. I.d.			Saaet Ctn. pr. Td. I.d.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af	
			Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.
1	2	Granton-Bønne	6	16	27.2	50.9	23.6	3.6	34.8	722	210
2	1	Halberstadt-Bønne	6	16	26.9	56.7	23.8	3.6	32.2	672	211
3	4	Almindelig Hestebønne ..	6	16	26.8	46.7	22.7	3.6	36.0	758	209
4	3	Kilbride-Bønne	6	16	24.8	50.4	21.2	3.6	33.0	616	210

ved disse fundne Gennemsnitstal er opførte i Tabel 31. Granton-Bønne har her ligesom ved Lyngby givet det største Udbytte, 27.2 Ctn. Kærne. Kærneprocenten er meget lavere end ved Lyngby, Tystofte og Askov Sandmark (Halmængden større). Kornvægten er lidt større (16 Mgr.) end ved Tystofte, hvorimod Tøndevægten er meget (ca. 18 Pd.) lavere. Dette sidste hænger sikkert sammen med den betydelig større Regnmængde og den »kolde« Jord ved Askov. Høstdatoen har i Gennemsnit af Aarene 1895—97 været den 22. August, hvilket svarer til en Voksetid af kun 126 Dage, meget mindre end paa de andre Forsøgsmarker.

E. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark.

Paa V. Hassing Sandmark har der været foretaget Forsøg med Hestebønner i 8 Aar, fra 1894 til 1901, og der har været prøvet 6 Sorter, hvoraf 5 gennem alle Forsøgsaar. Antallet af Fællesparceller har gennemgaaende været 2. I Tabel 32 er opført de ved Beregningerne fundne Gennemsnitstal. Udbyttet er i det hele taget meget lille, og alle Sorterne har givet omtrent samme Kærneudbytte, idet der kun er 0.5 Centners Forskel mellem den bedste og den daarligste, saa at Forsøget i Virkeligheden intet siger angaaende Sorternes Ydeevne. Kærneprocenten er omtrent som ved Tystofte, Kornvægten en Ubetydelighed (8 Mgr.) lavere, Tøndevægten betydeligt (17 Pd.) mindre. I Gen-

Tabel 32. Gennemsnitstal for Hestebønne-Sorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark 1894—1901.

Kærneudb.	Halmudbytte	Nr. efter	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af	
				Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Frødrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.
1	4		Kilbride-Bønne	8	16	7.6	11.4	4.6	3.0	40.0	621	208
2	1		Forbedret Vinter-Bønne .	3	4	7.4	12.1	4.4	3.0	37.0	588	210
3	6		Granton-Bønne	8	15	7.3	10.8	4.3	3.0	40.3	654	210
4	2		Almindelig Hestebønne ..	8	29	7.2	12.0	4.2	3.0	37.5	634	211
5	5		Halberstadt-Bønne	8	16	7.2	10.9	4.2	3.0	39.8	620	213
6	3		White Eye-Bønne	8	17	7.1	11.5	4.1	3.0	38.2	563	215

nemsnit af alle Forsøgsaar er Hestebønnerne høstede den 23. August, hvilket svarer til en Voksetid af 128 Dage, eller som for de sildigste Ærtesorter.

F. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark.

Paa V. Hassing Lermark har der været foretaget Forsøg med Hestebønner gennem 7 Aar, fra 1895 til 1901, og 5 Sorter har været prøvede, deraf dog kun de 2 gennem alle Forsøgs-

Tabel 33. Gennemsnitstal for Hestebønne-Sorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark 1895—1901.

Kærneudb.	Halmudbytte	Nr. efter	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af	
				Aar i Forsøgene	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Frødrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.
1	1		Halberstadt-Bønne	4	15	11.8	15.1	8.3	3.0	43.9	627	211
2	2		Almindelig Hestebønne ..	5	19	11.7	14.4	8.7	3.0	44.8	633	211
3	4		White Eye-Bønne	4	12	11.5	13.3	8.5	3.0	46.4	550	214
4	3		Kilbride-Bønne	5	16	11.2	13.5	8.2	3.0	45.3	594	213
5	5		Granton-Bønne	3	9	11.0	11.5	8.0	3.0	48.9	633	210

aar. Antallet af Fællesparceller har i Reglen været 3 eller 4. Forsøgene er af tvivlsom Værdi paa Grund af Jordens Ujævnhed og Urenhed, og der kan derfor ikke lægges ret megen Vægt paa de ved Beregningerne fundne Gennemsnitstal, der er opførte i Tabel 33; de to daarligste Aar, 1897 og 1898, er ved Beregningen af Udbyttetallene udskudte. Som man vil se af Tabellen, er Forskellen mellem de forskellige Sorters Kærneudbytte her som paa Sandmarken meget ringe. Kærneprocenten er meget høj, 7.2 pCt. højere end ved Tystofte; Kornstørrelsen er omtrent som ved Tystofte, medens Tønde-vægten er meget (ca. 17 Pd.) lavere. Høstdatoen har i Gennemsnit af alle Forsøgsaar været den 25. August, hvilket svarer til en Voksetid af 126 Dage, eller som for de middeltidlige Ærtesorter.

V. Resultaterne af Forsøgene med Vikkesorter.

A. Forsøgene ved Tystofte.

Paa Forsøgsmarken ved Tystofte har der gennem 11 Aar, fra 1887 til 1897, været foretaget Forsøg med Vikkesorter til Modenhed; i alt har 14 Sorter af »Fodervikke« (*Vicia sativa*) været inddragne i Forsøgene, men kun 2 af disse har været prøvede gennem alle Aarene. Lejlighedsvis har der desuden været saæet enkelte Parceller med andre Vikkearter, Sandvikke (*Vicia villosa*), Linse-Vikke (*Vicia ervilia*), *Vicia monanthos*, samt endnu 5 Prøver, der dog næppe svarede til de Navne, de gik under (*Vicia cornigera*, *V. calcarata*, *V. cordata*, *V. Michauxii*, *V. grandiflora*). Som Regel har der kun været een Parcel i hvert Forsøgsaar af de fleste Sorter; af Gulfrøet og Graufrøet Vikke har der dog de fleste Aar været to Parceller. I 1887 var Vikkerne saaede i to forskellige Marker; men paa den ene af disse var der kun tre Parceller i alt, og denne er udskudt ved Beregningerne. I 1888 blev Vikkerne afhuggede grønne, og Tallene for dette Aar er selvfølgelig ikke medregnede. I 1890 og 1891 var Vikkerne saaede paa Smaastykker udenfor den egentlige Forsøgsmark; da Jorden her var meget uensartet, og Vikkerne desuden blev saaede sent, er disse Aar udskudte ved Beregningerne. Paa Grund af

det ringe Antal Fællesparceller er Forsøgenes Værdi i det hele ikke stor.

Tabel 34. Gennemsnitstal for Vikkesorterne paa Forsøgsmarken ved Tystofte 1887, 1889 og 1892—1897.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saact Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	3	Skotsk Goa-Vikke.....	6	7	13.4	33.3	10.7	2.7	28.7	75	236	27/8
2	7	Gulfrøet Vikke.....	8	17	12.6	28.3	10.1	2.5	30.8	61	230	31/8
3	11	Skotsk Vintervikke.....	8	8	12.6	25.1	10.0	2.6	33.4	68	230	22/8
4	2	Almindelig Fodervikke..	8	15	12.5	33.7	9.9	2.6	27.1	68	231	27/8
5	8	Oakshotts Vaarvikke....	4	5	12.5	27.2	9.8	2.7	31.5	69	236	31/8
6	1	Storfrøet møensk Vikke..	6	6	12.4	40.6	9.7	2.7	23.4	74	229	27/8
7	9	Storfrøet engelsk Vikke..	1	1	12.4	27.1	9.7	2.7	31.4	103	—	—
8	6	Hopetown-Vikke.....	7	8	12.0	32.0	9.3	2.7	27.5	80	213	3/9
9	5	Storfrøet skotsk Vikke..	8	12	11.0	32.2	8.3	2.7	25.6	113	231	27/8
10	10	Graafrøet Vikke.....	8	14	10.9	26.9	8.4	2.5	28.8	53	227	25/8
11	4	Sød svensk Vikke.....	2	2	10.6	32.7	7.9	2.7	24.5	86	228	20/8
12	13	Gulgrøn Vikke.....	1	1	9.4	16.2	6.9	2.5	36.7	59	233	27/8
13	12	Russisk Vikke.....	2	2	9.1	21.4	6.4	2.7	29.8	124	—	16/8
		Sandvikke (<i>Vicia villosa</i>).	7	7	9.4	31.0	7.3	2.1	23.3	33	219	8/9
		Linse-Vikke (<i>Vicia ervilia</i>)	2	2	17.2	24.4	15.0	2.2	41.3	33	233	24/8
		<i>Vicia cornigera</i>	3	3	9.1	24.1	6.8	2.3	27.4	43	—	—
		<i>Vicia calcarata</i>	3	3	9.8	23.8	7.0	2.3	28.1	42	—	—
		<i>Vicia cordata</i>	3	3	10.6	30.6	8.3	2.3	25.7	42	—	—
		<i>Vicia Michauxii</i>	3	3	11.8	31.4	9.5	2.8	27.3	53	—	—
		<i>Vicia grandiflora</i>	3	3	12.4	24.3	10.1	2.3	33.8	39	—	—

I Tabel 34 er opført de ved Beregningerne (der er udførte paa samme Maade som ved Ærtforsøgene) fundne Gennemsnitstal. Hvad Kærneudbyttet angaar, staar Skotsk Goa-Vikke øverst af Foder-Vikkesorterne med 13.4 Ctn. Kærne pr. Td. Ld.; derefter følger Gulfrøet Vikke og Skotsk Vintervikke*) med 12.6 Ctn. samt Almindelig Fodervikke og Oakshotts Vaarvikke med 12.5 Ctn. pr. Td. Ld.; alle overgaas de dog med Hensyn til Kærneudbyttets Størrelse af

*) Denne er dog ingen Vintervikke.

Linse-Vikke, der har givet 17.2 Ctn. pr. Td. Ld.; men da dette Tal kun er Resultatet af to Aars Forsøg, er det ikke videre paalideligt. Langt det største Halmudbytte har Storfrøet møensk Vikke givet, nemlig 40.6 Ctn. pr. Td. Ld.; det er en sildig Sort, der for saa vidt ikke svarer til sit Navn, som den ikke er særlig storfrøet. Efter den følger Almindelig Fodervikke med 33.7 og Skotsk Goa-Vikke med 33.3 Ctn. Halm pr. Td. Ld. For Sorterne af *Vicia sativa* varierer Kærneprocenten mellem 23.4 for Storfrøet møensk Vikke og 36.7 for Gulgrøn Vikke, Kornstørrelsen mellem 53 Mgr. for Graafrøet Vikke og 124 Mgr. for Russisk Vikke, Tøndevægten mellem 213 Pd. for Hopetown-Vikke og 236 Pd. for Skotsk Goa-Vikke og Oakshotts Vaarvikke. Høstdatoen ligger i Gennemsnit af Aarene 1887, 1890, 1892, 1893 og 1894 (for andre Aar foreligger der ikke Oplysninger) mellem den 16. August og den 3. September, hvilket svarer til en Voksetid af 128—146 Dage.

B. Forsøgene ved Lyngby.

Ved Lyngby er der kun anstillet Forsøg med Vikkesorter i tre Aar, 1893—1895; det første Aar mislykkedes de næsten totalt, og det sidste Aar blev paa Grund af det fugtige Høstvejr kun Kærneafgrøden vejet; der foreligger altsaa kun eet brugbart Aar, 1894, og da der i dette Aar kun er 1—2 Parceller af hver Sort, har hele Materialet ikke nogen Værdi, hvorfor det helt udelades her.

C. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Sandmark.

Paa Askov Sandmark har der været foretaget Forsøg med Vikkesorter i 10 Aar, fra 1889 til 1898; der er prøvet 9 Sorter af »Fodervikke« samt, i et enkelt Aar, »Sandvikke«; kun een Sort har været dyrket gennem alle Forsøgsaar. Antallet af Parceller af hver enkelt Sort har som Regel kun været 1, undtagelsesvis 2, i hvert Forsøgsaar. Ved Beregningerne er det første Aar, da Vikkerne helt mislykkedes, udskudt. I Tabel 35 er de fundne Gennemsnitstal opførte. Det største Kærneudbytte, 11.2 Ctn. pr. Td. Ld., har Oakshotts Vaarvikke givet; derefter følger Almindelig Fodervikke

Tabel 35. Gennemsnitstal for Vikkesorterne paa Askov Forsøgsstations Sandmark 1889—1898.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saact Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udseed			1 Fro i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	2	Oakshotts Vaarvikke	6	6	11.2	36.0	9.0	2.2	23.7	68	215	2/9
2	5	Almindelig Fodervikke ..	9	11	10.5	35.1	8.8	2.2	23.0	48	215	29/8
3	3	Skotsk Goa-Vikke	6	6	9.2	35.9	7.8	2.2	21.4	67	218	30/8
4	9	Gulfrøet Vikke	2	2	9.5	22.3	7.8	2.2	29.9	45	199	28/8
5	6	Storfrøet engelsk Vikke..	6	6	8.9	34.1	6.1	2.2	19.8	106	210	30/8
6	7	Storfrøet skotsk Vikke ..	6	6	8.1	33.4	5.9	2.2	19.5	99	215	30/8
7	1	Hopetown-Vikke	9	11	7.8	38.8	5.8	2.2	16.9	78	213	3/9
8	8	Graafrøet Vikke	8	8	7.2	28.9	5.0	2.2	19.9	46	212	28/8
9	4	Storfrøet mønsk Vikke .	6	6	6.8	35.5	4.1	2.2	15.1	68	214	5/9

vikke med 10.5, Skotsk Goa-Vikke med 9.8 og Gulfrøet Vikke med 9.5 Ctn.; det er de samme Sorter, der har givet det største Kærneudbytte ved Tystofte, men de kommer i en noget anden Orden. Det største Halmudbytte, 38.8 Ctn., har her den meget sildige, hvidblomstrede Hopetown-Vikke givet; derefter følger Oakshotts Vaarvikke med 36.0, Skotsk Goa-Vikke med 35.9 og Storfrøet mønsk Vikke med 35.5 Ctn. Halm pr. Td. Ld. Kærneprocenten er betydelig lavere end ved Tystofte og varierer fra 15.1 for Storfrøet mønsk Vikke til 29.9 for Gulfrøet Vikke. Kornstørrelsen er lidt mindre end ved Tystofte og varierer fra 46 Mgr. for Graafrøet Vikke til 106 Mgr. for Storfrøet engelsk Vikke; ogsaa Tøndevægten er lavere og varierer fra 199 Pd. for Gulfrøet Vikke til 218 Pd. for Skotsk Goa-Vikke. Høstdatoen ligger mellem 28. August og 5. September, hvilket svarer til en Voksetid af 125 til 133 Dage.

D. Forsøgene paa Askov Forsøgsstations Lermark.

Paa Askov Lermark har der været foretaget Forsøg med Vikkesorter i 5 Aar, fra 1894 til 1898; 7 Sorter af Fodervikke har været inddragne i Forsøgene, deraf har 3 været

dyrkede gennem alle Forsøgsaar. Antallet af Parceller af hver enkelt Sort i hvert Forsøgsaar har som Regel kun været 1, i 1895 dog 2.

Tabel 36. Gennemsnitstal for Vikkesorterne paa Askov Forsøgsstations Lermark 1894—1898.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæet			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	3	Skotsk Goa-Vikke.....	4	5	13.8	45.7	11.5	2.8	23.2	70	216	24/8
2	4	Storfrøet engelsk Vikke..	4	5	13.4	44.1	11.1	2.8	23.8	104	214	27/8
3	2	Oakshotts Vaarvikke....	4	5	13.8	52.5	11.0	2.8	20.2	76	214	20/8
4	6	Almindelig Fodervikke..	5	7	12.4	38.1	10.2	2.2	24.6	49	217	20/8
5	5	Hopetown-Vikke.....	3	3	10.0	44.1	7.7	2.8	18.5	83	210	30/8
6	1	Storfrøet møensk Vikke..	5	6	9.5	54.9	7.2	2.8	14.8	73	210	20/8
7	7	Graafrøet Vikke.....	5	6	8.7	37.8	6.5	2.2	18.9	50	218	24/8

I Tabel 36 er opført de ved Beregningerne fundne Gennemsnitstal. Hvad Kærneudbyttet angaar, staar ogsaa her Skotsk Goa-Vikke øverst med 13.8 Ctn. pr. Td. Ld.; derefter følger Storfrøet engelsk Vikke med 13.4 og Oakshotts Vaarvikke med 13.8 Ctn. Det største Halmudbytte har her som ved Tystofte Storfrøet møensk Vikke givet, nemlig 54.9 Ctn. pr. Td. Ld.; efter den følger Oakshotts Vaarvikke med 52.5 Ctn. Kærneprocenten er gennemgaaende lidt højere end paa Sandmarken og varierer fra 14.8 for Storfrøet møensk Vikke til 24.6 for Almindelig Fodervikke. Kornvægten er en Ubetydelighed større end paa Sandmarken og varierer fra 49 Mgr. for Almindelig Fodervikke til 104 Mgr. for Storfrøet engelsk Vikke; Tøndevægten er derimod omtrent den samme og varierer fra 210 Pd. for Hopetown-Vikke og Storfrøet møensk Vikke til 218 Pd. for Graafrøet Vikke. Høstdatoen varierer fra 20. August for Almindelig Fodervikke til 30. August for Hopetown-Vikke, svarende til en Voksetid af 120 til 130 Dage.

E. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark.

Paa V. Hassing Sandmark har der kun været foretaget Forsøg med Vikkesorter i 4 Aar, fra 1894 til 1897; 8 Sorter af »Fodervikke« har været inddragne i Forsøgene, men kun 5 af disse har været prøvede gennem alle fire Aar. Antallet af Fællesparceller har som Regel været 2 af Almindelig Fodervikke, Skotsk Goa-Vikke, SkotskVintervikke og Storfrøet Vikke, af de øvrige Sorter som Reget kun 1. De ved Beregningerne fundne Gennemsnitstal er opførte i Tabel 37; men da Marken var

Tabel 37. Gennemsnitstal for Vikkesorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Sandmark 1894—1897.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	1	Storfrøet skotsk Vikke ..	4	8	7.5	17.0	5.4	2.1	30.6	99	222	21/8
2	2	Almindelig Fodervikke ..	4	9	6.4	14.3	4.3	2.1	30.3	69	224	21/8
3	5	Skotsk Goa-Vikke.....	4	8	5.4	13.0	3.3	2.1	29.8	69	223	21/8
4	8	Oakshotts Vaarvikke	3	4	5.3	10.1	3.2	2.1	34.4	75	223	21/8
5	7	Skotsk Vintervikke.....	4	8	4.0	10.9	2.5	2.1	29.7	70	221	21/8
6	3	Storfrøet møensk Vikke .	4	5	4.4	14.0	2.3	2.1	23.9	76	222	21/8
7	4	Graafrøet Vikke	3	3	4.2	13.1	2.1	2.1	24.3	46	222	21/8
8	6	Gulfrøet Vikke	3	3	3.1	11.4	1.0	2.1	21.4	58	221	21/8

uensartet, Afgrøderne smaa og Fællesparcellernes Antal lille, er Udbyttetallene uden synderlig Værdi. Kærneprocenten er lidt højere end paa Tystofte. Kornvægten er omtrent som ved Tystofte eller en Ubetydelighed lavere, Tøndevægten derimod en Del (gennemsnitlig ca. 9 Pd.) lavere. Alle Sorterne er høstede paa samme Dag, gennemsnitlig den 21. August, hvilket svarer til en Voksetid af 128 Dage, eller som for de sildigste Ærtesorter.

F. Forsøgene paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark.

Paa V. Hassing Lermark har der kun været prøvet 2 Sorter i 3 Aar, 1895—1897. Antallet af Parceller af hver

Sort var 2, i 1896 for Storfrøet Vikke 3. I Tabel 38 er Gennemsnitstallene for de to Sorter opførte. Ligesom paa Sandmarken har Storfrøet skotsk Vikke givet et betydelig større

Tabel 38. Gennemsnitstal for Vikkesorterne paa V. Hassing Forsøgsstations Lermark 1895—1901.

Kærneudb.	Nr. efter Halmudbytte	Sortens Navn	Antal		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Saaet Ctn. pr. Td. Ld.	Kerne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Høstdato
			Aar i Forsøg.	Parceller i alt	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd			1 Frø i Mgr.	1 dansk Td. i Pd.	
1	1	Storfrøet skotsk Vikke ..	3	7	14.0	31.5	11.8	2.2	30.8	90	218	23/8
2	2	Almindelig Fodervikke ..	3	6	11.5	30.0	9.3	2.2	27.7	60	219	23/8

Kærneudbytte end Almindelig Fodervikke. Baade Kornvægt og Tøndevægt er lavere end paa Sandmarken. Gennemsnitlig er begge Sorter høstede den 23. August, hvilket svarer til en Voksetid af 129 Dage.

VI. Saamængde- og Afstandsforsøg med Ærter og Hestebønner.

Saamængdeforsøg med Ærter har været foretagne ved Lyngby i Aarene 1900—1904. Der er benyttet tre Sorter, Tidlig gul Snedinge-, Victoria- og Marmoreret Glænø-Ært, og der er prøvet tre forskellige Saamængder af hver Sort. Jordbehandling og Saaning er foretaget paa ganske samme Maade som omtalt under Sortsforsøgene, og Rækkeafstanden har her som der været ca. 8 Tom. Som Regel har der været 3, i 1903 dog kun 2, Fællesparceller; gennemgaaende er, som ved Sortsforsøgene med Ærter, Overensstemmelsen mellem Fællesparcellerne kun ringe, og da Parcelantallet er saa lille, bliver Resultaterne noget usikre, men nogen Vejledning giver de dog. I Tabel 39 er Gennemsnitstallene

Tabel 39. Resultater af Saamængdeforsøg med tre Ærtesorter paa Forsøgsmarken ved Lyngby 1900—1904.

Sortens Navn	Saaet		Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Kærne i pCt. af samlet Afgrøde
	Pd. pr. Td. Ld.	Frø pr. Kvdal.	Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd	
Tidlig gul Snedinge-Ært	350	58	25.0	29.6	22.4	46.7
	290	48	25.8	28.8	22.0	47.3
	230	38	24.1	27.8	21.8	46.8
Victoria-Ært	475	65	21.5	38.4	16.8	35.9
	390	53	20.6	37.8	16.7	35.8
	305	42	22.4	37.1	19.8	37.6
Marmoreret Glænø-Ært	416	61	25.1	40.4	21.0	38.3
	350	51	23.4	37.0	19.9	38.7
	284	42	24.1	36.8	21.8	39.9
Gennemsnit af alle tre Sorter	414	61	24.2	36.1	20.0	40.1
	343	51	23.8	34.6	19.8	40.3
	273	41	23.5	33.6	20.8	41.2

for alle Aar opførte. Ser vi først paa Tidlig gul Snedinge-Ært, da har den store og den middelstore Saamængde givet omtrent samme Kærneudbytte og næsten 2 Ctn. mere end den mindste Saamængde. Efter Fradrag af Udsæden kommer den middelstore Saamængde til at give det højeste Kærneudbytte, 22.9 Ctn., medens den største har givet 22.4 og den mindste 21.8 Ctn. For Victoria-Ært og Marmoreret Glænø-Ært er Udslaget kun lille; den middelstore Saamængde har givet lidt mindre Kærneudbytte end baade den større og den mindre Saamængde. Efter Fradrag af Udsæd har dog for begge Sorter den mindste Saamængde givet det største Kærneudbytte. For alle tre Sorters Vedkommende har da en Saamængde af ca. 300 Pd. pr. Td. Ld. givet det største Netto-Kærneudbytte, og denne Saamængde maa altsaa indtil videre anses for den mest passende for disse Sorter, der alle har Frø af lidt over Middeltørrelse. Halmudbyttet falder overalt med Saamængden; i

Gennemsnit for alle tre Sorter har den største Saamængde givet 2.5 Ctn. Halm mere pr. Td. Ld. end den mindste; Kærneprocenten stiger gennemgaaende med faldende Saamængde, men nogen større Regelmæssighed er der ikke.

Saamængdeforsøg med Hestebønner er foretagne paa Askov Lermark i Aarene 1894—96 med to Saamængder, 300 og 400 Pd. pr. Td. Ld., og ved Lyngby i Aarene 1904—06 med tre Saamængder, 225, 300 og 375 Pd. pr. Td. Ld. Begge Steder er til Forsøgene benyttet en Prøve af »Almindelig Hestebønne«. Ved Lyngby har Antallet af Fællesparceller hvert Aar været 3, og Overensstemmelsen mellem Tallene fra de enkelte Aar er ret god. Saaningen er foretaget paa samme Maade som nævnt under Sortsforsøgene, og Afstanden mellem Rækkerne har altid været 12 Tom. Som det fremgaar af Tabel 40, har

Tabel 40. Resultater af 3 Aars Saamængdeforsøg med almindelige Hestebønner paa Forsøgsmarkerne ved Lyngby og Askov.

Station og Forsøgsaar	Saaet Pd. pr. Td. Ld.	Antal Parceller i alt	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.			Kærne i pCt. af samlet Algrøde	Vægt af 1 Frø i Mgr.
			Kærne	Halm	Kærne efter Fradrag af Udsæd		
Lyngby 1904—1906	225	9	17.9	35.7	15.7	33.4	—
	300	9	21.9	43.4	18.6	33.2	—
	375	9	21.9	46.8	18.2	31.9	—
Askov Lermark 1894—1896	300	16	29.9	47.5	26.6	38.4	770
	400	16	30.0	48.6	26.0	38.2	748

Kærneudbyttet været størst efter den største Saamængde, en Ubetydelighed mindre efter den middelstore og betydeligt (ca. 4 Ctn.) mindre efter den mindste. Efter Fradrag af Udsæd har den middelstore Saamængde, 300 Pd., givet det største Kærneudbytte. Ved Askov er Saaningen foretaget ganske som omtalt under Sortsforsøgene. Ogsaa her har den største Saamængde, 400 Pd. pr. Td. Ld., givet lidt mere Kærne end den mindre, 300 Pd., men efter Fradrag af Udsæden kommer

den sidste dog højest. Resultaterne fra de to Forsøgsmarker stemmer altsaa fuldt ud overens, og man fejler derfor næppe, naar man anser 300 Pd. pr. Td. Ld. som en passende Saamængde for almindelige Hestebønner. Halmudbyttet tiltager en Del med stigende Saamængde, medens Kærneprocenten falder. Ved Askov er Kornstørrelsen bestemt, og, som man kunde vente, er de avlede Frø mindst efter den største Udsæd, 748 mod 770 Mgr.

Afstandsforsøg med Hestebønner er foretaget ved Lyngby i Aarene 1904—06. Der er prøvet fem forskellige Rækkeafstande, nemlig 8, 12, 16, 20 og 24 Tom.; Saaningen er i øvrigt foretaget som omtalt under Sortsforsøgene, og der er overalt benyttet en Saamængde af 300 Pd. Fællesparcellernes Antal har i 1905 og 1906 været 4, i 1904 kun 3. Den benyttede Sort er en Prøve af »Almindelig Hestebønne«. Der er ganske god Overensstemmelse mellem Resultaterne fra de enkelte Aar; i Tabel 41 er opført Gennemsnitstallene for alle

Tabel 41. Resultater af Afstandsforsøg med Hestebønner ved Lyngby i Aarene 1904—1906.

Afstand mellem Rækkerne Tommer	Saaet Pd. pr. Td. Ld.	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.		Kærne i pCt. af samlet Afgroede	Antal Parceller i alt
		Kærne	Halm		
8	300	17.7	34.8	33.7	11
12	300	18.1	36.4	33.2	11
16	300	18.1	35.8	33.6	11
20	300	17.8	33.2	34.8	11
24	300	15.5	32.1	32.5	11

tre Forsøgsaar. Som det fremgaar af denne Tabel, har Afstandene 12 og 16 Tom. givet omtrent samme Kærneudbytte, 18.1 Ctn., og mere end baade den mindre og de større Afstande. Da det for Benyttelsen af Radrenserne er af stor Betydning at kunne benytte en forholdsvis stor Rækkeafstand, er det af ikke ringe Interesse at se, at man faar fuldt Udbytte ved en saa stor Afstand som 16 Tom. Sandsynligheden taler endda for, at man paa Marker, hvor Hestebønnerne giver

større Afgrøde, end de har gjort i disse Forsøg, kan gaa op til endnu lidt større Afstand uden Fare for kendelig Nedgang i Udbyttet.

VII. Forsøg med Victoria-Ærter af forskellig Oprindelse.

Af Victoria-Ærten, der i det sidste halve Aarhundrede har vundet stor Udbredelse i Tyskland, og som ogsaa i sin Tid vandt en Del Udbredelse her i Landet, navnlig paa Lolland-Falster, er der i Forsøgene dyrket en Række Prøver af forskellig Oprindelse; og skønt Sorten ikke længere dyrkes ret meget her i Landet, skal Resultaterne af disse Forsøg kortelig omtales her, fordi de giver et interessant Eksempel paa, at det ikke altid er samme Sort, man modtager under et bestemt Navn fra forskellige Steder. Forsøgsstationen ved Tystofte modtog 1887 fire Prøver af Victoria-Ærter, fra *Heine* i Emersleben, fra Svaløf, fra Købmand *Nagel* i Skelskør (Prøven vistnok af tysk Oprindelse) og fra England (gennem Markfrøkontoret i København); i 1886 havde Forsøgsstationen fra Gedsergaard paa Falster under Navn af Victoria-Ært modtaget en Prøve, der næppe har haft noget med denne Sort at gøre, eller som i hvert Fald har været meget stærkt blandet. I 1891 modtoges endelig en Prøve fra *Erh. Frederiksen* i Nakskov. Alle disse har været prøvede paa Forsøgsmarken ved Tystofte, nogle af dem tillige ved Lyngby, og Resultaterne af disse Forsøg fremgaar af Tabel 42. Denne viser, at Victoria fra Emersleben begge Steder har givet det største Kærneudbytte; efter den følger Victoria fra England og Victoria fra Svaløf. Det er tre typiske Victoria-Ærter med store Frø (349—358 Mgr. ved Tystofte, 283—285 Mgr. ved Lyngby) og forholdsvis høj Kærneprocent (34.4—35.8 ved Tystofte, 36.5—37.0 ved Lyngby). Victoria fra *Nagel* har en Del mindre Frø (317 Mgr. ved Tystofte) og lavere Kærneprocent (33.8 ved Tystofte), og den har givet et betydelig mindre Kærneudbytte. Victoria fra *Erh. Frederiksen* har ligeledes mindre Frø (336 Mgr. ved Tystofte, 215 Mgr. ved Lyngby) og lavere Kærneprocent (32.3 ved Tystofte, 34.8 ved Lyngby) og har givet et mindre Kærneudbytte

Tabel 42. Forsøg med gule Victoria-Ærter af forskellig Oprindelse.

Station	Oprindelse	Avlet Ctn. pr. Td. Ld.		Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af 1 Frø i Mgr.
		Kærne	Halm		
Tystofte 1887—1897	Heine, Emersleben, 1887..	18.0	34.4	34.4	358
	England 1887	17.7	31.0	35.7	349
	Svaløf 1887	17.7	31.8	35.8	349
	Gedsergaard 1886	17.2	33.2	34.1	260
	Nagel, Skelskør, 1887 ...	17.1	33.5	33.8	317
	Erh. Frederiksen 1891....	16.8	35.2	32.8	336
Lyngby 1893—1897	Heine, Emersleben, 1887..	15.5	26.4	37.0	283
	England 1887	15.2	26.5	36.5	285
	Erh. Frederiksen 1891....	14.8	27.8	34.8	215
	Gedsergaard 1886	14.1	33.3	29.7	149

end de ægte Victoria-Ærter. Prøven fra Gedsergaard har saa smaa Frø (260 Mgr. ved Tystofte, 149 Mgr. ved Lyngby), at den næppe kan anses for Victoria-Ært; Kærneprocenten er ogsaa forholdsvis lav (34.1 ved Tystofte, 29.7 ved Lyngby) og Kærneudbyttet forholdsvis lille. Foruden de nævnte Forskelligheder mellem Prøverne var der ogsaa andre; f. Eks. var Victoria fra *Erh. Frederiksen* lidt sildigere og havde mere opret Vækst end Victoria fra Emersleben og England. Det vil paa dette Sted være af Interesse at anføre Hovedresultaterne af de af »Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft« i Aarene 1902—04 anstillede Forsøg med Ærtesorter, idet der i disse er prøvet 3 »Stammer« af Victoria-Ærter, af hvilke de to har givet større Kærneudbytte end alle andre i Forsøgene prøvede Sorter. Som det fremgaar af Tabel 43, har imidlertid ingen af de Sorter, der hos os har givet større Kærneudbytte end Victoria, været prøvede i Forsøgene. »Blaugrüne englische« er identisk med og har samme Oprindelse som den ved Tystofte og Lyngby prøvede »Blaagrønne engelske« Ært, medens den sidste Sort i Tabellen, »Gewöhnliche gelbe kleine Felderbse« er en sildig, smaafrøet og halmrig Sort, der meget nær svarer til de i de danske Forsøg prøvede »Sildig gul Ært«, »Gul Boderupgaards-Ært«, »Gul Brørup-

Tabel 43. Resultaterne af de af »Deutsche Landwirthschafts-Gesellschaft« i Aarene 1902—1904 anstillede Forsøg med Ærtesorter*).

Sortens Navn	Avlet Kg. pr. Ha.		Kærne i pCt. af samlet Afgrøde	Vægt af		Udviklingstid. Dage
	Kærne	Halm		1 Frø i Mgr.	1 Liter i Gram	
Weender Wiktorina	2377	3394	41.9	333	801	127
Strubes gelbe Wiktorina	2308	3112	45.4	341	804	122
Blaugrüne englische	2263	3245	40.8	226	814	124
Strubes grüne Wiktorina	2230	2875	46.0	267	797	122
Grünbleibende Folger	2145	2621	45.2	202	807	119
Gewöhnliche gelbe kleine Felderbse ..	2034	3586	36.4	216	816	130

Ært«, »Gul Vejen-Ært« og »Gul Askov-Ært«. »Grünbleibende Folger« er en Sort, der i Tyskland dyrkes meget til Konservesbrug; den har ikke været prøvet i de danske Forsøg, men har ved Lyngby været dyrket til lagttagelse. Weender Victoria-Ært er en Stamme, der kommer den oprindelige Victoria-Ært meget nær. Landøkonomiraad *Beseler* i Weende har ganske vist søgt at forbedre Sorten ved stadig at anvende de største Frø til Udsæd, men nogen væsentlig Forandring er der næppe sket herved. Strubes gule Victoria-Ært er dannet af Gods-ejer *Fr. Strube* i Schlanstedt af almindelig Victoria-Ært ved Udvalg (siden 1890) af de tidligst modne Planter, idet han stadig tillige har tilstræbt et mindre Halmudbytte. Han har da ogsaa, efter disse Forsøg at dømme, opnaaet at faa Voksetiden forkortet med 5 Dage og Kærneprocenten hævet med $3\frac{1}{2}$ pCt.; men samtidig er rigtignok Kærneudbyttet sunket lidt. Strubes grønne Victoria-Ært er dannet af Godsejer *Strube* ved Krydsning af almindelig Victoria-Ært med grøn Folger-Ært; den har runde, grønne Frø. Som man ser af Tabellen, staar den omtrent midt imellem de to Sorter, hvorfra den nedstammer, i Henseende til Udbytte, Kornstørrelse og Voksetid.

*) *W. Edler*: Dreijährige Erbsen-Anbauversuche 1902 bis 1904 (Arbeiten der Deutschen Landwirthschafts-Gesellschaft, Heft 109, Berlin 1905).

VIII. Om de i Forsøgene dyrkede Ærtesorter.

Det gælder for Ærterne i endnu langt højere Grad end for Kornarterne, at Sortsbetegnelserne er usikre og mangelfulde. Kun for et mindre Antal Sorter findes der almindeligt vedtagne Navne, medens det langt overvejende Flertal gaar under mere eller mindre tilfældige og vekslende Benævnelser. Dette gælder ogsaa de fleste i denne Beretning omtalte Sorter, og det vilde derfor ikke være praktisk i en Oversigt over Sorterne at ordne disse alfabetisk. De er da i det følgende ordnede systematisk, uden at dog den anvendte Ordning gør Fordring paa at være et absolut naturligt, botanisk System.

Det første Forsøg paa en Systematik over et større Antal Ærtesorter er gjort af *Fr. Alefeld**, der beskriver i alt 102 »Varieteter«, af hvilke en stor Del dog i det højeste kan gøre Krav paa Sortsrang. I Modsætning til *Linné* og de fleste senere Botanikere sammenfatter *Alefeld* alle Ærteformer til een Art, *Pisum sativum* L. s. l., der altsaa ogsaa omfatter *Pisum arvense* L. Denne Art deler han i to Underarter, *Pis. sat. saccharatum* Al. (Sukker-Ærterne) og *Pis. sat. pachylobum* (Dierbach), eftersom Bælgen mangler en sej Hinde indvendig eller har en saadan; begge disse Underarter omfatter Varieteter med hvide og med farvede Blomster. *P. s. saccharatum* deler han i to »Varietets-Grupper« efter Bælgenes Form (sværdformede eller ikke sværdformede), og disse deles atter i Undergrupper efter Blomsternes Farve. *P. s. pachylobum* deler han i 5 »Varietets-Grupper«, nemlig: 1) *P. s. speciosum* (Dierbach) med brogede Blomster, indbefattende alle »graa« Ærter undtagen de graa Sukkerærter; 2) *P. s. medullare* Al. (Marværter) med hvide Blomster (som alle de følgende Grupper) og kantede eller rynkede Frø; 3) *P. s. glaucospermum* Al. med kugleformede eller næsten kugleformede, grønne eller blaa Frø; 4) *P. s. humile* Al. (Dværg-Ærter) med kugleformede eller næsten kugleformede, ærtgule Frø og $\frac{1}{2}$ til 3 Fod høje Stængler; 5) *P. s. vulgare* Al. med Frø som foregaaende, men 3—7 Fod høje Stængler. Disse »Varietets-Grupper« deler han igen i Undergrupper efter meget forskellige Karakterer, den første saaledes efter Frøenes Farve, den anden dels efter Stænglernes Højde, dels efter Frøenes Form og Farve, den tredje efter Stænglens Højde, den fjerde og femte væsentlig efter Tidligheden. De Inddelingshensyn, *Alefeld* benytter, er altsaa baade for de større og de mindre Grupper Vedkommende meget uensartede, og hans System lider af meget betydelige Mangler. Hertil kommer, at de »Varieteter«, han beskriver, er af meget ulige botanisk Værdi; en Del af dem er saa karakteristiske, at de virkelig fortjener dette Navn, men en stor Mængde af dem er ikke mere forskellige, end at de højest kan betragtes som sortsforskellige. *Alefeld* giver alle de beskrevne Varieteter baade latinske og tyske Navne.

Alefelds System er senere blevet udvidet og forbedret af *Körnicker***), der nævner 126 »Varieteter« med 269 »Sorter«; nogen Beskrivelse af Sorterne og Varieteterne giver han ikke ud over en Slags Bestemmelsesnøgle, der dog ikke er ført helt igennem. I Hovedinddelingerne følger han i Hovedsagen *Alefeld*;

*) *Friedrich Alefeld*: Landwirthschaftliche Flora (Berlin 1866), Side 37—55.

**) *Friedrich Körnicker*: Systematische Uebersicht der Cerealien und monocarpischen Leguminosen etc., ausgestellt in Wien im Jahre 1873 (Bonn 1873), Side 35—46.

kun opstiller han en ny »Varietets-Gruppe« under *P. s. pachylobum*, som han benævner *P. s. pseudomedullare* Kcke. (»Uægte Marværter«), og som omfatter Mellemløber mellem de ægte »Marværter« med kantede og de almindelige »Plukærter« med kuglerunde Frø. Til Gengæld slaar han *Alefelds* Varietets-Gruppe *P. s. humile* sammen med *P. s. vulgare* til een Gruppe, *P. s. vulgare* Al. s. 1.; dette sidste er en Forbedring; men i øvrigt lider *Körnicks* System af den samme Mangel som *Alefelds*, nemlig at meget forskelligartede Inddelingshensyn sidestilles. Som et nyt Inddelingshensyn indfører *Körnicks* Navlens Farve, om den er »lys« eller »sort«.

Vilmorin *) sammenfatter ligeledes alle Ærter til een Art, men deler først denne efter Blomsternes Farve i to Varieteter eller Underarter, som han benævner *P. sativum L. s. str.* og *P. sativum L. var. arvense (L.)*. Begge Underarter deler han saa i »Sukkerærter« og »Skalærter«: indenfor de hvidblomstrede Former (*Vilmorin* behandler udelukkende Hvideærterne) benytter han derefter som Inddelingshensyn først Frøenes Form, dernæst Plantens Højde og tilsidst Frøenes Farve.

Sturtevant **) sammenfatter ligeledes alle Ærterne til en Art, men deler denne i tre Underarter, nemlig foruden *Pis. arvense L.* og *P. sativum L.* en tredje, som han benævner *P. macrocarpon*, og som omfatter alle Sukkerærter, hvad enten de har hvide eller brogede Blomster; den svarer altsaa til *P. sat. saccharatum* Al. *Sturtevants* meget omfattende Arbejde, hvori en Mængde Varieteter og Sorter beskrives, har i øvrigt ikke været tilgængeligt under Udarbejdelsen af den følgende Beskrivelse af de i Forsøgene prøvede Ærtesorter. Muligvis kunde der heri findes en Del Oplysninger af Interesse, navnlig om de engelske Sorter.

H. Tedin ***) er vel nok den, der har ydet det vægtigste Bidrag til Ærteformernes Systematik, ikke just paa Grund af det Antal Former, han omtaler, men paa Grund af den kritiske Undersøgelse, han har gjort de forskellige Karakterer til Genstand for, som benyttes til Inddeling og Karakteristik af Formerne. I Modsætning til *Alefeld* tillægger han Blomsternes Farve stor systematisk Værdi og fremhæver med Rette, at der med Farveforskellighederne i Blomsten følger karakteristiske Forskelligheder i Frøenes og i de vegetative Deles, særlig Bladgrundens Farve. *Tedin* deler derfor Ærterne i to Arter, *Pisum sativum L.* med hvide Blomster og *Pisum arvense L.* med ikke hvide Blomster. Hver af disse Arter deler han dernæst i »Sukkerærter« og »Skalærter«. Skalærterne indenfor *P. sativum* inddeler han først efter Frøenes Form (hvorved »Marværterne« udskilles), dernæst efter Frøenes Farve og tilsidst efter Frøenes Størrelse. Indenfor *P. arvense* adskiller han først to Grupper, efter som Blomsterne er »mærke« eller »lyse«; hver af disse ordner han efter Frøenes Farve i tre Grupper (ensfarvede, marmorerede og punkterede), og disse Grupper inddeles atter efter Frøenes Størrelse. Til Karakteristik af Sor-

*) *Vilmorin-Andrieux et Co.*: Les plantes potagères (Paris 1891).

**) I Third annual Report of the New York State agr. exper. Station, Side 238.

***) *H. Tedin* (og *H. Witt*): Botanisk-kemisk Undersökning af 42 nästan utslutande nya ärtformer, uppdragna vid Sveriges Utsädesförening på Svalöf (Sveriges Utsädesförenings Tidskrift, IX, 1899, Side 121—169).

terne benytter *Tedin* en Række forskellige Karakterer: Plantens Tidlighed; Stænglens Højde og Grenethed; Plantens Farve før Blomstringen; Antallet af Smaablade; Antallet af Stængelled før første Blomst; Blomsterstilkens Længde; Forblades Tilstedeværelse eller ikke; Blomstens Størrelse, Form og Farve; Bælgenes Form og Størrelse; Frøanlæggenes og Frøenes Antal i Bælgene; Frøenes Form og Farve; Navlens Farve. Angaaende Enkeltheder maa henvises til Originalafhandlingen; i det følgende er *Tedins* System i Hovedsagen fulgt, da det uden Tvivl er det bedste hidtil opstillede. En Mangel ved det er, at der lægges for ringe Vægt paa Frøenes Form ved Inddelingen af *P. arvense*, medens der paa den anden Side drages et Skel mellem »punkterede« og »ensfarvede« Frø, der er ganske unaturligt og meget vanskeligt at drage i Praksis. I den følgende Oversigt er Sorterne indenfor *P. arvense* derfor grupperede paa en noget anden Maade end hos *Tedin*, uden at dog den anvendte Ordning gør Krav paa at være den absolut rigtige; dertil har det undersøgte Antal Former været for ringe. Af praktiske Grunde har det været nødvendigt at lade Tidligheden spille en ikke ringe Rolle som Inddelingshensyn; de anførte Tal for Høstdatoen gælder (naar ikke andet nævnes) Lyngby; det samme gælder Tallene for Kornvægt og Kærneprocent. Maalingerne af Bølge etc. er udførte i Vinteren 1906—07 paa Materiale, udtaget paa Forsøgsmarken ved Lyngby ved Høsten 1904; de gælder altsaa kun for dette Aar, hvilket selvfølgelig er en Mangel; men noget Bidrag til Bedømmelse af Sorternes Forskellighed indbyrdes giver de dog.

Om de danske Ærtesorter findes der en Del Oplysninger i Afhandlinger af *E. Møller-Holst**) og *O. Rostrop***). I øvrigt er Oplysningerne om Ærtesorterne i Litteraturen sparsomme og spredte; værdifulde Oplysninger findes i *W. Edlers* tidligere citerede Arbejde (se Anm. til Tabel 43). *Fruwirth****) har samlet en Mængde Oplysninger angaaende Blomstrings- og Bestøvningsforhold, Bastardering o. s. v.

I. *Pisum sativum* L. Blomsterne hvide; Akselbladene med bleg Grund, og Stængel og Blade aldrig rødligt eller violet anløbne. Frøene hvidgule, mørkegule, gulgrønne, lyseblaa, lysegrønne, blaa-grønne eller mørkegrønne, altid ensfarvede; dog kan der omkring Navlen være en større eller mindre Plet af lysere Farve. Med Alderen bliver Frøene aldrig mørke, men de blaa, grønne og stærkt gule bleges, navnlig i Lys.

- A. *Pis. sat. saccharatum* (Al.). Bælgene uden sej Hinde indvendig, i grøn Tilstand spiselige, i moden Tilstand indsunkne mellem Frøene. — Af denne Gruppe (Sukker-Ærter) omtales ingen Sorter her.
- B. *Pis. sat. pachylobum* Dierbach. Bælgene med en sej Hinde indvendig, i moden Tilstand ikke indsunkne mellem Frøene.
- a. *P. s. medullare* Al. Frøene ikke kuglerunde, men kantede med rynket eller indskrumpet Skal.

*) *E. Møller-Holst*: Vore Markærter (Ugeskrift for Landmænd, 1886, I, Side 146—148).

**) *O. Rostrop*: Dyrkningsforsøg med forskellige Ærtesorter (Om Landbrugets Kulturplanter etc., 8. Bd. 1890, Side 53—72).

***) *C. Fruwirth*: Die Züchtung der landwirthschaftlichen Kulturpflanzen. Bd. III. (Berlin 1906).

1. **Ginnep-Ært.** Frøene meget store (358 Mgr.), kantede med rynkede Sider, i helt moden Tilstand lyseblaa, oftest dog mere eller mindre grønne; den ugrenede Stængel 45—65 Cm. høj, ret stiv, opret; Bælgene begynder ved 13.—15. Blad og sidder næsten alle enlige; 3—6 Bølge pr. Plante, hver med 3—5, oftest 4 Frø; Bælgene 7—8 Cm. lange, 1._a—1.4 Cm. brede og 0._s Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—5 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{7}{8}$) med meget høj Kærneprocent (44) og meget lavt Kvælstofindhold i Frøene (3._s pCt.). Nærmest en Haveært, der 1895 modtoges fra Professor *Pitsch*, Wageningen, Holland. Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et meget lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

2. **Hundredfold-Ært.** Frøene store (245 Mgr.), graalig-gulgrønne, afrundet-kantede eller fladtrykt-kugleformede, paa Siderne rynkede eller grubede; den ugrenede Stængel 80—90 Cm. høj, temmelig stiv; Bælgene begynder ved 13.—14. Blad og sidder oftest enlige; 3—6 Bølge pr. Plante, hver med 4—7, oftest 5 Frø; Bælgene 6._s—8 Cm. lange, 1.₇—1.8 Cm. brede og 0._s—1._o Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—6 Cm. lang. En tidlig Sort (moden $\frac{5}{7}$), med meget høj Kærneprocent (43) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3._s pCt.). Nærmest en Haveært, der 1904 modtoges fra Brødrene *Dippes* Handelsgartneri i Quedlinburg. Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et knapt middelstort Kærneudbytte og et meget lille Halmudbytte. Den staar paa Overgangen til følgende Gruppe (P. s. vulgatum).

b. **P. s. vulgatum m.** Frøene kugleformede eller lidt fladtrykt-kugleformede, undertiden lidt grubede paa Siderne.

α. **P. s. vulgare Al. s. l.** Frøene hvidgule (*ærtegule*) eller mørkegule.

* Frøene ærtegule med lys Navle.

† Tidlige Sorter (modne 25.—28. Juli).

△ Frøene temmelig store (212—222 Mgr.).

3. **Tidlig gul Snedinge-Ært.** Frøene temmelig store (212 Mgr.), meget kugleformede, af smuk hvidgul Farve; den ugrenede Stængel 110—120 Cm. høj, temmelig svag og derfor oftest nedliggende; Bælgene begynder ved 10.—17. Blad og sidder oftest parvis; 4—6 Bølge pr. Plante, hver med 4—7, oftest 5 Frø; Bælgene 5._s—7._s Cm. lange, 1.₄—1.₇ Cm. brede og 0.₇—0._o Cm. tykke; nederste Blomsterstilk hos Hovedtypen kun 3—4 Cm. lang, paa indblandede Typer indtil 12 Cm. En tidligt blomstrende og tidligt moden ($\frac{28}{7}$) Sort med meget høj Kærneprocent (45._s) og temmelig kvælstofrige Frø (4.₁ pCt.). Som de fleste tidlige Sorter angribes den forholdsvis lidt af Insekter. Statskonsulent *P. Nielsen* modtog i 1880'erne denne Sort fra Forpagter *Andersen*, Snedinge pr. Skelskør. I Forsøgene ved Lyngby og paa Askov Lermark har den givet betydelig større Kærneudbytte end nogen anden sikkert prøvet Sort, og ved Tystofte overgaas den kun ubetydeligt af en enkelt Sort. Ogsaa i de norske Forsøg*) har den givet betydelig større Udbytte end nogen anden gulfrøet Sort, og den benyttes her som »Maaleprøve«. Der kan ingen Tvivl være

*) *Bastian R. Larsen*: Aarsberetning om Norges Landbrugshøjskoles Akervekstforsøg i 1902 og 1903 (Kristiania 1905), Side 15—18, og 1905—06 (Kristiania 1906), Side 54—57.

om, at det er en af de fordelagtigste Sorter, hvor man vil dyrke Ærter til Salg som Kogearter; men da den dækker Jorden svagt, kræver den ren Jord eller Renholdelse under Væksten. Paa Grund af sin tidlige Modning egner den sig godt til Dyrkning som Forfrugt for Vintersæd. Til Dyrkning i Blanding med Sæd til Staldfoder egner den sig derimod ikke, da den giver en alt for lille Grønmasse. Tidlig gul Snedinge-Ært danner en interessant Undtagelse fra den ellers almindelige Regel, at tidlige Sorter af Kulturplanterne er de sildigere underlegne i Udbytte. Den bestaar for øvrigt i Virkeligheden af en Blanding af flere noget forskellige Typer, og det vilde være af Betydning at faa disse rendyrkede (ved Familieavl) og sammenlignede, da de næppe har samme Ydeevne.

Nær beslægtede med Tidlig gul Snedinge-Ært er følgende tre »Sorter«.

4. **Tidlig gul Ærø-Ært.** Frøene som foregaaende (Kornvægt 222 Mgr.); Planterne lidt lavere (90—110 Cm.); Bælgen begynder ved 10.—13. Blad; nederste Blomsterstilk 6—12 Cm.; 6—7 Bølge pr. Plante, hver med 3—6, oftest 4 eller 5, Frø; Bælgen 6—7.5 Cm. lange, 1.1—1.4 Cm. brede og 0.7—0.9 Cm. tykke. En meget tidlig Sort (moden $\frac{25}{7}$) med meget høj Kærneprocent (46) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den modtoges 1902 fra Lærer A. Hansen, Skovby paa Ærø og er ligesom Tidlig gul Snedinge-Ært ikke nogen enkelt Type, men en Blanding af flere noget forskellige.

5. **Tidlig gul Lundstorp-Ært** staar i alle Henseender meget nær ved Tidlig gul Snedinge, men har gennemgaaende givet lidt mindre Udbytte og synes at have en lidt (ca. 2 pCt.) lavere Kærneprocent. Den modtoges 1887 fra A. Jespersen, Lundstorp ved Skelskør.

6. **Tidlig gul Basnæs-Ært** er vistnok identisk med Tidlig gul Snedinge, eller staar i hvert Fald meget nær ved denne i alle Henseender. Den modtoges 1893 fra Kammerherre Scavenius, Basnæs ved Skelskør.

7. **Dippes Maj-Ært.** Frøene næsten kuglerunde, svagt fladtrykte, ofte lidt indfaldne paa Siderne, temmelig store (213 Mgr.); Stænglen spinklere end hos de foregaaende 4 Prøver, ca. 100 Cm. høj; Akselbladene lidt mindre, smallere og med flere og mindre Tænder end hos Tidlig gul Snedinge-Ært, Smaaablade ligeledes smallere; Bælgen begynder næsten altid ved 11. Blad og sidder parvis eller enlige; 6—9 Bølge pr. Plante, hver med 4—6 Frø; Bælgen 5—6 Cm. lange, 1.0—1.1 Cm. brede og 0.7—0.9 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 7—14 Cm. lang. En meget tidlig Sort (moden $\frac{25}{7}$) med meget høj Kærneprocent (46) og kvælstoffattige Frø (3.8 pCt.). Den modtoges 1904 fra Brødrene Dippes Handlungartneri i Quedlinburg under Navn af »Gebrüder Dippes allerfrüheste Mai-Erbse«. Den hører til en anden Type end Tidlig gul Snedinge-Ært og er nærmest en Haveært; i de to Aar, den har været prøvet paa Forsøgsmarken ved Lyngby, har den givet et alt for lille Kærneudbytte, til at den kan have nogen Værdi som Markært.

△△ Frøene middelstore (ca. 160 Mgr.).

8. **Middeltidlig Snedinge-Ært** hører vistnok nærmest til denne Gruppe; den har samme Oprindelse som Tidlig gul Snedinge-Ært, hvilken den ogsaa i nogle Henseender ligner; men den har mindre (40—60 Mgr.) Frø, modnes lidt (ca. 4 Dage) senere og har meget (ca. 12 pCt.) lavere Kærneprocent. Den er kun prøvet paa Askov Sandmark og ved Tystofte, hvor den har givet et middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm.

†† *Middeltidlige Sorter (modne 7.—11. August).*

△ *Frøene meget store (258—275 Mgr.).*

9. **Rimpaus Ært** afviger fra alle andre kendte Sorter ved de lyst ærtgule Frøs ovale Form; Frøene er større end hos nogen anden i Forsøgene prøvet gulfrøet Sort (275 Mgr.); den i Reglen ugrene Stængel 130—150 Cm. høj, temmelig stiv; Akselblade og Smaablade over Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 17.—20. Blad og sidder næsten alle parvis; 5—7 Bølge pr. Plante, hver med 4—7 Frø; Bælgene 6—7 Cm. lange, 1.2—1.3 Cm. brede og 0.7—0.9 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—6 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{7}{8}$) med godt middelhøj Kærneprocent (39) og kvælstoffattige Frø (3.5 pCt.). Den er opstaaet ved en af *W. Rimpau* i Schlanstedt foretaget kunstig Krydsning af Victoria-Ært med Telephon-Ært, en fra *Besthorn* i Bebitz modtaget Haveært med grønlig-gule, rynkede Frø og meget lange og brede Bølge*). Statskonsulent *K. Hansen* modtog paa en Rejse i 1895 en lille Prøve af denne Sort hos *W. Rimpau*. Den er næsten fuldkommen konstant og har givet et jævnt godt Kærneudbytte.

10. **Victoria-Ært**. Frøene af Størrelse som hos foregaaende, men næsten kuglerunde; Frøenes Farve smukt ærtgul; den i Reglen ugrene Stængel 90—110 Cm. høj og temmelig stiv; Akselblade og Smaablade over Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 15.—18. Blad og sidder oftest enlige, sjældnere parvis; 3—5 Bølge pr. Plante, hver med 3—5 Frø; Bælgene 5—6 Cm. lange, 1.2—1.5 Cm. brede og 0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—5 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{9}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (36) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.0 pCt.). Den har paa alle Forsøgsstationer givet et middelstort Kærneudbytte eller lidt derover; til Dyrkning som Kogært kan den dog ikke maale sig med Tidlig gul Snedinge-Ært, dels fordi Udbyttet er mindre, dels fordi den synes at angribes meget stærkere af Larver i Bælgene; den har dog den Fordel at dække Jorden mere, saa at den bedre taaler uren Jord. I de norske Forsøg**) har Victoria-Ærten ligesom i de danske givet betydelig mindre Kærne end Tidlig gul Snedinge-Ært (1240 mod 1580 Kg. pr. Ha.), og i Forsøgene paa Svaløf (se Tabel 17) har den givet 520 Kg. pr. Ha. mindre end Engelsk Mark-Ært (Tidlig gul Snedinge-Ært er ikke med i disse Forsøg). I de af »Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft« anstillede Forsøg (se Tabel 43) har to Prøver af Victoria-Ært givet størst Kærneudbytte af de prøvede Sorter; men ingen af de Sorter, der i de danske Forsøg har vist sig bedre end Victoria, er med i disse Forsøg. — Victoria-Ærten er oprindeligt kommen til Tyskland fra England og dyrkedes i Begyndelsen kun som Haveært; men omkring 1860 begyndte man i Egnen om Halberstadt at dyrke den som Markært, og efterhaanden blev den stærkt udbredt i Tyskland, særlig fra Emersleben***). Til denne stærke Udbredelse bidrog vel nok

*) *W. Rimpau*: Kreuzungsprodukte landwirthschaftlicher Kulturpflanzen (Berlin 1891), Side 37; afbildet Tavle XIV, Fig. 153.

**) *Bastian R. Larsen* l. c.

***) Angaaende Victoria-Ærtens Historie i Tyskland henvises til *W. Rimpau*: Züchtung auf dem Gebiete der landwirthschaftlichen Kulturpflanzen (i Mentzel og von Lengerke: Landwirthschaftlicher Kalender 1883, II, Side 66) og *Wittmack*: Die Veredelung der Victoriaerbse (Mitt. d. D. Landw.-Gesellschaft XII, 1897, Side 79).

Reklamen meget, men nægtes kan det ikke, at Victoria-Ærten havde store Fortrin fremfor de i Tyskland (som i Danmark) tidligere dyrkede gule Kogearter, der vel var noget forskellige fra Sted til Sted, men gennemgaaende sildige, smaafrøede og blandede. Angaaende de i Forsøgene prøvede »Stammer« af Victoria-Ært henvises til Afsnittet: »Forsøg med Victoria-Ærter af forskellig Oprindelse« Side 59—61.

11. Hvid engelsk Ært (Perfection white pea). Frøene næsten kuglerunde, ofte noget grubede paa Siderne, af smuk ærtegul Farve, meget store (258 Mgr.); den ofte fra Grunden noget grenede Stængel kun 30—50 Cm. høj, temmelig stiv; Akselblade og Smaablade over Middelstørrelse; Bælgene begynder ved det 10.—14. Blad og sidder enlige eller parvis. En middeltidlig Sort (moden $\frac{7}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (36), der i 1888 modtoges gennem Markfrøkontoret i København fra Firmaet *Oakshott & Millard*. Den har givet et lidt lavere Kærneudbytte end Victoria-Ært.

△△ *Frøene middelstore (168—180 Mgr.).*

12. Gul Erfurter-Ært (Gule Erfurter Klunker, „Kaiser-Erbsen“). Frøene kuglerunde, ærtegule, middelstore (180 Mgr.). Stænglen temmelig stiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $\frac{7}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (37), som i 1887 modtoges fra Tyskland gennem Markfrøkontoret. Den har givet et lidt lavere Kærneudbytte end Victoria-Ært.

13. Paradis-Ært. Frøene næsten kuglerunde, ofte noget grubede, lidt under Middelstørrelse (168 Mgr.), lidt graaligt-ærtegule; Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $\frac{11}{8}$) med ret høj Kærneprocent (40), der i 1893 modtoges fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København; det er vistnok nærmest en Haveært, men i de tre Aar, den har været prøvet paa Forsøgsmarken ved Lyngby, har den dog givet et nogenlunde godt Kærneudbytte.

14. Middelstor Skelskør-Ært. Frøene snarest over Middelstørrelse (219 Mgr. ved Tystofte); Kærneprocenten middelstor (35 ved Tystofte). Den fandtes som Indblanding i den fra Købmand *Nagel* i Skelskør i 1887 modtagne Prøve af Victoria-Ærter og er kun prøvet paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et ganske godt Kærneudbytte.

△△△ *Frøene smaa (111—126 Mgr.).*

15. Hvid svensk Kogearrt. Frøene smukt ærtegule, kugleformede, smaa (126 Mgr.); den ofte fra Grunden grenede Stængel 80—90 Cm. høj, knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 11.—19. Blad og sidder næsten altid parvis; Bælgene 5—7 Cm. lange med 5—8 Frø i hver. En middeltidlig Sort (moden $\frac{9}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (34), der i 1887, 1888 og 1891 modtoges fra Grosserer *Kyllberg* i Skara under Navn af »Hvide tidligmodne svenske Ærter«. Den er nær beslægtet med de saakaldte »Østgøtha-Ærter«, der har været meget ansete i Sverige; det er dog ikke nogen bestemt Sort, der betegnes saaledes, men Navnet er fælles for en Række forskellige smaafrøede, gule, middeltidlige eller halvtidlige (aldrig udpræget tidlige) »Sorter«, der dyrkes i Landskabet Østergötland. Ved »Sveriges Utsædsförening«s Forsøg i Svaløf har saadanne »Østgøtha-Ærter« været sammenlignet med en Række andre Sorter og har der, ligesom »Hvid svensk Kogearrt« i de danske Forsøg, kun givet et temmelig lille Kærneudbytte, lidt mindre end Victoria-Ært, hvorimod Halmudbyttet er

stort (se Tabel 17); dette sidste gælder ogsaa »Hvid svensk Kogeært« ved Lyngby, medens den ved Tystofte kun har givet lidt Halm.

16. Lille gul Skelskør-Ært. Frøene meget smaa (111 Mgr.), kuglerunde, ærtegule; Stænglerne spinkle, Akselblade og Smaablade under Middelstørrelse. En middeltidlig Sort (moden $\frac{8}{8}$) med lav Kærneprocent (27), der i 1887 modtoges fra Skelskør-Egnen gennem Købmand *J. Lotz* i Skelskør; to Prøver, der sikkert var identiske, er ved Beregningerne slaaede sammen. Baade ved Tystofte og Lyngby har den givet et meget lille Kærneudbytte, men et godt middelstort Halmudbytte.

17. Gul russisk Ært hører vistnok til denne Gruppe. Frøene lidt (ca. 10 Mgr.) større end hos Hvid svensk Koge-Ært og Kærneprocenten lidt (ca. 3 pCt.) lavere end hos denne. Den modtoges 1894 fra Rusland gennem Markfrøkontoret og har kun været prøvet i 2 Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

18. Gul Hornsherred-Ært. Frøene kuglerunde, smaa (121 Mgr.), mørkt ærtegule; Stænglerne middelstive; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $\frac{11}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (35), der kun har været prøvet 1 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den kun gav et temmelig lille Udbytte. Den modtoges 1895 gennem Grosserer *Chr. P. Jacobsen* fra Hornsherred i Sjælland.

††† *Sildige Sorter (modne 12.—20. August).*

△ *Frøene middelstore (153—184 Mgr.).*

19. Gul Stevns-Ært. Frøene kuglerunde, middelstore (165 Mgr.), ærtegule; den ofte noget grenede Stængel 100—120 Cm. høj; Bælgene begynder ved 17.—20. Blad og sidder næsten alle parvis; 8—13 Bælg pr. Plante, hver med 4—6 Frø; Bælgene 4.5—5 Cm. lange, 0.6—1.0 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—8 Cm. lang. En halvsildig Sort (moden $\frac{12}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (35) og temmelig kvælstofrige Frø (14.1 pCt.). Den modtoges 1899 fra Stevns, hvor den har haft en Del Udbredelse; den er prøvet i 7 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et middelstort Kærneudbytte og godt middelstort Halmudbytte.

20. Gul Slagelse-Ært. Frøene middelstore (184 Mgr.), svagt fladtrykt-kuglerunde, ærtegule. En sildig Sort (moden $\frac{15}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (33), der i 1887 modtoges fra Slagelse-Egnen gennem Købmand *Strudsberg* i Slagelse. Den har givet et knapt middelstort Kærneudbytte og et temmelig stort Halmudbytte.

21. Gul Prag-Ært. Frøene kuglerunde, middelstore (165 Mgr.), ærtegule; Stænglen svag; Akselblade og Smaablade middelstore. En sildig Sort (moden $\frac{15}{8}$) med knapt middelhøj Kærneprocent (31), der stammer fra en Handelsprøve, købt af Statskonsulent *K. Hansen* i Prag 1893. Den har kun været prøvet i et Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, og har her givet et temmelig lille Kærneudbytte, men et ganske godt Halmudbytte.

22. Gul Brünn-Ært. Frøene kuglerunde, knapt middelstore (153 Mgr.), ærtegule; Stænglen svag; Smaablade og Akselblade middelstore. En meget sildig Sort (moden $\frac{20}{8}$) med meget lav Kærneprocent (23), der stammer fra en Handelsprøve, købt af *K. Hansen* i Brünn 1893. Den har kun været prøvet i eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby og har her givet et meget lille Kærneudbytte, men et temmelig stort Halmudbytte.

△△ Frøene smaa (126—140 Mgr.).

23. Sildig gul Ært. Frøene kuglerunde, temmelig smaa (140 Mgr.), ærtégule; den som Regel ugrenede, ikke sjældent dog mod Spidsen grenede Stængel meget høj, 150—170 Cm., middelstiv; Akselblade og Smaablade godt middelstore; Bælgene begynder ved 18.—23. Blad og sidder næsten alle parvis; 8—9 Bølge pr. Plante med hver 3—7, oftest 5, Frø; Bælgene 4—5 Cm. lange, 0.9—1.0 Cm. brede og 0.5—0.0 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 6—11 Cm. lang. En sildig Sort (moden $\frac{18}{8}$) med lav Kærneprocent (28) og temmelig kvælstofrige Frø (4.1 pCt.). Den stammer fra en Handelsprøve, købt i København (hos *H. J. Olsen*) 1895. Af alle sikkert prøvede Sorter har denne givet det største Halmudbytte, og den maa antages at egne sig udmærket til Blanding med sildige Havresorter (Hvid Sværdhavre) til Staldfoder; paa bedre Jorder, hvor der paa Grund af Nematode-Angreb ikke kan benyttes Havre i Staldfoderblandingen, vil Sildig gul Ært vistnok bedre end nogen anden Sort egne sig til Dykning i Blanding med Vaarhvede, der jo er temmelig sen i sin Udvikling. En Ulempe ved den er, at Frøudbyttet er lille, saa at Udsæden bliver forholdsvis dyr. Sorter af denne Type dyrkes i stor Udstrækning i Mellemeuropa til Kogearter; men til dette Brug er de uanvendelige her i Landet, da de er for sildige og giver for lidt Kærne; tidligere blev saadanne Sorter dog dyrkede ikke saa lidt. Den i de tyske Forsøg (se Tabel 43) prøvede »Gewöhnliche gelbe Felderbse« er meget nær beslægtet med »Sildig gul Ært«; den har af alle de prøvede Sorter givet det mindste Kærneudbytte og langt det største Halmudbytte.

24. Gul Brørup-Ært er en Sort, der staar meget nær ved foregaaende; paa Askov Sandmark er Kornvægten 147 Mgr., Kærneprocenten 15 og Høstdatoen $\frac{28}{8}$. Den stammer fra en Handelsprøve, købt i Brørup 1889, og har kun været prøvet paa Askov Sandmark, hvor den har givet mere Halm end nogen anden Sort, hvorimod Kærneudbyttet er lille.

25. Gul Vejen-Ært er en lignende Sort, der dog er knapt saa sildig (moden $\frac{28}{8}$ paa Askov Sandmark) og har en noget højere Kærneprocent (24 sst.); Frøene er omtrent af samme Størrelse som hos de to foregaaende (142 Mgr. sst.). Den stammer fra en Handelsprøve, købt i Vejen 1889, og har kun været prøvet paa de to Forsøgsmarker ved Askov, hvor den har givet et lille Kærneudbytte, men et temmelig stort Halmudbytte.

26. Gul Askov-Ært. Frøene temmelig smaa (138 Mgr.), kuglerunde, ærtégule; Stænglen knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En temmelig sildig Sort (moden $\frac{14}{8}$) med knapt middelhøj Kærneprocent (32), der har givet et middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm.

27. Gul Boderupgaard-Ært ligner vistnok nærmest foregaaende; den er kun prøvet paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte og et temmelig lille Halmudbytte; Kornvægten er ved Tystofte 133 Mgr., Kærneprocenten 25 og Høstdatoen $\frac{24}{8}$. Den modtoges 1888 fra *O. Brun*, Boderupgaard.

28. Gul Agersø-Ært. Frøene smaa (126 Mgr.), kuglerunde, ærtégule; Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En sildig Sort (moden $\frac{15}{8}$) med knapt middelhøj Kærneprocent (31), der i 1887 modtoges fra *Wideman* paa Agersø; den har givet et lille Kærneudbytte og et middelstort Halmudbytte.

△△△ Frøene meget smaa (95 Mgr.).

29. **Lille gul Koge-Ært.** Frøene kuglerunde, meget smaa (95 Mgr.), ærtégule. En sildig Sort (moden $18/9$) med knapt middelhøj Kærneprocent (31), der stammer fra en Handelsprøve, købt i København (O. Poulsen) 1895; den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

** Frøene hvidgule med sort Navle.

30. **Italiensk sortnavlet Ært.** Frøene graaligt-hvidgule med sortebrun Navle, svagt fladtrykt-kuglerunde, temmelig store (215 Mgr.); Kærneprocenten middelhøj (37). Modtoges 1893 fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København og er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et temmelig lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

*** Frøene mørkegule (»doddergule«), kun med en lille Plet af almindelig ærtegul Farve omkring Navlen.

31. **Guld-Ært.** Frøene kuglerunde, temmelig smaa (152 Mgr.); den oftest grenede Stængel 100—120 Cm. høj, middelstiv; Bælgen begynder ved 19.—24. Blad og sidder oftest parvis; 2—6 Bølge pr. Plante, hver med 4—5 Frø; Bælgen 4—4.5 Cm. lange, 0.9—1.0 Cm. brede og 0.6 Cm. tykke; Akselblade og Smaablade middelstore. En sildig Sort (moden $17/8$) med lav Kærneprocent (27) og kvælstofrige Frø (4.2 pCt.); den er kun prøvet paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte, men et stort Halmudbytte. Den modtoges 1890 fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København, hvortil den er kommet fra Handelsgartner V. Löwe, og 1894 gennem Markfrøkontoret i København. De to Prøver var ikke helt identiske; Prøven fra Landbohøjskolen var saaledes et Par Dage tidligere end Prøven fra Markfrøkontoret og havde mørkegrønne Smaablade og næsten ikke marmorerede Akselblade, medens den anden havde lysegrønne Smaablade og marmorerede Akselblade. Hvad Udbyttet angaar, forholdt de to Prøver sig derimod omtrent ens; det er hovedsagelig Prøven fra Markfrøkontoret, der er benyttet i Forsøgene.

β. **P. s. glaucospermum** Al. Frøene lysegrønne, blaagrønne, mørkegrønne eller lyseblaa.

* Frøene lysegrønne, blaagrønne eller lyseblaa med lys Navle. (En Adskillelse mellem blaa og grønne lader sig ikke gennemføre, da der ikke er opbevaret Frø af alle Sorter.)

† Tidlige Sorter.

32. **Grøn russisk Ært.** Frøene knapt middelstore (156 Mgr. ved Tystofte), kuglerunde; Kærneprocenten temmelig høj (39 sst.). Modtoges 1894 fra Rusland gennem Markfrøkontoret og er kun prøvet i 4 Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et godt middelstort Kærneudbytte og et meget lille Halmudbytte.

†† Middeltidlige Sorter (moden 4—11. August).

△ Frøene store (ved Tystofte 224—273 Mgr.).

33. **Grøn Erfurter-Ært („Grønne Erfurter Klunker“).** Frøene store (273 Mgr. ved Tystofte); Kærneprocenten meget lav (20 sst.). Modtoges 1887 fra Tyskland gennem Markfrøkontoret, og er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte og godt middelstort Halmudbytte.

34. Grøn engelsk Ært. Frøene temmelig store (224 Mgr. ved Tystofte); Kærneprocenten middelhøj (35 sst.). Modtoges 1890 fra England gennem Mark frøkontoret, og er prøvet i 8 Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

△ *Frøene middelstore (182—190 Mgr.).*

35. Concordia-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0234). Frøene lidt fladtrykt-kuglerunde, middelstore (190 Mgr.), grønne; Stænglen ugrenet, 75—85 Cm. høj, kraftig, stiv; Bælgene begynder ved 16.—17. Blad og sidder næsten alle parvis; 7—9 Bølge pr. Plante, hver med 3—5, oftest 4, Frø; Bælgene 5—6 Cm. lange, 1.1—1.2 Cm. brede og 0.7—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 5—6 Cm. lang. En nærmest halvtidlig Sort (moden $\frac{4}{8}$) med meget høj Kærneprocent (44.5) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.0 pCt.). Det er en Familiestamme fra Svaløf, udvalgt af »Blaagrøn engelsk Ært« og modtaget fra Svaløf 1901; den skal være en god Kogeært. Den er kun prøvet paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et stort Kærneudbytte (som Tidlig gul Snedinge) og et lille Halmudbytte. Ved Svaløfs egne Forsøg (se Tabel 17) har den overgaaet alle andre Sorter i Henseende til Kærneudbytte. En Fordele ved den er i hvert Fald dens udpræget oprette Vækst, og der vil være Anledning til gennem yderligere Forsøg at prøve dens Brugbarhed her i Landet.

36. Middelstor blaa-grøn Ært. Frøene middelstore (182 Mgr.), kuglerunde; Stænglen ugrenet, middelstiv, 110—130 Cm. høj; Akselblade og Smaablade snarest under Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 19.—22. Blad og sidder næsten alle parvis; 7—9 Bølge pr. Plante, hver med 3—7, oftest 5, Frø; Bælgene 4—5 Cm. lange, 1.0—1.1 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 6—9 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{9}{8}$) med temmelig høj Kærneprocent (41) og kvælstofrige Frø (4.2 pCt.). Den stammer fra en Handelsprøve, købt 1895 i København (*J. Jensen*) og har været prøvet i 9 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et ret stort Kærneudbytte og et lille Halmudbytte.

△△△ *Frøene smaa (121—154 Mgr.).*

37. Blaa skotsk Ært. Frøene under Middelstørrelse (154 Mgr.), næsten kuglerunde, blaa; Stænglerne stive; Akselblade og Smaablade middelstore. En nærmest halvsildig Sort (moden $\frac{11}{8}$) med knapt middelhøj Kærneprocent (31.5), der i 1890 modtoges fra Skotland gennem Markfrøkontoret; den har givet et temmelig lille Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte.

38. Blaa engelsk Ært. Frøene temmelig smaa (143 Mgr.), kuglerunde, blaa; Stænglerne temmelig stive; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $\frac{10}{8}$) med middelhøj Kærneprocent (33.5), der i 1887 modtoges gennem Markfrøkontoret i København under Navn af »Tidlig blaa-grøn engelsk Ært«; den er vistnok meget nær beslægtet, om ikke identisk, med foregaaende. Den har givet et temmelig lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

39. Blaa Prag-Ært. Frøene smaa (131 Mgr.), kuglerunde, blaa; Stænglen stiv; Akselblade og Smaablade knapt middelstore. En nærmest halvtidlig Sort (moden $\frac{5}{8}$) med temmelig høj Kærneprocent (39), der stammer fra to meget nær ens Handelsprøver, købt af *K. Hansen* 1893 i Prag; de to Prøver er ved Beregningerne slaede sammen; de har kun været prøvede eet Aar paa Forsøgs-

marken ved Lyngby, hvor de har givet et middelstort Kærneudbytte og temmelig lille Halmudbytte.

†† *Sildige Sorter (modne 12.—19. August).*

△ *Frøene middelstore (ca. 180 Mgr.).*

40. Blaagrøn engelsk Ært. Frøene middelstore (179 Mgr.), kuglerunde, blaagrønne. En nærmest halvsildig Sort (moden $12\frac{1}{8}$) med temmelig høj Kærneprocent (38), der ved Lyngby har givet et knapt middelstort Kærneudbytte og et lille Halmudbytte. Det er den samme Sort, der er prøvet i de tyske Forsøg (se Tabel 43) under Navn af »Blaugrüne englische«; den har her ligesom i de danske Forsøg givet en Del mindre Kærne end Victoria-Ært. Ved Forsøgene paa Svaløf og i de norske Forsøg har den derimod givet noget mere Kærne end Victoria-Ært, men et meget lille Halmudbytte. En tidligere moden og mere yderig Familie, udvalgt af denne Sort, er Svaløfs Concordia-Ært. — Forsøgsstationerne modtog denne Sort 1889 gennem Markfrøkontoret i København fra *Heine, Emersleben*, der atter skal have faaet den 1887 fra *James Carter & Co.'s* Frøhandel, High Holborne, London, under Navn af »Prussian blue pea«. Til de tyske Forsøg er Udsæden kommet fra Weende, hvor Landøkonomiraad *Beseler* har stræbt at forbedre Sorten, som han oprindeligt har modtaget fra Emersleben, ved Frødvalg.

△△ *Frøene temmelig smaa (137—147 Mgr.); meget sildige Sorter.*

41. Sildig blaa Foderært. Frøene temmelig smaa (147 Mgr.), kuglerunde, blaa; den ugrenede Stængel 80—90 Cm. lang; Bælgene begynder ved 14.—20. Blad og sidder oftest parvis; 4—8 Bælg pr. Plante med 4—8 Frø i hver. En sildig Sort (moden $17\frac{1}{8}$) med meget lav Kærneprocent (25), der 1887 og 1888 modtoges fra Forpagter *Bokelmann, Nørregaard* paa Lolland; den har i Forsøgene givet et meget lille Kærneudbytte, men temmelig stort Halmudbytte.

42. Sildig grøn Ært. Frøene temmelig smaa (147 Mgr.), kuglerunde, grønne; den oftest ugrenede Stængel 110—150 Cm. høj, temmelig svag; Akselblade og Smaablade store; Bælgene begynder ved 20.—21. Blad og sidder oftest parvis; 4—11 Bælg pr. Plante, hver med 4—7 Frø; Bælgene 3.5—5.5 Cm. lange, 0.8—1.0 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—10 Cm. lang. En sildig Sort (moden $17\frac{1}{8}$) med temmelig lav Kærneprocent (29) og temmelig stort Kvælstofindhold i Frøene (4.1 pCt.); den har i Forsøgene givet et lille Kærneudbytte, men et ret stort Halmudbytte. Der er af denne Sort dyrket to Prøver, af hvilke den ene er modtaget 1887 fra Gaardejer *J. Olsen, Ørslev* ved Skelskør, den anden (i Blanding med gule Ærter) 1888 fra Købmand *J. Lotz* i Skelskør. Begge Prøver var af temmelig blandet Type; i Prøven fra Ørslev er en mere kortstænglet (ca. 110 Cm.) Type med korte Blomsterstilke (4—5 Cm.) overvejende, i Prøven fra Skelskør en mere langstænglet (ca. 150 Cm.) Type med lange Blomsterstilke (8—10 Cm.); i øvrigt forholdt de to Prøver sig ens i Henseende til Udbytte, Sildighed og Kornstørrelse, og de er i Beregningerne slaaede sammen.

43. Lysblaa grøn Koge-Ært. Frøene temmelig smaa (142 Mgr.), kuglerunde; Stænglen knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade godt middelstore. En meget sildig Sort (moden $19\frac{1}{8}$) med temmelig lav Kærneprocent (29), der kun er prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den gav et tem-

melig lille Kærneudbytte, men et godt Halmudbytte. Den stammer fra en Handelsprøve, købt 1895 i København (*H. J. Olsen*).

44. Blaagrøn Spise-Ært. Frøene temmelig smaa (141 Mgr.); Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade godt middelstore. En sildig Sort (moden $^{18}/_8$) med knapt middelhøj Kærneprocent (31), der kun er prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm. Den modtoges 1891 fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København, hvortil den vistnok er kommet fra Gaardejer *S. Michelsen*, Bjerager ved Odder.

45. Sildig skaansk Ært. Frøene temmelig smaa (137 Mgr.), kuglerunde, grønne; Stænglerne middelstive. En sildig Sort (moden $^{17}/_8$) med meget lav Kærneprocent (21), der i 1891 modtoges fra Skånska Frökontoret i Malmö under Navn af »Gröna konserves«.

△△△ *Frøene meget smaa (105 Mgr.).*

46. Lille sildig blaa Ært. Frøene meget smaa (105 Mgr.), kuglerunde, blaa; den som Regel ugrenede Stængel 100—120 Cm. høj, knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 20.—21. Blad og sidder næsten alle parvis; 4—8 Bælge pr. Plante, hver med 2—6, oftest 3—4, Frø; Bælgene 3—4 Cm. lange, 0.7—0.9 Cm. brede og 0.5—0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 2—8 Cm. lang. En meget sildig Sort (moden $^{18}/_8$) med meget lav Kærneprocent (25) og meget kvælstofrige Frø (4.8 pCt.); den stammer fra en Handelsprøve, købt 1895 i København (*H. Hansen*), og er prøvet i 9 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte.

** *Frøene mørkegrønne med en lysere Plet omkring Navlen.*

47. Mørkegrøn amerikansk Ært. Frøene middelstore (184 Mgr.), kuglerunde, mørkegrønne med en lysegrøn eller gulgrøn Plet omkring Navlen; Stænglen ca. 130 Cm. høj, temmelig stiv; Akselblade og Smaablade under Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 16.—20. Blad og sidder parvis eller enlige; 5—10 Bælge pr. Plante, hver med 4—5 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 0.9—1.0 Cm. brede og 0.5—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—12 Cm. lang. En nærmest halvsildig Sort (moden $^{11}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (36) og kvælstofrige Frø (4.2 pCt.). Den modtoges 1892 gennem Markfrøkontoret i København og har givet under Middeludbytte baade af Kærne og Halm.

II. *Pisum arvense L. subsp. intermedium m.* Blomsterne lyserøde, (*Vingerne klart lyserøde, Fanen svagt lyserød eller næsten helt hvid*); Akselbladene med klar, rød Grund, og Bladene oftest rødrandede; Frøene (*høst de her omhandlede Sorter*) ensfarvede, lys graagule eller graagrønne; med Alderen bliver de brune, tilsidst næsten sorte (*medens Frøene af P. sativum, som de ellers kan ligne, med Alderen bleges*). De herhen hørende Former betragtes af nogle som Krydsninger mellem Former af *Pisum sativum* og *Pis. arvense*.

48. Graagul Bastard-Ært. Frøene lyst graagule, noget fladtrykt-kuglerunde, smaa (128 Mgr.); den ugrenede Stængel 150—170 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade over Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 18.—22. Blad og sidder oftest parvis; 6—10 Bælge pr. Plante, hver med 4—7, oftest 6,

Frø; Bælgen 3.5—4.5 Cm. lange, 0.9 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 8—10 Cm. lang. En temmelig sildig Sort (moden $14/8$) med temmelig lav Kærneprocent (31) og temmelig lavt Kvælstofindhold i Frøene (3.5 pCt.). Den er prøvet i 8 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et knapt middelstort Kærneudbytte, men stort Halmudbytte; den vil maaske som Staldfoderært være at foretrække for Sildig gul Ært i mange Tilfælde, dels fordi den knapt er saa sildig, og dels fordi den giver et noget større Kærneudbytte. Den fandtes i »Forenningen til Kulturplanternes Forbedring«s Frøsamling og skal stamme fra Odder-Eggen.

49. **Graagrøn Svaløf-Ært** (Svaløfs Stambog Nr. 0881). Frøene knapt middelstore (158 Mgr.), kuglerunde, graagrønne med lys gulbrun Navle; den i Reglen ugrenede Stængel 120—130 Cm. høj, temmelig stiv; Bælgen begynder ved 18.—19. Blad og sidder næsten alle parvis; 7—13 Bælge pr. Plante, hver med 3—6 Frø; Bælgen 4.5—5 Cm. lange, 1.0—1.1 Cm. brede og 0.7—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 7—8 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $7/8$) med middelhøj Kærneprocent (37) og temmelig kvælstofrige Frø (4.1 pCt.). Det er en Familiestamme fra Svaløf, udvalgt af en fra N. L. Chrestensen i Erfurt modtaget »Frühe gelbe Thüringer-Erbse«.

III. Pisum arvense L. s. str. Blomsterne brogede, Fanen lilla, Vingerne rødviolette eller violette, Kølen grønlig-violet; undertiden (dog ikke hos nogen af de her omhandlede Former) kan Blomsterne være megel blege, men de kendes dog let fra *Pisum intermedium* paa Vingernes violette Farve; Akselbladene med en rødviolet Plet ved Grunden (undtagen hos Solo-Ært): Bladene oftest med mere eller mindre rødviolet anløbne Rande, undertiden med store violette Pletter eller enkelte Smaablade næsten helt violette; Stænglerne mere eller mindre violet anløbne; Frøene enten ensfarvede, oftest graa eller graabrune (sjældnere grønne), eller violet punkterede paa graa eller brunlig Grund (sjældnere helt violette), eller brunt eller rustrødt marmorerede paa lysere Grund, eller endelig samtidig marmorerede og punkterede; med Alderen bliver Frøene mørkere, efterhaanden næsten sorte.

A. *Pis. arv. saccharatum* (Al.). Bælgen uden sej Hinde indvendig, i grøn Tilstand spiselige, i moden Tilstand indsunkne mellem Frøene. — Af denne Gruppe (Sukker-Ærter) omtales ingen Sorter her.

B. *Pis. arv. spectosum* Dierbach. Bælgen med en sej Hinde indvendig, i moden Tilstand ikke indsunkne mellem Frøene.

a. *P. a. macrospermum* m. Frøene stærkt kantede, meget store (353—553 Mgr.), ensfarvet brunliggraa med sort Navle; sildige Sorter.

50. **Oakshotts Markært.** Frøene ualmindelig store (553 Mgr.), stærkt kantede og rynkede, brunliggraa; Stænglen stiv; Blomsterne store, ret lyse; Akselbladene og Smaabladene meget store. En meget sildig Sort (moden $10/8$) med godt middelhøj Kærneprocent (37), der har givet et ret godt Kærneudbytte) og et middelstort Halmudbytte. Den modtoges 1890 gennem Markfrøkontoret i København fra *Oakshott & Millard* under Navn af »Early Britain field pea«, og 1891 fra *Walter Parsons* under Navn af »Oakshotts field pea«.

51. **Hollandsk Agerært.** Frøene mindre end hos foregaaende (353 Mgr.), som den i øvrigt ligner meget; Stænglen ugrenet, middelstiv; Blomsterne godt middelstore, forholdsvis lyse; Akselblade og Smaablade meget store; Bælgen

begynder ved 20.—21. Blad og sidder enlige eller parvis; Bælgene 6—7 Cm. lange og 1.7 Cm. brede. En sildig Sort (moden ^{18/8}) med godt middelhøj Kærneprocent (37); den er kun prøvet 1 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm. Den modtoges 1891 fra Landbohøjskolens Forsøgsmark, hvortil den skal være kommen fra Gaardejer N. H. Bonde, Louisenlund ved Nakskov.

b. *P. a. anglicum m.* Frøene store (213—291 Mgr.), mere eller mindre afrundet-kantede, ensfarvede, brunliggraa eller lysegraa, sjældnere lidt grønlig graa, eller noget punkterede, men Punkterne ikke stærkt fremtrædende, temmelig spredte og findes næsten kun paa Siderne af Frøet, medens et Bælte langs Randen og især omkring Navlen er upunkteret. Navlen gulbrun.

* Tidlige Sorter (modne 31. August).

52. Tidlig graa engelsk Ært. Frøene store (287 Mgr.), nærmest fladtrykt-kuglerunde med indfaldne Sider, ensfarvede eller med utydelige Punkter; enkeltvis findes indblandet dels stærkere punkterede Frø, dels Frø med sort Navle; den ugrenede Stængel 70—80 Cm. høj, knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 15.—17. Blad og sidder parvis eller enlige; 3—4 Bælle pr. Plante, hver med 4—7, oftest 6, Frø; Bælgene 5—7 Cm. lange, 1.2—1.3 Cm. brede og 1.0 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 2—4 Cm. lang. En tidlig Sort (moden ^{31/7}) med høj Kærneprocent (43) og knapt middelstort Kvalstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den har paa alle Forsøgsmarkerne givet et godt Kærneudbytte og hører (ligesom Tidlig gul Snedinge-Ært) til de sikreste Sorter. Halmudbyttet er derimod lille, og den dækker kun Jorden svagt, om end noget bedre end Tidlig gul Snedinge-Ært, hvorfor den kræver ren Jord for at lykkes i Renudsæd. Den modtoges 1888 gennem Markfrøkontoret fra *Oakshott & Millard* under Navn af »Early Britain Dun Pea«.

53. Grøp-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0305). Frøene store (291 Mgr.), alle ensfarvede, brunlig lysegraa med gulbrun Navle; den ugrenede Stængel 90—100 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade under Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 15.—16. Blad og sidder enlige eller parvis; 5—7 Bælle pr. Plante, hver med 4—7, oftest 5—6, Frø; Bælgene 5—6 Cm. lange, 1.2—1.3 Cm. brede og 0.9—1.0 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 2—4 Cm. lang. En tidlig Sort (moden ^{31/7}) med meget høj Kærneprocent (44.5) og middelstort Kvalstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et stort Kærneudbytte (større end foregaaende) og et lille Halmudbytte; yderligere Forsøg maa vise, om den egner sig til Dyrkning her i Landet. Det er en Familiestamme fra Svaløf, udvalgt af »Engelsk Markært« og modtaget fra Svaløf 1901. Ved Svaløfs egne Forsøg (se Tabel 17) har den givet lidt mindre Kærne og betydelig mindre Halm end Stamsorten.

** Halvtidlige eller middeltidlige Sorter (modne 3.—7. August).

54. Engelsk Markært. Frøene store (251 Mgr.), kantet-afrundede, overvejende ensfarvet brunliggraa med lysebrun Navle; i ret stor Mængde findes dog indblandet en Type med noget punkterede Frø og sort Navle, i mindre Mængde en Type med svagt punkterede Frø og lysebrun Navle (delvis = Solo-Ært); den ugrenede Stængel 120—130 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade

middelstore; Akselbladene overvejende med violet Grund, en ikke ringe Brøkdél dog, i Modsætning til alle andre Former af Pisum arvense, med bleg Grund; Bælgene begynder ved 15.—18. Blad og sidder næsten alle enlige; 5—8 Bælg pr. Plante, hver med 3—6 Frø; Bælgene 5—6 Cm. lange, 1.2—1.4 Cm. brede og 0.7—1.0 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 2—10 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{7}{8}$) med høj Kærneprocent (42) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.8 pCt.). Den har paa alle Forsøgsmarker givet et stort Kærneudbytte og et temmelig lille Halmudbytte. Den modtoges 1890 gennem Markfrøkontoret i København fra *Oakshott & Millard* og 1891 fra *Walter Parsons*, begge Gange under Navn af »Early Britain Field Pea«. Den har dannet Udgangspunktet for de to Svaløf-Sorter »Grøp-Æt« og »Solo-Ært« og er prøvet sammen med disse og en Række andre Sorter ved Svaløf (se Tabel 17).

55. Solo-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0401). Frøene kantet-afrundede, paa lys brunliggraa Grund svagt blaa punkterede, med gulbrun Navle, store (255 Mgr.). Den ligner i det hele foregaaende og er identisk med en i denne indeholdt Type med bleg Akselbladgrund, en Karakter, der hos denne Sort er konstant og adskiller den fra alle andre Sorter af »Graa Ærter«. Den er halvtidlig (moden $\frac{3}{8}$) med ret høj Kærneprocent (41) og knapt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.8 pCt.). Den er prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et meget stort Kærneudbytte, større end nogen anden Sort; det er i høj Grad ønskeligt, at der anstilles yderligere Forsøg med denne Sort, der har givet $2\frac{1}{2}$ Centner Kærne og 2 Centner Halm mere end Marmoreret Glænø-Ært og saaledes, hvis dette Resultat skulde bekræfte sig, burde afløse denne. Ved Forsøgene paa Svaløf (se Tabel 17) har den givet en Del mere Kærne end »Engelsk Markært« og lidt mindre end »Concordia-Ært«.

*** *Sildige Sorter (modne 13.—16. August).*

56. Blakket lollandsk Ært. Frøene temmelig store (247 Mgr.), ensfarvede, graabrunc; den ofte noget grenede Stængel 80—100 Cm. høj, kraftig og stiv; Bælgene sidder oftest parvis; 7—10 Bælg pr. Plante, hver med 3—7, oftest 5—6, Frø; Bælgene 6—8 Cm. lange. En temmelig sildig Sort (moden $\frac{13}{8}$) med ret høj Kærneprocent (40), der modtoges 1889 gennem Markfrøkontoret i København fra Mariboegnen; den er prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et godt Kærneudbytte og et middelstort Halmudbytte.

57. Stor lysegraa Ært. Frøene temmelig store (247 Mgr.), svagt kantede, ensfarvet lysegraa med gulbrun Navle, undertiden med et blaaligt Anstrøg eller utydeligt fintpunkterede; Stænglen 110—120 Cm. høj; Bælgene begynder ved ca. 19. Blad og sidder næsten alle parvis; 6—10 Bælg pr. Plante, hver med 2—5 Frø; Bælgene 4—5 Cm. lange, 1.1—1.3 Cm. brede og 0.7—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—11 Cm. lang; Kvælstofindholdet i Frøene middelstort (4.0 pCt.). Den er prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm. Oprindelsen er ukendt.

58. Holløse-Ært. Frøene temmelig store (213 Mgr.), kantede, ensfarvet grønlig- eller brunliggraa med ganske svage, spredte Punkter paa Siderne. En sildig Sort (moden $\frac{16}{8}$) med meget lav Kærneprocent (27) og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.0 pCt.), der kun er prøvet eet Aar paa Forsøgs-

marken ved Lyngby, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte; den modtoges 1903 fra Gaardejer *M. Svendsen*, Holløse ved Helsingø.

59. Neergaards Ært. Frøene kantede, gulgraa, svagt punkterede; Kornstørrelsen er ikke bestemt, og Frø ikke opbevaret, men den hørte temmelig sikkert til denne Gruppe; den var sildig (moden $^{15}/_8$) og havde en godt middelhøj Kærneprocent (38.5). Den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den gav et godt Udbytte baade af Kærne og Halm; den modtoges 1895 fra nuværende Proprietær *Neergaard*, Lautrupgaard ved Ballerup.

c. *P. a. punctatum* (*Tedin ex. pt.*). Frøene omkring Middelstørrelse (131—192 Mgr.), spredt og tydeligt blaa punkterede paa gulgraa, brungraa eller grønliggraa Grund; Navlen lys.

α. Meget tidlige Sorter (modne 26. Juli).

60. Thebanisk Ært. Frøene lidt kantede, godt middelstore (192 Mgr.), blaa punkterede paa grønliggraa Grund; Stænglen temmelig svag; Blomsterne knapt middelstore, forholdsvis lyse; Akselbladene og Smaaablade smaa. En meget tidlig Sort (moden $^{20}/_7$) med temmelig høj Kærneprocent (40), der har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm; den er modtaget 1886 fra Botanisk Have i København under Navn af »*Pisum arvense* var. *Thebaicum*«; fra *Willdenow's* Varietet af dette Navn er den imidlertid ganske forskellig.

β. Middeltidlige Sorter (modne 10.—11. August).

61. Punkteret Glæne-Ært. Frøene knapt middelstore (142 Mgr.), svagt kantede; den oftest ugrenede Stængel ca. 140 Cm. høj, godt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 14.—17. Blad og sidder parvis eller enlige; 5—10 Bælg pr. Plante, hver med 4—6 Frø; Bælgene 4.5—5 Cm. lange, 0.9—1.0 Cm. brede og 0.5—0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 8—14 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $^{10}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (36) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den har givet et ret godt Kærneudbytte og større Halmudbytte end nogen anden sikkert prøvet middeltidlig Sort, hvorfor den sandsynligvis burde finde Anvendelse som Staldfoderært; den modtoges 1887 fra *Chr. Christensen*, Glæne.

62. Punkteret Bjerre-Ært. Frøene lidt (ca. 20 Mgr.) større end hos foregaaende, som den vist i øvrigt ligner; Kærneprocent og Høstdato er den samme, og den har paa Tystofte givet omtrent samme Kærne- og Halmudbytte som denne. Den modtoges 1887 fra *J. Olsen*, Bjerre ved Skelskør.

63. Punkteret irsk Ært. Frøene temmelig smaa (131 Mgr.), svagt kantede; Stænglen temmelig stiv; Akselblade og Smaablade under Middelstørrelse. En middeltidlig Sort (moden $^{11}/_8$) med lav Kærneprocent (29), der i 1891 modtoges fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København under Navn af »*Tidlig irsk Ært*«.

d. *P. a. septentrionale* m. Frøene smaa (74—118 Mgr.), næsten kuglerunde, af meget varierende Farve; største Delen af Frøene stærkere eller svagere blaa punkterede paa brunliggraa Grund; Punkterne ofte store og tætstillede, og paa en Del af Frøene flyder de sammen, saa at disse bliver helt eller delvis ensfarvet blaasorte; Antallet af saadanne blaasorte Frø veksler noget, men de er altid til Stede; ofte er nogle af Frøene ensfarvet brunliggraa; hyppigt er der betydelige

Farvevariationer mellem Frøene paa samme Plante, ja endogsaa indenfor samme Bælg; men det er dog lykkedes baade paa Svaløf og ved Lyngby at rendyrke nogenlunde konstante Typer.

a. Tidlige Sorter (modne 27. Juli—2. August).

64. Jemtlands-Ært. Frøene meget smaa (78 Mgr.), kuglerunde, varierende i Farve som Sandært; Stænglen lav og spinkef, Blomsterne smaa og mørke; Akselblade og Smaablade smaa, med stærkt rødviolette Rande og ofte store rødviolette Pletter. En tidlig Sort (moden $27/7$) med over middelhøj Kærneprocent (38) og meget kvælstofrige Frø (4.5 pCt.). Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken i Lyngby, hvor den har givet et meget lille Udbytte baade af Kærne og Halm; den modtoges 1896 fra Landbrugsudstillingen i Malmø.

65. Lille tæt punkteret Svaløf-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0516). Frøene smaa (108 Mgr.), alle meget tæt punkterede, ofte med udflydende eller sammenflydende Punkter og med mange helt blaasorte Frø; den temmelig stive Stængel ca. 70 Cm. høj; Bælgene begynder ved ca. 15. Blad og sidder næsten alle parvis; 4—8 Bælg pr. Plante, hver med 5—8 Frø; Bælgene 4—5 Cm. lange, 0.8 Cm. brede og 0.5 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—6 Cm. lang. En tidlig Sort (moden $27/7$) med temmelig høj Kærneprocent (41), der kun er prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et knapt middelstort Kærneudbytte og meget lille Halmudbytte; det er en Familiestamme, modtaget fra Svaløf 1901.

66. Lille middelstærkt punkteret Svaløf-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0503). Frøene smaa (106 Mgr.), betydelig svagere punkteret end hos foregaaende, ikke lidt varierende, men alle tydeligt punkterede; Stænglen ca. 80 Cm. høj, temmelig svag; Akselblade og Smaablade meget smaa; Bælgene begynder ved 15.—16. Blad og sidder enlige eller parvis; 4—5 Bælg pr. Plante, hver med 4—7 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 0.8 Cm. brede og 0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 5—7 Cm. lang. En tidlig Sort (moden $29/7$) med over middelhøj Kærneprocent (39) og temmelig kvælstofrige Frø (4.1 pCt.). Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et temmelig lille Udbytte baade af Kærne og Halm; det er en Familiestamme fra Svaløf, fundet som Indblanding i »Smaa graagrønne Ærter« af ubekendt Oprindelse, og modtaget fra Svaløf 1901.

67. Lille svagt punkteret Svaløf-Ært (Svaløfs Stambog Nr. 0510). Frøene smaa (104 Mgr.), forholdsvis svagt og spredt punkterede, men dog med en Del helt blaasorte Frø; Stænglen ca. 130 Cm. høj, temmelig svag; Bælgene begynder ved ca. 19. Blad og sidder enlige eller parvis; 4—6 Bælg pr. Plante, hver med 5—7 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 0.8—1.0 Cm. brede og 0.5—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 6—11 Cm. lang. En nærmest halvtidlig Sort (moden $2/8$) med høj Kærneprocent (42) og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.1 pCt.). Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et temmelig lille Kærneudbytte og meget lille Halmudbytte; det er en Familiestamme fra Svaløf, modtaget 1901.

β. Middeltidlige Sorter (modne ca. 10. August).

68. Graa norsk Ært. Frøene meget smaa (74 Mgr.), kuglerunde, varierende i Farve som Sandært; Stænglen knapt middelstiv; Blomsterne smaa, mørke; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 15.—20. Blad og er 4—6 Cm. lange med 5—7 Frø i hver. En middeltidlig Sort (moden

¹⁰/₈) med lav Kærneprocent (27), der har givet et meget lille Udbytte baade af Kærne og Halm; den modtoges 1887, 1888 og 1889 gennem Markfrøkontoret i København fra Store Hamar i Norge; i 1889 modtoges en identisk eller i hvert Fald meget lignende Prøve fra Hedemarken. Der dyrkes i Norge fra gammel Tid en Række forskellige lokale »Stammer« af denne Sort, men skøndt disse er en Del forskellige i Henseende til Tidlighed og Ydeevne*), vil næppe nogen af dem kunne faa Betydning for vore Forhold.

γ. *Sildige Sorter (modne ca. 16. August).*

69. **Sandært („Peluschker“).** Frøene næsten kuglerunde, smaa (118 Mgr.), varierende i Farve fra ensfarvede lysegraa gennem svagere og stærkere punkterede til helt blaasorte Frø; Stænglen 140—150 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 19.—20. Blad og sidder oftest enlige; 3—7 Bølge pr. Plante, hver med 3—5 Frø; Bælgene 2.5—4.5 Cm. lange, 0.5 Cm. brede og 0.5—0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 1—11 Cm. lang. En sildig Sort (moden ¹⁰/₈) med lav Kærneprocent (29) og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.1 pCt.). Den har givet et lille Kærneudbytte, men et stort Halmudbytte; den er ofte blevet anbefalet som en særlig god Staldfoderært, men den staar dog i denne Henseende tilbage for flere andre Sorter, navnlig for »Sildig gul Ært«. Den forekommer almindeligt i Handelen og modtoges 1888 og 1889 gennem Markfrøkontoret i København fra Metz & Co., Steglitz ved Berlin.

e. **P. a. unicolor (Tedin expt.).** Frøene smaa til middelstore, ensfarvede, graagule, lysegraa, graabrune, grønliggraa eller grønligbrune.

α. *Navlen lys.*

* *Tidlige Sorter (modne ca. 26. Juli).*

70. **Tidlig graagrøn Erfurter-Ært.** Frøene grønliggraa, ofte med brunligt Anstrøg, knapt middelstore (154 Mgr.), butkantet-kuglerunde; Navlen lys; Stænglen ca. 60 Cm. høj, stiv; Akselblade og Smaablade knapt middelstore; Bælgene begynder ved 13.—15. Blad og sidder alle enlige; 3—5 Bølge pr. Plante, hver med 5—8 Frø; Bælgene stærkt krummede, 5—6.5 Cm. lange, 1.0—1.1 Cm. brede og 0.7—0.9 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 1—6 Cm. lang. En meget tidlig Sort (moden ²⁰/₇) med over middelhøj Kærneprocent (38) og temmelig kvælstoffattige Frø (3.7 pCt.). Den er prøvet i 9 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm; den modtoges 1892 fra Haage & Schmidt i Erfurt under Navn af »*Vicia cuspidata*«.

** *Middeltidlige Sorter (modne 10.—12. August).*

† *Frøene middelstore (142—172 Mgr.).*

71. **Blakket Glænsø-Ært.** Frøene svagt kantede, gullig-graa eller lysegraa, undertiden med svagt blaaligt Anstrøg, middelstore (160 Mgr.); Navlen lys; Stænglen 110—120 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 15.—16. Blad og sidder oftest enlige; 5—9 Bølge pr. Plante, hver med 3—6 Frø; Bælgene 4—4.5 Cm. lange, 0.8—1.0 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 5—11 Cm. lang. En middeltidlig

*) *Bastian R. Larsen: 17. Aarsberetning (for 1905—06) om Norges Landbrugshøjskoles Akervektforsøg (Kristiania 1906), Tabellen Side 56—57.*

Sort (moden $^{10}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (36) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.0 pCt.); den modtoges 1887 fra *Chr. Christensen, Glæno*, og har givet et godt middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm.

72. Blakket falstersk Ært. Frøene lidt (ca. 10 Mgr.) mindre end hos foregaaende, som den ellers i øvrigt ligner meget. Den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et godt middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm; den modtoges 1887 fra Qurupgaard paa Falster.

73. Fredensborg-Ært. Frøene som hos Blakket Glæno-Ært, men lidt mindre (Kornvægt 142 Mgr.); Stænglen 110—120 Cm. lang, godt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 17.—21. Blad og sidder oftest parvis; 6—11 Bælle pr. Plante, hver med 4—6 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 0.5 Cm. brede og 0.5—0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 6—11 Cm. lang. En halvsildig Sort (moden $^{12}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (35.5) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.0 pCt.). Den er prøvet i 9 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet omtrent samme Udbytte som Blakket Glæno-Ært, baade af Kærne og Halm, og den staar i det hele taget meget nær ved denne Sort. Den modtoges 1895 fra Gaardejer *Jørgensen, Danstrup* pr. Fredensborg; den oprindelige Prøve indeholdt mange punkterede Frø, der frapilledes i den til Forsøgene bestemte Prøve.

74. Blakket russisk Ært. Frøene omtrent af Størrelse som hos foregaaende. En middeltidlig Sort med meget lav Kærneprocent (25 ved Tystofte), der modtoges 1894 fra Rusland gennem Markfrøkontoret; den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et meget lille Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte.

75. Graagul Wien-Ært. Frøene lyst graagule, butkantede, knapt middelstore (155 Mgr.); Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $^{11}/_8$) med middelstor Kærneprocent, der stammer fra en Handelsprøve, købt af *K. Hansen* i Wien 1893. Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et godt middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm.

†† *Frøene meget smaa (ca. 90 Mgr.).*

76. Uplands-Ært. Frøene meget smaa (91 Mgr.), lys gullig- eller grønlig-graa med lys Navle; Stænglen ca. 90 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade meget smaa; Bælgene begynder ved 17.—21. Blad og sidder oftest parvis; 4—8 Bælle pr. Plante, hver med 3—6 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 0.5—0.6 Cm. brede og 0.5—0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—7 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $^{11}/_8$) med temmelig lav Kærneprocent (30) og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.1 pCt.). Den modtoges 1896 gennem Markfrøkontoret i København og er kun prøvet i 4 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte.

β. *Navlen sortebrun eller sort.*

* *Tidlige Sorter (modne ca. 2. August).*

77. Vernal. Frøene grønlig-brune (olivenfarvede), sortnavlede, kuglerunde, temmelig smaa (128 Mgr.); Stænglen middelstiv; Blomsterne mørke; Akselblade og Smaablade knapt middelstore. En halvtidlig Sort (moden $^{2}/_8$)

med temmelig høj Kærneprocent (39), der i 1892 modtoges fra *Haage & Schmidt* i Erfurt under Navn af »*Pisum arvense vernale*«; den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et ret stort Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte.

** *Sildige Sorter (modne ca. 17. August).*

78. *Sønderjyds Ært.* Frøene middelstore (185 Mgr.), svagt kantede, ofte noget sammentrykte; Stænglen 130—140 Cm. høj, middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 22.—23. Blad og sidder oftest parvis; 3—6 Bælg pr. Plante, hver med 3—6 Frø; Bælgene 3.5—4.5 Cm. lange, 1.0 Cm. brede og 0.6 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—6 Cm. lang. En meget sildig Sort (moden $17/8$) med temmelig lav Kærneprocent og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene. Den har givet et temmelig lille Kærneudbytte, men et stort Halmudbytte; den modtoges 1895 fra Dyrlæge *Thoyesen*, Sundeved.

f. *P. a. punctato-maculatum Tedin.* Frøene paa *lysegraa* eller *brungraa Grund* samtidig *brunt marmorerede* og *blaa sort punkterede*.

79. *Glænø Bastard-Ært.* Frøene næsten kuglerunde, middelstore (169 Mgr.), paa lys gulgraa Bund samtidig brunt marmorerede og blaasort punkterede og plettede, sortnavlede; enkelte Frø næsten helt blaasorte. En midteldtidlig Sort (moden $10/8$) med over middelhøj Kærneprocent (37) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den er fundet 1903 i den paa Forsøgsmarken ved Lyngby avlede Prøve af Marmoreret Glænø-Ært og gør Indtryk af at være fremkommet ved en Krydsning mellem denne og en Sort af Sandært-Typen; men noget Bevis kan der ikke føres herfor; den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

g. *P. a. maculatum Tedin.* Frøene brunt eller rustrødt plettede eller marmorerede.

a. Frøene paa lysere rustrød Grund utydeligt mørk rustrødt marmorerede.

80. *Qudratum.* Frøene kantede (kubiske), meget store (325 Mgr.); Stænglen temmelig stiv; Blomsterne middelstore, aabne; Akselblade og Smaablade middelstore. En halvsildig Sort (moden $12/8$) med knap middelstor Kærneprocent (32), der i 1893 modtoges fra Botanisk Have i København under Navn af »*Pisum arvense quadratum*«; den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

β. Frøene paa lysegraa eller brunlig lysegraa Grund brunt marmorerede.

* Frøene med lys gulbrun Navle, store (223—273 Mgr.), fladtrykt-kuglerunde eller butkantede; midteldtidlige til halvsildige Sorter.

81. *Marmoreret Svaløf-Ært* (Svaløfs Stambog Nr. 0601). Frøene fladtrykt-kuglerunde, ofte lidt indfaldne paa Siderne, store (272 Mgr.), rødbrunt marmorerede paa graagul Bund; den ugnede Stængel 110—120 Cm. høj, temmelig svag; Bælgene begynder ved 16.—17. Blad og sidder enlige eller parvis; 5—6 Bælg pr. Plante, hver med 2—4 Frø; Bælgene 4—6 Cm. lange, 1.2—1.4 Cm. brede og 0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—6 Cm. lang; Akselblade og Smaablade middelstore. En halvtidlig Sort (moden $5/8$) med høj Kærneprocent (41.5) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den er kun

prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et stort Kærneudbytte (som Tidlig gul Snedinge-Ært) og et middelstort Halmudbytte; det er en Familiestamme fra Svaløf, funden som Indblanding i en Prøve »Smaa graagrønne Ærter« af ukendt Oprindelse, og modtaget fra Svaløf 1901.

82. Marmoreret Erfurter-Ært. Frøene store (253 Mgr.), fladtrykt-kugleformede med indfaldne Sider, mørkebrunt marmorerede paa lysegraa Grund; Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En middeltidlig Sort (moden $\frac{9}{8}$) med høj Kærneprocent (42), der i 1892 modtoges fra *Haage & Schmidt* i Erfurt under Navn af »*Pisum arvense punctatum*«. Den er kun prøvet i to Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et temmelig stort Kærneudbytte og temmelig lille Halmudbytte.

83. Marmoreret falstersk Ært. Frøene store (253 Mgr.), fladtrykt-kuglerunde, ofte lidt indfaldne paa Siderne, mørkebrunt marmorerede paa lysegraa Grund; den ugreneede Stængel ca. 110 Cm. høj, knapt middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore; Bælgene begynder ved 16.—18. Blad og sidder enlige eller parvis; 6—10 Bælge pr. Plante, hver med 2—6, oftest 3—4, Frø; Bælgene 4.5—5.5 Cm. lange, 1.1—1.2 Cm. brede og 0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—8 Cm. lang. En nærmest halvsildig Sort (moden $\frac{12}{8}$) med godt middelhøj Kærneprocent (38) og godt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (4.0 pCt.). Den har givet et ret højt Kærneudbytte og middelstort Halmudbytte; den modtoges 1887 gennem Markfrøkontoret fra Geheimeraad *Tesdorpf*, Gedsergaard paa Falster.

84. Marmoreret Glæne-Ært. Frøene temmelig store (244 Mgr.), fladtrykt-kantet-kugleformede, mørkebrunt marmorerede paa lysegraa Grund (dog med mange Farvenuancer); den ugreneede Stængel 80—100 Cm. høj, knap middelstiv; Akselblade og Smaablade store; Bælgene begynder ved 14.—17. Blad og sidder oftest enlige; 4—5 Bælge pr. Plante, hver med 3—7, oftest 6, Frø; Bælgene 4—6 Cm. lange, 1.2—1.3 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—7 Cm. lang. En middeltidlig Sort (moden $\frac{10}{8}$) med temmelig høj Kærneprocent (40) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene. Den har gennemgaaende givet et godt Kærneudbytte, dog noget varierende fra Station til Station (se Tabellerne) og fra Aar til Aar; Halmudbyttet er middelstort. Statskonsulent *P. Nielsen* fik denne Sort paa Glæne 1887; den er fra Forsøgsstationerne bleven ikke lidt udbredt her i Landet, hvor den dels dyrkes i Blanding med Havre til Modenhed og dels benyttes i Staldfoderblandinger. Til Dyrkning i Renudsæd benyttes den ogsaa en Del, men den er hertil lovlig blødstraet. Til Dyrkning i Blanding med Havre egner den sig godt og maa til dette Brug siges at være en af de bedste Sorter; dog kniber det undertiden (i vaade Somre) for den at blive moden samtidig med Havren. Til Benyttelse i Staldfoderblandinger kan den kun siges at være jævnt god; den overgaaes meget betydeligt i Halmudbytte ikke blot af en Række meget sildige (navnlig Sildig gul Ært) og halvsildige Sorter (navnlig Graagul Bastard-Ært), men ogsaa af flere middeltidlige Sorter (navnlig Svaløfs Solo-Ært og Punkteret Glæne-Ært). Da Marmoreret Glæne-Ært imidlertid indeholder en Mængde noget forskellige Typer, er det ikke udelukket, at det kunde lykkes at finde en Familiestamme i den, der forener et godt Kærneudbytte med et godt Halmudbytte og saaledes med endnu større Fordel kunde benyttes baade til Modenhed og til Staldfoder. Saa vidt vides har man imidlertid endnu intet Sted

forsøgt at forbedre denne Sort ved Udvalg. Den under Nr. 79 beskrevet »Glænø Bastard-Ært« er ved Lyngby funden som Indblanding i denne Sort.

85. Sjællandsk Agerært. Frøene temmelig store (253 Mgr.), meget lig Frøene hos foregaaende Sort; den ugrenede Stængel ca. 120 Cm. lang, knapt middelstiv; Bælgene begynder ved 15.—16. Blad og sidder oftest enlige; 5—7 Bølge pr. Plante, hver med 3—5 Frø; Bælgene 5.5—6.5 Cm. lange, 1.1—1.2 Cm. brede og 0.6—0.7 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 3—6 Cm. lang. En nærmest halvsildig Sort (moden $^{13}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (36) og knapt middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.8 pCt.). Den modtoges 1892 fra Landbohøjskolens Forsøgsmark, hvortil den vistnok er kommet fra Hellerupgaard ved Helsingør; den er prøvet i 9 Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et ret stort Udbytte baade af Kærne og Halm.

86. Graa Husholdnings-Ært. Frøene temmelig store (229 Mgr.), kantet-kugleformede; Stænglen svag; Blomsterne over Middelstørrelse; Akselblade og Smaablade godt middelstore. En halvsildig Sort (moden $^{12}/_8$) med middelhøj Kærneprocent (34), der stammer fra en Handelsprøve, købt 1895 i København (*H. J. Olsen*); den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Lyngby, hvor den har givet et middelstort Udbytte baade af Kærne og Halm.

87. Marmoreret engelsk Ært. Frøene temmelig store (223 Mgr.), af Form og Farve som hos de foregaaende Sorter; den ugrenede Stængel ca. 120 Cm. lang, middelstiv; Blomsterne middelstore; Akselblade og Smaablade godt middelstore; Bælgene begynder ved 19.—20. Blad og sidder oftest parvis; 6—8 Bølge pr. Plante, hver med 2—5, oftest 4, Frø; Bælgene 3.5—6 Cm. lange, 1.1—1.2 Cm. brede og 0.7—0.8 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 4—7 Cm. lang. En halvsildig Sort (moden $^{13}/_8$) med godt middelhøj Kærneprocent (38) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den har givet et noget varierende Udbytte paa de forskellige Forsøgsstationer, gennemgaaende dog et godt middelstort Kærneudbytte og omtrent middelstort Halmudbytte; den modtoges 1891 gennem Markfrøkonteret fra *Walter Parsons* Frøhandel i London under Navn af »Early maple field pea«.

** Frøene med sortebrun eller sort Navle; sildige Sorter.

† Frøene meget store (356 Mgr.).

88. Lollandsk Rosin-Ært. Frøene uregelmæssigt kantede, mørkebrunt marmorerede paa graabrund Bund, ved daarlig Høstning ofte helt brunviolet, meget store (356 Mgr.); den ofte noget grenede Stængel 170—190 Cm. høj, temmelig stiv; Blomsterne store, mørkefarvede; Akselblade og Smaablade over Middelstørrelse; Bælgene begynder ved 17.—19. Blad og sidder oftest parvis; 7—9 Bølge pr. Plante, hver med 1—5, oftest 3—4 Frø; Bælgene 4—7 Cm. lange, 1.2—1.5 Cm. brede og 0.8—1.0 Cm. tykke; nederste Blomsterstilk 10—13 Cm. lang. En sildig Sort (moden $^{14}/_8$) med middelstor Kærneprocent (34) og middelstort Kvælstofindhold i Frøene (3.9 pCt.). Den har givet et middelstort Kærneudbytte og temmelig stort Halmudbytte; den modtoges 1888 gennem Markfrøkontoret i København under Navn af »Store graa lollandske Ærter«; i 1891 modtoges fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København en Prøve »Graa Ærter«, der sikkert var identiske med den fra Markfrøkontoret modtagne; til Landbohøjskolen er den kommet fra Gaardejer *Poul Hansen*, Slemminge ved Sakskøbing.

†† *Frøene middelstore (ca. 165 Mgr.)*.

89. Marmoreret svensk Ært. Frøene fladtrykt-kantet-kuglerunde, mørkt brunt marmorerede paa graabrun Grund, middelstore (165 Mgr.); Stænglen middelstiv; Akselblade og Smaablade middelstore. En meget sildig Sort (moden $\frac{18}{s}$) med temmelig lav Kærneprocent (30), der i 1887, 1888 og 1889 modtoges fra Grosserer *Kyllberg* i Skara; den har i *Forsøgene* givet et temmelig lille Kærneudbytte, men et godt Halmudbytte.

90. Marmoreret russisk Ært anføres her til Slut, da det ikke kan afgøres, til hvilken Gruppe den hører. Det er en middeltidlig Sort med knapt middelstore Frø og meget lav Kærneprocent, der i 1894 modtoges fra Rusland gennem Markfrøkontoret i København; den er kun prøvet eet Aar paa Forsøgsmarken ved Tystofte, hvor den har givet et meget lille Udbytte baade af Kærne og Halm.

IX. Om de i *Forsøgene* prøvede Hestebønne-Sorter.

Som tidligere nævnt er Hestebønnerne udsatte for meget stærk Krydsbefrugtning, naar forskellige Sorter dyrkes Side om Side. At holde Sorterne rene og typiske gennem en længere Aarrække er derfor saa at sige umuligt; selv om man ved Haandpilning holder de mest fremmede Typer ude, vil Sortsøjendommelighederne dog i *Tidens Løb* udviskes mere eller mindre. Dette viser sig bl. a. derved, at de storfrøede og smaafrøede Sorter efterhaanden nærmer sig hinanden i Kornvægt, idet de første tager af, de sidste til i Størrelse. Tilfældigheder, som Sortens Plads i Marken o. l., kan imidlertid her spille stærkt ind, saa at Forandringen for nogle Sorter bliver lille, for andre stor. I det følgende anføres derfor foruden den gennemsnitlige Kornvægt paa *Lyngby Forsøgsmark 1905—1906* (for de Sorter, der ikke er dyrkede i disse Aar, haves kun Bestemmelse af Kornvægten fra 1904; disse Tal er omregnede, saa de direkte kan sammenlignes med de andre) tillige Kornvægten for den oprindelige, i 1897 fra Firmaet *Haage & Schmidt* i Erfurt modtagne Prøve; for de faa andetsteds fra modtagne Prøver haves en saadan Kornvægtsbestemmelse ikke. Angaaende Sorternes Kærne- og Halmudbytte samt Kærneprocent henvises til Tabellerne 23 og 24. I den følgende Oversigt er Sorterne grupperede efter et saa vidt muligt naturligt System.

Type I. Valsk-Bønner. Frøene store (Kornvægt som Regel over 1000 Mgr., oftest betydeligt mere), brede og flade, sjældnere lange, smalle og flade; Frøets største Tykkelse (over Navleenden) ikke halvt saa stor som dets Længde, oftest kun ca. $\frac{1}{s}$ deraf; Bælgen store, brede og flade, 2—4-frøede; Planterne lave eller middelhøje, tidlige til middeltidlige; Kærneprocenten høj.

A. *Frøene violette.*

1. Stor violet Bønne. Frøene meget store, 1574 Mgr., i den opr. Prøve 1743 Mgr., flade, ofte næsten hjerteformede; middeltidlig, middelhøj Sort med forholdsvis smaa Blade og lange, brede Bælge; Kærneprocent høj, 48. Modtaget 1897 fra *Haage & Schmidt* i Erfurt.

2. **Violet sicillansk Bønne.** Frøene mindre, 1088 Mgr., i den opr. Prøve 1424 Mgr., flade; middeltidlig, middelhøj Sort med store Blade og temmelig store Bælge; Kærneprocenten høj, 48. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

B. *Frøene røde.*

3. **Rød Windsor-Bønne.** Frøene temmelig store, 1375 Mgr., i den opr. Prøve 1535 Mgr., flade; middeltidlig, middelhøj Sort med temmelig smaa Blade og store Bælge; Kærneprocenten 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

4. **Purpurrød engelsk Bønne.** Frøene lidt mindre, 1289 Mgr., i den opr. Prøve 1287 Mgr.; ellers som foregaaende. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

C. *Frøene grønne.*

a. *Planterne lave; Frøene smaa, lange, flade.*

5. **Lav grønfrøet Bønne.** Frøene forholdsvis smaa, 1061 Mgr., i den opr. Prøve 937 Mgr., lange og smalle, flade; middeltidlig, lavstænglet Sort med middelstore Bælge; Kærneprocenten 46. — Modtaget 1895 fra Liège under Navn af »Naine verte de Beck« og 1897 fra Erfurt under Navn af »Engelsk Beck's Gem«; de to Prøver var øjensynligt identiske.

b. *Planterne højere; Frøene større, brede.*

6. **Grøn Sværd-Bønne.** Frøene temmelig store, 1367 Mgr., i den opr. Prøve 1883 Mgr., flade, meget brede, næsten cirkelrunde; middeltidlig Sort med meget lange og brede Bælge og høj Kærneprocent, 51. — Modtaget 1897 fra Erfurt. Samtidig modtoges en lignende Sort med endnu større Frø, 2180 Mgr., under Navn af »Engelsk Windsor, stor grøn«; den er ikke prøvet i Forsøgene.

7. **Grøn Majlænder-Bønne.** Frøene lidt mindre, 1298 Mgr., i den opr. Prøve 1464 Mgr., brede; middeltidlig Sort med temmelig store Bælge og middelhøj Kærneprocent, 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt. — Har givet et ganske godt Kærneudbytte (se Tabel 23).

D. *Frøene sortebrune.*

Under Navnet Neger-Bønne modtoges 1897 fra Erfurt en Prøve med store (1673 Mgr.), flade, brede, sortebrune Frø; Planterne var knapt middelhøje, sildig blomstrende og blødstænglede; den er ikke prøvet i Forsøgene. Den som Nr. 27 omtalte Sortebrun Bønne, der oprindeligt var af Typen »Almindelig Hestebønne«, har i Tidens Løb ved Krydsning med Valsk-Bønner faaet temmelig store, brede og flade Frø, saa at den nu staaer paa Overgangen mellem Valsk-Bønner og Hestebønner.

E. *Frøene lys graabrune med mørkere brun Marmorering.*

8. **Rødblomstret amerikansk Bønne.** Frøene omtrent af Middelstørrelse, 1207 Mgr., i den opr. Prøve 1407 Mgr., flade, af kantet Omrids, lys graabrunc eller graalighvide med mørkebrun Marmorering og en lille mørkebrun Plet midt paa den smalle Kant; middeltidlig, høj Sort med middelstore Bælge og middelstor Kærneprocent, 44. — Modtaget 1897 fra Erfurt. — Har givet et ganske godt Kærneudbytte (se Tabel 23).

F. *Frøene hvide eller lyst graabrune, ensfarvede (Navlen dog som Regel sort).*

a. *Planterne lave; Frøene som Regel forholdsvis smaa, lange og smalle, flade.*

9. **Tidlig lav Liège-Bønne.** Frøene smaa, 879 Mgr.; Bælgene under

Middelstørrelse; Kærneprocenten lav, 39. — Modtaget 1895 fra Liège under Navn af »Naine hatives à chassis«.

10. Lav Dusk-Bønne. Frøene temmelig smaa, 1035 Mgr., i den opr. Prøve 1089 Mgr., flade, temmelig smalle; Bælgene middelstore; Kærneprocenten temmelig høj, 47. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Fächer- oder Büschel-Bohne«.

11. Sevilla-Bønne. Frøene større, 1140 Mgr., i den opr. Prøve meget større, 1962 Mgr., lange, flade; Bælgene temmelig store; Kærneprocenten høj, 49. — Modtaget 1895 fra Liège under Navn af »De Sevilla à longues cosses« og 1897 fra Erfurt under Navn af »Sevilla-Bohne, sehr langschotige«. De to Prøver var sikkert identiske.

12. Mazagan-Bønne. Frøene som hos foregaaende, 1163 Mgr., i den opr. Prøve dog meget mindre end hos denne, 1154 Mgr., lange, flade; Bælgene middelstore; Kærneprocenten temmelig lav, 40. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

b. *Planterne af Middelhøjde eller derover; Frøene i de oprindelige Prøver store eller meget store, flade og brede, ofte næsten cirkelrunde; ved Krydsning er de ofte i Tidens Løb blevet stærkt forandrede; Bælgene er store eller meget store og brede; Kærneprocenten som Regel middelstor, 41—45. — Herunder en Række nær beslægtede Sorter af meget ensartet Udseende.*

13. Almindelig Valsk-Bønne. Forholdsvis smaafrøet, men Kornvægten ikke bestemt; Kærneprocent 46. — Modtaget 1895 fra *Fritz Jensen & Co.'s* Frøhandel i København.

14. Kæmpe-Bønne. Frøene i den opr. Prøve meget store, 2243 Mgr.; Kornvægten ikke bestemt paa Forsøgsmarken; Bælgene var meget store og brede; Kærneprocent 43. — Modtaget 1895 fra Liège under Navn af »d'Agua dulce« og 1897 fra Erfurt under Navn af »Riesen-Bohne, Agua dulce«. De to Prøver var øjensynligt identiske.

15. Engelsk slappælget Bønne. Kornvægt 1057 Mgr., i den opr. Prøve 1830 Mgr.; Kærneprocenten meget lav, 36, og Sorten afviger herved fra alle andre Sorter i denne Gruppe. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Englische lange hängschotige«.

16. Stor hvid Erfurter-Bønne. Kornvægt 1346 Mgr., i den opr. Prøve 1703 Mgr., Kærneprocent 44. — Modtaget 1897 fra Erfurt; den har af alle Sorter givet det største Kærneudbytte i 1905—06 (se Tabel 23).

17. Windsor-Bønne. Kornvægt 1362 Mgr.; Kærneprocent 45. — Modtaget 1895 fra *Fritz Jensen & Co.'s* Frøhandel i København.

18. Johnsons Vidunder-Bønne. Kornvægt 1377 Mgr., i den opr. Prøve 1571 Mgr.; Kærneprocent 44. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Englische Johnson's Wonderful«.

19. Hardy's Pedigree Windsor-Bønne. Kornvægt 1385 Mgr., i den opr. Prøve 1780 Mgr.; Kærneprocent 43. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

20. Engelsk Monark-Bønne. Kornvægt 1401 Mgr., i den opr. Prøve 1496 Mgr.; Kærneprocent 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

21. Erfurter Mark-Bønne. Kornvægt 1414 Mgr. i den opr. Prøve 1695 Mgr.; Kærneprocent 43. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Vicia Faba arvensis«.

22. **Haarlemer-Bønne.** Kornvægt 1482 Mgr., i den opr. Prøve 1629 Mgr.; Kærneprocent 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt.

23. **Stor hvid Windsor-Bønne.** Kornvægt 1495 Mgr., i den opr. Prøve 2554 Mgr.; Kærneprocent 43. — Modtaget 1897 fra Erfurt; den har givet et godt Kærneudbytte (se Tabel 23).

24. **Julienne-Bønne.** Kornvægt 1520 Mgr., i den opr. Prøve 1346 Mgr.; den er altsaa, i Modsætning til de andre Sorter af denne Gruppe, taget til i Størrelse; Kærneprocent 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt; den har givet et stort Kærneudbytte (se Tabel 23).

25. **Tidlig storfrøet Bønne.** Kornvægt 1616 Mgr., i den opr. Prøve 2304 Mgr.; Kærneprocent 45. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Frühe extra grosse breite weisskeimige Bohne«; den har givet et ganske godt Kærneudbytte (se Tabel 23).

26. **Hvid Sværd-Bønne.** Kornvægt 1649 Mgr., i den opr. Prøve 1729 Mgr.; Kærneprocent 41. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Langschotige Schwert-Bohne«.

Type II. Heste-Bønner (i snævrere Forstand). Frøene middelstore (aldrig over 1000 Mgr. og sjældent under 500 Mgr.), af mere eller mindre kantet Omrids, indtrykte paa Midten, men aldrig flade; Længden af Frøet højst det dobbelte af den største Tykkelse; Bælgen betydelig mindre end hos Valsk-Bønnerne, større end hos Due-Bønnerne, smalle, hvælvede, 4—5-frøede; Planterne høje; Kærneprocenten middelstor eller lidt derunder, 40—43.

A. *Frøene sortebrune.*

27. **Sortebrun Bønne.** Var oprindelig temmelig smaafrøet (i 1895 Kornvægt 582 Mgr.) og af typisk Hestebønne-Type, men har i Tidens Løb ved Krydsning med Valsk-Bønner faaet temmelig store (902 Mgr.), brede og flade Frø, saa at den nu staar paa Overgangen til Valsk-Bønnerne; Kærneprocent 43. — Modtaget fra Landbohøjskolens Forsøgsmark i København 1893. En lignende Prøve (med Kornvægt 576 Mgr.) modtoges 1897 fra Erfurt under Navn af »Sort spansk Hestebønne«; den er ikke prøvet i Forsøgene.

B. *Frøene lyst graabrune eller graalig hvide.* Herunder en Række Sorter, der ligner hverandre overmaade meget i Udseende; da de ikke alle har været prøvede ved Lyngby, anføres til Sammenligning Kornvægtene og Kærneprocenterne fra Tystofte.

28. **Stor Hestebønne.** Kornvægt 973 Mgr.; Kærneprocent 41; en temmelig sildig, høj, forholdsvis storbælget Sort. — Modtoges 1897 fra Botanisk Have i København under Navn af »Faba vulgaris β . minor«.

29. **Halberstadt-Bønne.** Kornvægt 931 Mgr. (Tystofte 612 Mgr.); Kærneprocent 44 (Tystofte 37); en god Sort, der gennemgaaende har givet et lige saa stort Kærneudbytte som Granton-Bønne og mere end de øvrige Sorter af denne Type. — Tystofte Forsøgsstation modtog denne Sort 1888 gennem Markfrøkontoret i København fra Heine, Emersleben under Navn af »Halberstädter Feldbohnen«. Den stammer oprindelig fra Fyrstendømmet Halberstadt ved Nordranden af Harzen, men skal af Heine være forbedret ved Udvalg af gode Planter med gode Bølge og Udvalg af store Korn indenfor disse.

30. **Oakshotts-Bønne.** Kornvægt 916 Mgr. (Tystofte 518 Mgr.); Kærneprocent 41 (Tystofte 36); den har givet et lille Kærneudbytte. — Tystofte Forsøgs-

station modtog i 1888 denne Sort gennem Markfrøkontoret i København fra Firmaet *Oakshott & Millard* i England under Navn af »Selected white Bean«.

31. Granton-Bønne. Kornvægt 882 Mgr. (Tystofte 719 Mgr.); Kærneprocent 43 (Tystofte 40); har ved Lyngby og paa Askov Lermark givet større Kærneudbytte end nogen anden Sort af denne Type. — Tystofte Forsøgsstation modtog denne Sort 1888 gennem Markfrøkontoret i København fra Firmaet *Austin & M'Aslan* i Skotland.

32. Kilbride-Bønne. Kornvægt ved Tystofte 599 Mgr., Kærneprocent samme Sted 38; en tarvelig Sort, som Tystofte Forsøgsstation modtog 1888 gennem Markfrøkontoret i København fra Firmaet *Austin & M'Aslan* i Skotland.

33. White Eye-Bønne. Kornvægt ved Tystofte 534 Mgr., Kærneprocent samme Sted 40. — Tystofte Forsøgsstation modtog 1888 denne Sort gennem Markfrøkontoret i København fra *Heine*, Emersleben.

34. Forbedret Vinter-Bønne. Kornvægt ved Tystofte 625 Mgr., Kærneprocent samme Sted 40. — Tystofte Forsøgsstation fik 1888 denne Sort gennem Markfrøkontoret i København fra Firmaet *Oakshott & Millard* i England under Navn af »Improved Winter-Bean«; samtidig modtoges fra samme Firma en meget lignende Sort under Navn af »Winter-Bean«.

35. Almindelig Hestebønne. Kornvægt 846 Mgr. (Tystofte 772 Mgr.), Kærneprocent 40 (Tystofte 39); den har ved Lyngby kun givet et lille Kærneudbytte, medens den paa Tystofte staar højest af alle Sorter. — Til Tystofte er denne Sort vistnok kommet fra en af de Tesdorpf'ske Gaarde; de andre Forsøgsstationer har faaet den (saavel som de foregaaende Sorter) fra Tystofte.

Type III. Due-Bønner. Frøene smaa (i ren, ukrydset Tilstand 300—500 Mgr.; ved Lyngby paa Grund af Krydsning med mere storfræede Sorter indtil 650 Mgr.), næsten regelmæssigt ægformede, uden Indtrykning paa Siderne; Tykkelsen kun lidt mindre end Bredden; Bælgene meget smaa, af næsten cylindrisk Tværsnit, 3—4-fræede; Planterne som Regel meget høje, bladrige, sildigt blomstrende; Kærneprocenten meget lav, 35—40.

A. Frøene sortebrune.

En Prøve, der modtoges 1897 fra Erfurt under Navn af »Vicia Faba dura, Winter-Bohne«, bestod af en Blanding af en Sort, hørende til denne Type med sortebrune Frø (Kornvægt 350 Mgr.) og en i øvrigt ganske lignende Sort med lys graabrune Frø og samme Kornstørrelse; Planterne var middel-høje, stive, lysegrønne, meget sildigt blomstrende; Sorten er ikke prøvet i Forsøgene.

B. Frøene lys graabrune.

36. Maasstricht-Bønne. Kornvægt 507 Mgr., men oprindeligt mere smaafrøet; Planterne meget høje, bladrige, sildigt blomstrende; Kærneprocenten meget lav, 35; den har af alle Sorter givet langt det største Halmudbytte og vil være den bedste Sort til Indblanding i Staldfoder. — Handelsprøve, købt i Maasstricht 1895.

37. Due-Bønne. Kornvægt 629 Mgr., men oprindeligt mere smaafrøet; ligner i øvrigt foregaaende, men Kærneprocenten højere, 40, og Halmudbyttet mindre. — Lyngby Forsøgsstation modtog denne Sort 1893 fra Dyrslæge *Toy-sen* i Slesvig.

38. Lothringer-Bønne. Kornvægt 720 Mgr., i den opr. Prøve 398 Mgr.; Kærneprocent 40; i Tidens Løb stærkt krydset. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Vicia Faba vernalis, Frühjahrs- oder Lothringer-Bohne«.

39. Lille Erfurter-Bønne. Kornvægt 658 Mgr., i den opr. Prøve 494 Mgr.; Kærneprocent 39. — Modtaget 1897 fra Erfurt under Navn af »Vicia Faba equina, kleine Pferdebohne«.

Til denne Gruppe hører endvidere en Del af den i 1897 fra Erfurt under Navn af »Vicia Faba dura, Winter-Bohne,« modtagne Prøve (Kornvægt 350 Mgr.).

X. Om de i Forsøgene prøvede Vikkesorter.

Om disse haves der ingen Optegnelser, der kan benyttes til en Karakteristik af Sorterne; men for Fuldstændigheds Skyld anføres her Prøvernes Oprindelse.

1. Skotsk Goa-Vikke. Modtaget 1888 fra *Oakshott & Millard* og 1891 fra *Walter Parsons*, begge Gange under Navn af »Improved Large Scotch Goa Vetches«.

2. Gulfrøet Vikke. Heraf fandtes en Prøve dyrket paa Tystofte, da Forsøgene begyndte; desuden modtoges to Prøver 1889 fra Rusland og Tyskland gennem Markfrøkontoret i København og en fjerde Prøve 1888 fra *Metz & Co.*, Steglitz ved Berlin, under Navn af »Weissamige Wicke«.

3. Skotsk Vinter-Vikke. Modtaget 1887 fra Tyskland gennem Markfrøkontoret og 1888 fra *Oakshott & Millard* under Navn af »Selected Winter-Vetches«.

4. Almindelig Fodervikke. Under dette Navn er sammenfattet forskellige Prøver af dansk og svensk Oprindelse, modtagne dels gennem Markfrøkontoret, dels fra forskellige Steder paa Skelskør-Egnen (Ørslev, Tystofte, Søndergaard).

5. Oakshotts Vaarvikke. Modtaget 1888 og 1891 fra *Oakshott & Millard* under Navn af »Selected Spring Vetches«.

6. Storfrøet mønsk Vikke. Modtaget 1891 fra Møen gennem Markfrøkontoret i København.

7. Storfrøet engelsk Vikke. Modtaget 1891 fra Skånska Frøkontoret i Malmø under Navn af »Engelsk Vikke, svensk Avl, storfrøet«.

8. Hopetown-Vikke. Modtaget 1888 fra *Metz & Co.*, Steglitz ved Berlin, under Navn af »Hopetown weissblühend«.

9. Storfrøet skotsk Vikke. Modtaget 1887 fra Tyskland gennem Markfrøkontoret.

10. Graafrøet Vikke. Modtaget 1886 gennem Markfrøkontoret.

11. Sød svensk Vikke. Modtaget 1888 fra *Metz & Co.*, Steglitz, under Navn af »Süsse schwedische Wicke«.

11. Gulgrøn Vikke. Modtaget 1885 gennem Markfrøkontoret.

12. Russisk Vikke. Modtaget 1884 gennem Markfrøkontoret.

13. Parsons Vaarvikke. Modtaget 1891 fra *Walter Parsons* under Navn af »Selected Spring-Vetches«.

14. Sandvikke (*Vicia villosa*). Almindelige Handelsprøver, modtagne gennem Markfrøkontoret fra Tyskland, bl. a. fra Metz & Co., Steglitz.

15. Linse-Vikke (*Vicia ervilia*). Modtaget 1888 fra Metz & Co., Steglitz, under Navn af »Wicklinse«; desuden fandtes en ældre Prøve paa Tystofte.

16. *Vicia monanthos*. Modtaget 1889 gennem Markfrøkontoret.

17. *Vicia narbonnensis*. Modtaget 1888 fra Metz & Co., Steglitz.

18. *Vicia cornigera*.

19. *Vicia calcarata*.

20. *Vicia cordata*.

21. *Vicia Michauxii*.

22. *Vicia grandiflora*.

Modtagne 1894 fra Haage & Schmidt i Erfurt.

XI. Sammendrag af Forsøgsresultaterne.

A. Ærter til Salg som Kogearter. Hertil vil Tidlig gul Snedinge-Ært sikkert under de fleste Omstændigheder være den fordelagtigste Sort; den kræver dog paa Grund af sin ringe Halmængde ren Jord eller Radsaaning og Radrensning; ved rettidig Saaning giver den da et stort Kærneudbytte, angribes kun lidt af Larver i Bælgene og modnes saa tidligt (i Slutningen af Juli), at der let kan saas Vintersæd efter den.

B. Ærter til Modenhed til Foderbrug. Ogsaa til dette Brug vil Tidlig gul Snedinge-Ært i visse Tilfælde være egnet. En anden tidlig moden, sikker Sort, der maaske egner sig til Blanding med Byg, er Tidlig graa engelsk Ært; en Familiestamme af denne er Svaløfs Gröp-Ært, der synes at give noget større Kærneudbytte; begge giver de mere Halm end Tidlig gul Snedinge og dækker derfor Jorden bedre. Gode halvtidlige Sorter er Engelsk Markært og især den rendyrkede Familiestamme af denne, Svaløfs Solo-Ært, der i de Aar, den har været prøvet ved Lyngby, har givet større Kærneudbytte end nogen anden Sort. Ogsaa Svaløfs Concordia-Ært er en god halvtidlig Sort, der navnlig udmærker sig ved sin oprette Vækst. Blandt de middeltidlige Sorter maa især nævnes Marmoreret Glænø-Ært og den nærstaaende Sort Marmoreret falstersk Ært; ingen af dem har dog i Forsøgene givet saa stort Kærneudbytte som de nævnte tidlige og halvtidlige Sorter; men de har den Fordel, at de med et godt Kærneudbytte forener et jævnt godt Halmudbytte, saa at de kan anvendes til Dyrkning baade til Modenhed alene eller

i Blanding med Havre og i Staldfoderblandinger. Af de før nævnte tidlige og halvtidlige Sorter har kun Svaløfs Solo-Ært givet et stort Halmudbytte.

C. Ærter til Staldfoder. Hertil er først og fremmest at anbefale den meget sildige Sildig gul Ært og den halvsildige Graagul Bastard-Ært, der vistnok begge egner sig til Blanding med Hvid Sværdhavre. Af de middeltidlige Sorter er navnlig Punkteret Glænø-Ært, Marmoreret Glænø-Ært og Svaløfs Solo-Ært at anbefale.

D. Hestebønner til Modenhed. Hertil egner forskellige Sorter af Typen »Almindelig Hestebønne« sig bedst. Af de i Forsøgene prøvede er især Granton-Bønne og Halberstadt-Bønne at anbefale.

E. Hestebønner til Staldfoder. Hertil egner forskellige Sorter af Typen »Duebønne« med smaa, rundagtige Frø sig bedst. Af de i Forsøgene prøvede er især Maasstricht-Bønne at anbefale.

F. Ærter eller Hestebønner. Paa lerede og lermuldede (selv lettere lermuldede) Jorder synes Hestebønnerne gennemgaaende at give større Kærneudbytte end Ærterne, medens de sidste giver størst Udbytte paa Sandjorderne. Hestebønnerne er tillige lettere at holde rene paa Grund af den store Rækkeafstand (16—18 Tom.), der kan benyttes, og betydelig lettere at høste; til Gengæld er Ærtehalmen af større Værdi end Hestebønnehalmen. Som Regel vil man dog sikkert staa sig ved at saa enten en Blanding af Hestebønner og Ærter eller af Ærter og Korn, idet man da ikke er saa udsat for at faa en helt mislykket Afrøde under ugunstige Vejrforhold.

G. Saamængden bør saavel for Hestebønner som for Ærter til Modenhed være ca. 300 Pd. pr. Td. Ld. Hestebønnerne bør saas med en Rækkeafstand af 16—18 Tom.

Det til Grund for denne Beretning liggende detaillerede Tabelmateriale findes i Statens Planteavljudvalgs Arkiv, hvor det vil være tilgængeligt for hvem der maatte ønske at gøre sig bekendt med Enkelthederne deri.

Oversigt over Beretningens Indhold.

	Side
I. Indledning. Bælgsæddyrkningen i Danmark	1
Sommernebbørens Betydning for Bælgsæden	9
II. Bælgsædens Dyrkningsforhold paa Forsøgsmarkerne	13
Jordbundsforhold	13
Dyrkningsforholdene ved Tystofte, Lyngby, Askov og V. Hassing. 13—22	
III. Resultater af Forsøgene med Ærtesorter	23
A. Forsøgene ved Lyngby	23
Kemiske Analyser	30
B. Forsøgene ved Tystofte	31
C.—D. Forsøgene ved Askov	35
E.—F. Forsøgene ved V. Hassing	38
IV. Resultater af Forsøgene med Hestebønne-Sorter	40
A. Forsøgene ved Lyngby	40
Kemiske Analyser	43
B. Forsøgene ved Tystofte	44
C.—D. Forsøgene ved Askov	45
E.—F. Forsøgene ved V. Hassing	47
V. Resultater af Forsøgene med Vikkesorter	49
A. Forsøgene ved Tystofte	49
B. Forsøgene ved Lyngby	51
C.—D. Forsøgene ved Askov	51
E.—F. Forsøgene ved V. Hassing	54
VI. Saamængde- og Afstandsforsøg med Ærter og Hestebønner	55
Saamængdeforsøg med Ærter	55
Saamængdeforsøg med Hestebønner	57
Afstandsforsøg med Hestebønner	58
VII. Forsøg med Victoria-Ærter af forskellig Oprindelse	59
VIII. Om de i Forsøgene dyrkede Ærtesorter	62
IX. Om de i Forsøgene prøvede Hestebønne-Sorter	85
X. Om de i Forsøgene prøvede Vikkesorter	90
XI. Sammendrag af Forsøgsresultaterne	91